

Raisa Niskala

Päätäjät, työntekijät ja vanhemmat kertovat asuinkuntansa päiväkotien suhdeluvun muu- toksesta

Pro Gradu -tutkielma
KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA
KASVMO
2018

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

Päätäjät, työntekijät ja vanhemmat kertovat asuinkuntansa päiväkotien suhdeluvun muutoksesta

(Raisa Niskala)

Pro Gradu -tutkielma, 92 sivua

Maaliskuu 2018

Pro Graduni käsittelee varhaiskasvatulainsäädännössä 1.8.2016 tehdyn aikuisten ja lasten välisen suhdeluvun asetusmuutoksen toteuttamisprosessia yhdessä kunnassa. Tutkielma tehtiin kunnasta, jossa päiväkotien yli kolmevuotiaiden lapsiryhmissä suhdelukua nostettiin ja sen myötä ryhmäkokojen enimmäismäärää kasvatettiin. Tutkielmassa selvitettiin mitä päätäjät, päiväkotien työntekijät ja päiväkotilasten vanhemmat kertovat kunnassa tehdystä suhdeluvun muutoksesta.

Tämän tapaustutkimuksen aineisto kerättiin puolistrukturoiduilla yksilö- ja ryhmähaastattelulla. Kerronnallisen aineiston analyysissä käytettiin narratiivista analyysia sekä sisällönanalyysejä. Aineiston pohjalta syntyi moniääninen kuvaus kunnassa tehdystä suhdeluvun muutoksesta.

Eri osapuolten kertomuksissa rakennettiin kunnan päätöksen teosta seuraava kokonaiskuva: Päätöksenteko keskittyi muutamalle päätäjälle. Työntekijät kokivat, ettei heillä ollut mahdollisuuksia vaikuttaa päätöksentekoon. Vanhemmat olivat ulkopuolisia sekä päätöksenteossa, että sitä koskevassa tiedonvälityksessä. Päätöksenteossa lapsen etu jäi talouspolitiikan varjoon. Lapsivaikutusten arviointia ei tehty päätöksenteon selvittämisvaiheessa. Varhaiskasvatuksen lainsäädännössä suhdelukuun ja ryhmäkokoon tehdyt uudistukset yhdistettiin käsittelyvaiheessa.

Puheet suhdeluvun nostamisen syistä ja vaikutuksista olivat moninaisia; eri osapuolten kertomuksissa arkitodellisuudet eivät kohdanneet, osapuolilla itsellään ilmeni myös näkemuseroja. Kunnassa mitattiin työntekijöiden ammattitaitoa pärjäämisellä ja asenteen merkitystä korostettiin. Työntekijöiden väsymispuheisiin reagoitiin kahtalaisesti. Päiväkodeissa laadun kerrottiin heikenneen melun, kiireen, vuorovaikutussuhteiden ja työmäärän lisääntymisenä. Jotkut päätäjistä eivät nähneet suhdeluvun nostolla olleen minkäänlaisia laatuvaikutuksia. Työntekijät suhtautuivat negatiivisimmin suhdeluvun nostamiseen.

Tutkielma osoittaa, että päiväkotien lapsiryhmien monimuotoisuuteen eivät nykyiset sääntelytavat riitä. Kunnan päiväkotiryhmät olivat suuria sääntelystä huolimatta. Kertomusten perusteella tilastot ja todellisuus eivät vastanneet toisiaan, koska päiväkotiryhmissä aikuisten ja lasten määrät vaihtelivat jokaisen päivän aikana. Lisäksi työntekijöiden ja vanhempien mukaan kunnassa tulkittiin suhdeluvun ja ryhmäkoon säännöksiä eri tavoin. Tämän vuoksi paikallisiin tarpeisiin tehdyn päätöksen vaikutuksia on vaikea todentaa ja arvioida. Tutkielma haastaa pohtimaan varhaiskasvatuksen yhteneväisyyden ja laadun osalta uusia paikallisia ja ryhmäkohtaisia ohjeistuksia päiväkotien suhdeluvun ja ryhmäkoon sääntelemiseen.

Avainsanat: aikuinen-lapsi-suhdeluku, kerronnallinen tapaustutkimus, lainsäädäntö, päiväkotito, päätöksenteko, ryhmäkoko, varhaiskasvatus

University of Oulu

Faculty of Education

Decision-makers, kindergarten workers and kindergarten children's parents tell change process of the kindergartens adult-child ratio in their municipality (Raisa Niskala)

Pro Gradu, 92 pages

March 2018

Pro Gradu -thesis deals with the adult-child ratio of 1 August 2016 on the early childhood education law setting change into action in one municipality. The thesis was made from a municipality where the adult-child ratio in kindergartens over the age of three was raised and the maximum number of group sizes was increased. The thesis clarified what decision-makers, kindergarten workers and parents of daycare centers told about the change process of the ratio that was done in the municipality.

The material of this case study was collected by semi-structured individual and group interviews. Narrative analysis and content analysis were used in the analysis of narrative material. Based on the narrative material, a polyphonic description of the change in the adult-child ratio in the municipality was created.

The stories of the various parties built the general view of the decision-making in municipal: The decision-making concentrated to a few decision-makers. Kindergarten workers experienced that they had no opportunity to affect decision-making. Parents were external in both decision-making and in information communication about it. The advantage of the child stayed on the shadow of economic policy in the decision-making. The evaluation of child effects was not made at the clarifying stage of the decision-making. In addition, the reform of early childhood legislation to the ratio and group size were combined.

The speeches on the reasons and effects for raising of the ratio were manifold; the everyday realities did not meet in the various parties' stories, also there were different views within the various parties. In the municipality the professional skill of kindergarten workers was measured by the forces to do the work and the significance of their attitude was emphasized. The kindergarten workers' fatigue speech was doubled. Quality was reported deteriorated because of noise, hesitation, interaction and workload has increased in daycare centers. Some of the decision makers did not see deteriorated in the quality when ratio was raised. Kindergarten workers reacted to the raising the ratio the most negatively.

The thesis indicates that the present regulation ways are not enough for the multiformity of the child groups in kindergartens. The child groups in municipality's kindergartens were large in spite of the regulation. With the basic tea of stories the statistics and the reality did not correspond to each other because there in kindergartens the number of adults and children varied during the every day. Furthermore, the regulations of the ratio and of the group size were interpreted according to the kindergarten workers and parents in the municipality in different ways. Because of this it is difficult to verify and estimate the effects of the decision that has been made to local needs. The thesis challenges to reflect on new local and group-specific guidelines for similarity and quality of early childhood education to regulate adult and child ratio and group size in kindergartens.

Keywords: adult-child ratio, narrative case study, legislation, kindergarten, decision-making, group size, early childhood education

Sisältö

1. JOHDANTO.....	5
1.1 Päiväkotien suhdeluku ja ryhmäkoko muutoksessa.....	5
1.2 Tutkimuskysymyksen määrittely.....	6
2. TUTKIELMAN TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	9
2.1 Julkinen valta kunnan varhaiskasvatuksessa.....	9
2.2 Päiväkotien suhdeluvun ja ryhmäkoon säätely Suomessa.....	12
2.3 Päiväkotien suhdeluku ja ryhmäkoko kansainvälisissä tutkimuksissa.....	14
2.4 Päiväkotien suhdeluku ja ryhmäkoko varhaiskasvatuksen laadun mittareina....	20
3. TUTKIELMAN METODOLOGINEN TAUSTOITTAMINEN.....	24
3.1 Tapaustutkimus tutkimusstrategiana.....	26
3.2 Kerronnallinen lähestymistapa.....	27
3.3 Haastattelu aineistonkeruumenetelmänä.....	30
4. TUTKIELMAN TOTEUTTAMINEN.....	32
4.1 Haastateltavien valinta.....	32
4.2 Aineiston keruu.....	34
4.3 Haastattelukysymykset.....	36
4.4 Aineiston analyysi.....	38
5. MONIÄÄNISTÄ KERRONTAA PÄIVÄKOTIEN SUHDELUVUN NOSTAMI- SESTA.....	43
5.1 Suhdeluvun nostoa perusteltiin säästösyillä.....	45
5.2 Päätöksentekovaiheessa yhdistettiin suhdeluvun ja ryhmäkoon uudistukset.....	48
5.3 Lasten määrällinen mittaaminen vaihtuvissa päiväkotiryhmissä haasteel- lista.....	50
5.4 Erityislapsia ei huomioitu päätöksessä.....	53
5.5 Työntekijän ammatillisuutta mitattiin selviämällä.....	55
5.6 Näkemuseroja suhdeluvun nostamisen vaikutuksista laatuun.....	58
5.7 Vaikutusvalta keskittyi muutamalle virkamiehelle ja tiedonkulku oli osittaista...64	
6. POHDINTA.....	71
6.1 Tutkielman refleksiivisyys ja luotettavuus.....	71
6.2 Tutkielman evokatiivisuus ja eettisyys.....	74
Lähteet.....	79

1 JOHDANTO

Tämä tutkielma käsittelee päiväkotien lapsiryhmien sääntelyssä tehtyä muutosta. Varhaiskasvatustalainsäädännössä päiväkotien lapsiryhmiä säännellään enimmäisryhmäkoon sekä aikuisten ja lasten suhdeluvun avulla. Varhaiskasvatustalaisissa määritellään yhdessä ryhmässä olevien lasten enimmäismäärä eli ryhmäkoko (L 580/2015, 5 a §). Päivähoitoasetuksella määritellään yhtä lapsiryhmää kohden tarvittavien aikuisten määrä eli aikuisten ja lasten välinen suhdeluku (L 108/2016, 5 §). Aikuisten ja lasten välinen suhdeluku kertoo, kuinka monta lasta asetuksen mukaan saa enintään olla yhden aikuisen (kasvattajan) vastuulla. Tutkielman aiheena on varhaiskasvatustalainsäädännössä 1.8.2016 suhdelukuun tehdyn asetusmuutoksen toteuttamisprosessi kuntatasolla. Tutkielmassa kuvataan, mitä varhaiskasvatuksen eri osapuolet yhdessä kunnassa kertovat kunnassa tehdystä suhdeluvun ja ryhmäkoon muutoksesta.

1.1 Päiväkotien suhdeluku ja ryhmäkoko muutoksessa

Suomessa päiväkotien ryhmäkokoja ja henkilöstömitoitusta on viime vuosiin saakka toteutettu vuoden 1973 lasten päivähoitolakia ja asetuksia soveltaen. Huoli lapsiryhmien koosta ja henkilöstön määrän riittävydestä nousi esiin opetus- ja kulttuuriministeriön teettämässä selvityksessä vuonna 2014 (Alasuutari, Alila, Eskelinen & Karila 2014).

Päivähoitolakia uudistettiin, jonka seurauksena laki varhaiskasvatuksesta astui voimaan 1.8.2015. (L 580/2015, 1 §.) Uudistetussa varhaiskasvatustalaisissa 5 a §:ssä säädetään päiväkotien ryhmäkoolle enimmäismäärä (L 36/1973). Sen mukaan päiväkodin yhdessä ryhmässä saa olla yhtä aikaa läsnä enintään kolmea hoito- ja kasvatustehtävissä olevaa henkilöä vastaava määrä lapsia. Lapsimäärää ei voi lapsiryhmissä kasvattaa lain salliman enimmäismäärän yli, vaikka lapsiryhmissä lisättäisiin aikuisten määrää. Päiväkotien ryhmäkoon enimmäismäärän säädöksellä varmistetaan, etteivät lapsiryhmät kasva liian suuriksi, mikä vaarantaa varhaiskasvatustalalle asetettujen tavoitteiden toteutumisen sekä lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisen. (HE 341/2014.)

Päivähoitoasetuksella määritellään päiväkotiryhmien henkilöstön määrää ja kelpoisuuksia. Hallitus esitti 22.11.2015 muutosta yli kolme vuotiaiden aikuisten ja lasten väliseen suhdelukuun siten, että kunta voi halutessaan nostaa aiemman suhdeluvun 1:7:stä 1:8:an. Suhdeluvun muutoksen seurauksena yksi päiväkotiryhmä voi kasvaa kolmella täysipäiväisellä lapsella. (HE 80/2015 vp, Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014.) Varhaiskasvatuslakiin lisätty suhdeluvun asetusmuutos määrittelee päiväkotien ryhmäkoolle uuden enimmäismäärän eli sen, kuinka paljon lapsia voi olla samanaikaisesti läsnä päiväkodin lapsiryhmässä. Aiemmin yhdellä aikuisella sai olla seitsemän lasta (suhdeluku 1:7) vastuulla, silloin lapsiryhmän enimmäiskoko sai olla kolmen aikuisen yhteenlaskettu lasten määrä eli 21. Suhdelukumuutoksen seurauksena lasten määrää kasvatetaan kahdeksaan lapsen aikuista kohti (suhdeluvulla 1:8), jolloin määritetty koko lapsiryhmän enimmäiskooksi 24.

Aikuisten ja lasten väliseen suhdelukuun esitetyt muutokset astuivat eduskunnan päätöksen myötä voimaan 1.8.2016 (L 36/1973, L 580/2015, L 108/2016, Alila 2016). Kunnissa tehtiin päätös suhdeluvun muutoksen käytännön järjestämisestä. Osa kunnista päätti nostaa päiväkotien suhdelukua ja päätöksen myötä ryhmäkokoja, osan säilyttäessä suhdeluvun ja ryhmäkoot ennallaan (Puroila, Kinnunen & Keränen 2017). Tutkielmani kohdistui kuntaan, jossa päiväkotien suhdelukua nostettiin 1:8:an.

1.2 Tutkimuskysymyksen määrittelyminen

Varhaiskasvatuslakia säädettäessä eduskunta edellytti, että hallitus seuraa uuden varhaiskasvatustulainsäädännön käytännön toteutumisen kokonaisvaikutuksia. Varhaiskasvatuslain ja asetusten muutosten tuomia vaikutuksia arvioimaan käynnistettiin VakaVai -tutkimushanke Oulun yliopistossa. Tutkielmani on tehty VakaVai -hankkeen yhteydessä, yhdestä hankkeesta mukana olleesta kunnasta. VakaVai -hankkeen tekemässä kartoituksessa selvisi, että ryhmäkokoja koskevat ratkaisut kunnissa olivat erilaisia. 212 kyselyyn vastanneista kunnista puolet oli nostanut aikuisten ja lasten välistä suhdelukua päiväkotiryhmissä. Hankkeen tutkimuksen mukaan kasvu koski yli 15 000 lasta. (Puroila ym. 2017.)

Päiväkotiryhmien rakenteet ovat olleet poliittisten keskustelujen aiheena varhaiskasvatustalainsäädännössä viime vuosina tehtyjen muutosten myötä. Lastentarhanopettajana olen pohtinut suhdeluvun ja ryhmäkoon merkitystä ja huomannut, kuinka kannanotot suhdeluvusta tai ryhmäkoosta vaihtelevat kertojan tulokulmasta riippuen. Kallialasta (2012) on hyödyllistä seurata päivähoitoa koskevaa uutisointia, koska se kertoo paljon asennoitumisesta lapsiin, lapsuuteen ja varhaiskasvatukseen. Eniten tilaa yhteiskunnallisissa keskusteluissa ovat saaneet varhaiskasvatuksen työvoima-, sosiaali- ja perhepoliittiset tehtävät. Keskusteluissa taustalla ovat olleet lapsi-, koulutus- ja tasa-arvopoliittiset tehtävät. (Alila & Kinon 2014, 11-12, Taguma, Litjens & Makowiecki 2012.) Julkisuudessa ei käydä riittävästi keskustelua siitä, millaisessa ja miten muodostetussa lapsiryhmässä saavutetaan varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet. Huoli on noussut myös siitä, kuinka vähän työntekijänä kykenen vaikuttamaan lapsiryhmän rakenteellisiin tekijöihin. Toivon tämän tutkielman tuovan huoleni näkyväksi.

Tutkielman aiheen osalta mielenkiintoni kohdistui eri osapuolten puheisiin: Mitä suhdeluvusta ja ryhmäkoosta puhutaan? Millaisia sosiaalisia ja materiaalisia arvostuksia suhdelukuun ja ryhmäkokoan sekä niiden suurentamiseen tai pienentämiseen liitetään? Miten eri ajatukset ja arvostukset kohtaavat toisensa puhuttaessa varhaiskasvatustalainsäädännössä suhdelukuun ja ryhmäkokoan tehdyistä muutoksista? Tutkielman tavoitteena oli selvittää, millaista kokonaiskuvaa varhaiskasvatuksen eri osapuolet tutkimassani kunnassa rakentavat, kun päiväkotien yli kolmevuotiaiden suhdelukua ja sen myötä ryhmäkokoan kasvatettiin. Tutkimuskysymykseni on: **Mitä päättäjät, työntekijät ja vanhemmat kertovat päiväkotien suhdeluvun muutoksesta yhdessä kunnassa?**

Arvelen, että tämänkaltaiselle tutkielmalle on sekä tilaa ja että tilausta. Yhteiskunnan poliittiset linjaukset ovat ohjanneet merkittävästi varhaiskasvatuksen linjauksia sekä lainsäädäntöä. Viime vuosina varhaiskasvatuksen kehittämisen painopiste on ollut kansallisessa varhaiskasvatustalinsäädännössä (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014, 2016, 2017). Kunnan päätöksentekoa ja toiminnan järjestämistä on tutkittu vähemmän (ks. Lahtinen & Selkee 2016). Vastaavaa paikallisella tasolla tehtyä tutkimusta on aloiteltu tasa-arvoa tutkivassa Childcare -tutkimushankkeessa, missä on kerätty poliittisten päättäjien ja varhaiskasvatuksen viranhaltijajohdon varhaiskasvatuksen järjestämistä koskevia puhetapoja kymmenessä kunnassa. Jo alustavien tutkimustietojen pohjalta näyttäisi, että erilaiset alueet ja kunnat muodostavat vaihtelevia lapsuuden ympäristöjä. Kuntien vahva itsehallinto perustuu ajatukseen, että paikallisiin tarpeisiin osataan

tehdä oikeita ja hyviä ratkaisuja. Tasa-arvon näkökulmasta katsottuna maamme varhaiskasvatus eriarvoistuu, eikä kaikilla ole samoja mahdollisuuksia varhaiskasvatukseen. Kun varhaiskasvatuksen järjestämistä koskevat puheet vaihtelevat erilaisissa kuntaympäristöissä, on varhaiskasvatuksen järjestämisen yhteneväisyyden ja lainsäädännön kannalta välttämätöntä saada lisää paikallista tutkimustietoa. (Paananen & Siippainen 2017, Karila, Eerola, Alasuutari, Kuukka & Siippainen 2017.)

2 TUTKIELMAN TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Teoreettisessa viitekehyksessä avataan kunnan järjestämää varhaiskasvatusta määritteleviä ja ohjaavia rakenteita, jotka myös ohjasivat tutkimani kunnan suhdeluvun muutosprosessia. Teoreettisen viitekehysten alussa käsitellän julkisen vallankäytön ja kunnan roolia varhaiskasvatuksen päättäjänä ja järjestäjänä sekä syvennän tietoa Suomessa tehdystä suhdelukua ja ryhmäkoko koskevasta määrittelystä ja lainsäädännöstä. Sen jälkeen kuvaan suhdeluvun ja ryhmäkoon kansainvälistä tilannetta OECD maiden, Euroopan Unionin (EU) ja Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) varhaiskasvatuksen tutkimusten, suositusten ja säädösten pohjalta. Teoreettisen viitekehysten loppuosassa pohdin varhaiskasvatuksen laadun osalta, millaisia asioita aikuisten ja lasten välinen suhdelu ja ryhmäkoko pitävät sisällään ja mitä laadun osalta tulisi huomioida kunnallisessa päätöksenteossa suhdeluvun ja ryhmäkoon osalta. Teoreettinen viitekehys luo yleiskuvaa tämän hetken varhaiskasvatuksesta; 3-5 - vuotiaiden lasten ja henkilöstön määrän sääntelystä, lainsäädännöstä ja käytännön toiminnasta päiväkotien lapsiryhmissä.

1.1 Julkinen valta kunnan varhaiskasvatuksessa

Tutkielmani käsittelee kunnassa tehtävää päätöksentekoa, minkä yleiset lainalaisuudet avataan tässä luvussa. Kunnan varhaiskasvatusta ohjaavat lainsäädännön ohella kansainväliset ja kansalliset tahot. Varhaiskasvatuksen yleisestä suunnittelusta, ohjauksesta ja valvonnasta sekä lainsäädännön valmistelusta vastaa opetus- ja kulttuuriministeriö. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017.) Myös kunnan viranomaiset ovat eriytyneet työnjaon perusteella hallinnonalueisiin. Kunnassa varhaiskasvatuksesta vastaa monijäseninen toimielin, yleensä lautakunta. (Mikkola ym. 2017.)

Kunnan on lain mukaan huolehdittava siitä, että varhaiskasvatusta on saatavissa kunnan järjestämänä tai valvomana siinä laajuudessa ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää (L 580/2015, 11 §). Varhaiskasvatuksen lainsäädännön pohjalta kunnat päättävät toiminnan lisäksi myös päiväkotien laadullisista puitteista, kuten henkilöstömäärästä ja lapsiryhmäkoosta. Kuntapäätösten mukaan järjestetään myös tilat. (L 36/1973.) Varhaiskasvatuksen lainsäädännön 5 § asetusmuutoksen rajaamana keskityn käsittelemään varhaiskasvatuksessa sovellettavia hallinto-, julkisuus- ja kuntalakia, jotka ovat ohjanneet tutkimani kunnan päiväkotien aikuisten ja lasten välisen suhdeluvun muutosprosessia.

Hallintolaki ohjaa kunnan viranomaisia päätösprosessissa. Jotta kunnan päätöksenteko täyttää sille asetetut edellytykset, viranomaisten on toimittava oikein sekä sisällön että menettelyn osalta (HL 6§). Varhaiskasvatuslainsäädännössä tehdyn muutoksen jälkeen kunnan tekemä päätösprosessi etenee pääpiirteittäin seuraavasti: asian vireille tulo, asian selvittäminen (ja kuuleminen), asian esittäminen, päätöksenteko ja tiedonanto. (Husa & Pohjonen 2014, 1-2, 23, 57-61, 99, 217-225, 233.) Näiden eri vaiheiden mukaisesti tapahtui suhdeluvun muutosprosessi tutkimassani kunnassa.

Selvittämisvelvollisuus on hallintolain tärkeä pääsääntö, jolla selvitetään ratkaisun tekemisen kannalta riittävä ja asianmukainen tietopohja. Selvittämisen jälkeen tehdään asian esittäminen. Asian esittäminen on hallintopäätösten toimintamuoto, jossa laaditaan ennen päätöksentekoa ehdotus päätöksestä. Esittelyn perustehtävänä on antaa päätöksen tekijöille riittävästi informaatiota asiasta: päätettävä asia yksilöidään, siitä esitetään tosiseikat ja sovellettavat oikeusohjeet. Tällä menettelyllä pyritään siihen, että päätös on sekä laillinen että sisällöllisesti asianmukainen. Asiat ratkaistaan pääsääntöisesti esittelymenettelyssä. Tämän vuoksi asian esityksellä on merkittävä vaikutus kunnassa tehtävään päätökseen (Husa & Pohjolanen 2014, 246-248.)

Hallintopäätöksen esittelijän tulee olla virkasuhteessa oleva henkilö, koska hänelle kuuluvat asian valmisteluun liittyvät tehtävät ovat julkisia hallintotehtäviä. Esittelijällä on virkavastuu. Esittelijän tehtävänä on huolehtia riittävän selvityksen hankkimisesta ja ratkaisuehdotuksen valmistelusta. Valmisteltu esitys siirtyy päätöksentekoon. Päätöksenteko voi tapahtua monijäsenisessä toimielimessä tai yhden virkamiehen toimesta. Toimielimessä tulee olla erikseen

määrätty määrä esteettömiä jäseniä, jotta se olisi päätösvaltainen. Esteettömyydellä suljetaan päätöksenteosta pois asiaankuulumattomat vaikutteet ja varmistetaan puolueeton menettely. Toimielin tekee hallintoasiassa äänestämällä lopullisen päätöksen. (Husa & Pohjolainen 2014, 240-243, 248.) Julkisen vallankäytön rakenteista syntyi kehikko, missä voi tarkastella kunnassa tapahtunutta päätöksentekoa.

Pääsääntöisesti hallintopäätös tehdään kirjallisesti. Kirjallisesta päätöksestä on ilmentävä, mikä viranomaisen on tehnyt päätöksen, milloin on tehty päätös ja keneltä voi saada lisätietoja. Päätöksessä tulee ilmoittaa, mitä asia koskee ja miten se on ratkaistu. Päätös on perusteltava siten, että siinä ilmoitetaan ratkaisuun vaikuttaneet seikat ja selvitykset, sekä ratkaisussa sovelletut säännökset. Päätöksen perustelut koostuvat päätöksen pohjana olevista tosiseikoista, sekä sovelletuista oikeusohjeista eli oikeussäännöksistä ja määräyksistä. Tosiasiaperusteista tulee ilmetä ne tosiseikat, jotka katsotaan selvitettyiksi ja se, mikä painoarvo niille kullekin päätöksessä on annettu. Asian ratkaisevan tahon tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, että ratkaisun perusteena olevat seikat todellakin pitävät paikkansa. Perustelut antavat asianosaisille tietoa ratkaisijan kannasta ja ratkaisun perusteista. Perustelut auttavat myös asianosaista arvioimaan päätöksen oikeellisuutta tai tarvetta hakea päätökseen muutosta hallintolainkäyttömenettelyssä. Viranomaisnäkökulmasta perusteluvaikeus ohjaa viranomaisia työskentelemään huolellisesti ja harkinnanvaraisesti sekä sisällön että lopputuloksen osalta. (Husa & Pohjanen 2014, 248-256.)

Julkista valtaa käytettäessä viranomaistoiminnan julkisuus on yksi demokraattisen oikeusvaltion perusehto (Husa & Pohjolainen 2014, 257). Perustuslain perusoikeussäännöksessä (21§) todetaan, että käsittelyn julkisuus turvataan lailla. Julkisen vallankäytön julkisuus ja avoimuus mahdollistavat vallankäytön kontrollin. Opetusministeriö valvoi VakaVai -hankkeen avulla varhaiskasvatustalainsäädännössä tehtyjä uudistuksia. VakaVai -hankkeessa ja myös tutkielmasani toteutui julkisuusperiaate. Julkisuus onkin edellytyksenä sille, että ihmiset voivat osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun ja julkisen vallan käyttöön. Julkisen vallankäytön julkisuus ja avoimuus eivät poista tutkielmastani eettistä vastuuta, tutkimuskohteena olevan kunnan suojelemista.

2.2 Päiväkotien suhdeluvun ja ryhmäkoon säänteleminen Suomessa

Suomalaisten varhaiskasvatusikäisten lasten yleisin kasvuympäristö on päiväkodin lapsiryhmä. Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2016 kunnan kustantamassa päiväkotihoidossa oli 185 876 lasta, mikä on 76% kaikista varhaiskasvatukseen osallistuvista lapsista (THL 2017). Lasten ryhmään jakamista päiväkodeissa määrittää ensisijaisesti lapsen ikä. Varhaiskasvatuslainsäädännössä lapsiryhmien sääntelyyn käytetään kahta eri normia: Laki säättää päiväkodin lapsiryhmän koolle enimmäismäärän ja suhdelukuasetus määrittää yhtä aikuista kohden sallitun lapsimäärän (Siitonen 2011, 12).

Taaksepäin katsottaessa voidaan todeta, että päiväkotien ryhmäkokoja on säännelty Suomessa hyvin erilaisin normein ja asetuksin. Julkisen päivähoitojärjestelmän luominen aloitettiin lasten päivähoidosta annetun lain (36/1973) tultua voimaan 1973 (Alila & Kinos 2014, 8). 1980-luvulla oli selkeät normit päivähoidon lapsiryhmän maksimikoolle: 3-6-vuotiaiden ryhmässä sai olla 20 lasta, tosin lääninhallituksen luvalla voitiin antaa lupa kahteen ylipaikkaan. 1980-luvulla yli kolmevuotiaiden lapsiryhmissä oli kaksi lastentarhanopettajaa. Päiväkotien henkilöstörakennetta uudistettiin ottamalla lastentarhanopettajien työpariksi päiväkotiapulaisten nimikkeellä työskentelevien sijasta lastenhoitajia ja lähihoitajia. 1980-luvulla olivat olemassa myös ohjeet päiväkotien tilasuunnittelua varten; ohjeiden mukaan kokopäiväisten lapsiryhmässä tuli olla kuusi neliömetriä lasta kohden. (Junttila & Pihlaja 2001, 3, 19, Alila ym.2014.)

Lapsiryhmien koot ovat kasvaneet sen jälkeen, kun lapsiryhmän maksimikokonormista luovuttiin ja siirryttiin sääntelemään lapsiryhmiä suhdelukuasetuksella vuoden 1993 alussa. Asetus lasten päivähoidosta (1973/239) määrittelee lasten ja kasvattajien välisen määrällisen suhteen, joka vuodesta 1993 lähtien yli kolmivuotiaiden lapsiryhmässä on ollut yksi koulutettu aikuinen seitsemää lasta kohti. Lastentarhanopettajien määrä säännettiin siten, että vähintään joka kolmannen hoito- ja kasvatusvastuuhenkilöstä tuli olla lastentarhanopettaja. Käytännössä tämä säädös vaikutti siten, että enimmäkseen päiväkotien lapsiryhmissä oli vain yksi lastentarhanopettaja. (Lahtinen 2016, 48.) Kekkosen (1998) selvityksen mukaan vuonna 1996 3-6- vuotiaiden lapsiryhmässä oli keskimäärin 24 lasta, mikä oli kolme enemmän kuin suhdelukusäännös edellytti. Kekkosen selvityksestä myös ilmeni, että aikuisten ja lasten välinen suhdeluku ylittyi

päivittäin lähes puolessa päiväkodeista. (Kekkonen 1998, 2-6, 23-28, 33.) Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen (Stakes) vuonna 1995 teettämässä työryhmäselvityksessä todettiin, että lapsiryhmien koossa ja aikuisten ja lasten välisen suhdeluvun sääntelyssä oli jatkuvaa ongelmallisuutta. Stakesin teettämän ryhmäkokoselvityksen mukaan esimerkiksi yli kolmevuotiaiden suhdeluku ylitettiin kahdessa kolmasosassa päiväkodeista. Joka kolmannessa päiväkodissa erityislapsia ei oltu huomioitu lapsiryhmäkoossa. Lisäksi päiväkoteihin ei palkattu sijaisia vuosi- ja sairaslomien ajaksi. (Kauppinen 1995.)

Sosiaali- ja terveysministeriö on tehnyt vuonna 2005 tilannekatsauksen lasten päivähoidosta (STM 2006). Terveys- ja sosiaalialan tutkinnon suorittaneiden ja alalla opiskelevien ammattijärjestön (Tehy) tekemä laaja kyselykierros vahvisti, että ajankohtaista tietoa päivähoiton ryhmien koosta ei ollut saatavilla. Päivähoidon ryhmäkokoselvitys (2011) kartoitti päiväkotien ryhmäkoon ja aikuisten ja lasten välisen suhdeluvun, sekä lisäksi päivähoiton hallinnollisen sijoittumisen. Selvityksen yhtenä tarkoituksena oli vaikuttaa tulevaan varhaiskasvatustalakiin. Tehy:n kartoituksen pohjalta tulevalta lainsäädännön uudistukselta edellytettiin ryhmäkoon enimmäismäärän säädöstä ja matalampaa suhdelukusäädöstä. Lisäksi annettuja poikkeamissäädöksiä olisi tarkennettava varahenkilöjärjestelmän, tilojen, työaikain ja työehtosopimusten osalta. Ja kaiken päätöksenteon lähtökohtana oli oltava lapsen oikeudet ja laaja tietämys lapsen kehityksestä. (Siitonen 2011, 4, 8.)

Varhaiskasvatuksen ja päivähoitopalvelujen lainsäädännön valmistelu, hallinto ja ohjaus siirrettiin sosiaali- ja kulttuuriministeriön alaisuudesta opetus- ja kulttuuriministeriöön vuoden 2013 alusta (Alila & Kinos 2014, 11, Alila ym. 2014, Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017). Päivähoitolakia uudistettiin, varhaiskasvatustalaki astui voimaan 1.8.2015. Ensimmäisen uudistusvaiheen myötä varhaiskasvatustalain 5 a § määrittää päiväkotien lapsiryhmien enimmäiskoon rajat. Vuoden kuluttua 2016 tehtiin toinen lakiuudistus, jossa 5 § asetuksessa säädetään aikuisten ja lasten välisestä suhdeluvusta. (L 580/2015.) Näiden lisäksi päivähoitoasetus säätelee päiväkodin lapsiryhmässä työskentelevien aikuisten koulutustason.

Varhaiskasvatuksen järjestämisessä perusedellytyksillä taataan lasten turvallisuus, kun ammattitaitoista kasvatushenkilöstöä on oikea määrä, lapsiryhmä on lainmukainen ja tilat ovat toimivat. Varhaiskasvatuslaissa määritellään, että varhaiskasvatusryhmät on muodostettava ja tilojen suunnittelu ja käyttö järjestettävä siten, että varhaiskasvatukselle säädetyt tavoitteet voidaan saavuttaa (L 36/1973). Lait ja asetukset sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista kumottiin ristiriitaisuuksien vuoksi alkaen 1.5.2016. Henkilöstömitoitusta sovelletaan 4 a § perusteella 1.1.2013 voimassa olleen (L 272/2005) varhaiskasvatuslain mukaan. Päiväkotien lapsiryhmien henkilöstömitoitus, henkilöstön kelpoisuudet ja henkilöstön vastuualueet jäivät varhaiskasvatuslain säätämisen yhteydessä tekemättä vuonna 2015. Henkilöstömitoitukseen tehtiin täsmennys 1.8.2016. Tavoitteena on, että vuoteen 2018 mennessä varhaiskasvatuslain laatiminen ja uudistaminen saadaan kokonaisuutena päätökseen. Edellä mainituista haasteista huolimatta tätä aihetta on mielestäni selvitetty yllättävän vähän. Huoli suurista lapsiryhmistä päiväkodeissa ei ole vähentynyt (Puroila 2017). Asetuksen (239/1973) kehittämiseen on edelleen tarvetta.

2.3 Päiväkotien suhdeluku ja ryhmäkoko kansainvälisissä tutkimuksissa

Lapsia koskevan tutkimuksen tekemiseen ja tilastotiedon seurantaan velvoittavat kansallinen lainsäädäntö ja Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimus lapsen oikeuksista. Kansallisen lainsäädännön yläpuolella ovat kansainväliset sopimukset ja Euroopan Unionin primaarioikeus (Husa & Pohjolainen 2014, 11, 23, OCEC 2017). Kansainvälisen varhaiskasvatuksen kehittämis- ja tutkimustoimintaa voidaan hyödyntää suomalaisen laadukkaan varhaiskasvatuksen kehittämisessä. Suomalaista varhaiskasvatusta voidaan arvioida muiden maiden laadunarviointiin kehitettyjen menetelmien, mittareiden ja järjestelmien avulla huomioiden kulttuurilliset erot.

Kansainvälisissä tutkimuksissa varhaiskasvatuksen ryhmäkoko on mitattu maitten päiväkotien henkilöstön määrän ja lasten määrän perusteilla. OECD on koonnut kansainvälisten tutkimustulosten pohjalta varhaiskasvatukseen laadun kehittämisen standardit. Seuraavassa kuvassa (Table 1.) on taulukoitu korkealaatuisten varhaiskasvatusohjelmien erilaisia piirteitä.

Table 1. Features of high-quality ECEC programmes

	High/Scope Perry Pre-school Programme	Chicago Child - Parent Programme	Carolina Abecedarian Programme
Age range	3-4 years	3-4 years	0-5 years
Duration	2 years	2 years	5 years
Max. class size	13	17	12
Staff – child ratio	1:6.5	1:8.5	1:6
Teacher qualification	BA + certification	BA + certification	BA or equivalent

Source: Schweinhart, L. (2006), "Preschool Programmes", *Encyclopedia on Early Childhood Development*, Centre of Excellence for Early Childhood Development, Montreal; Heckman, J. et al. (2009), "The Rate of Return to the High/Scope Perry Preschool Program", *Journal of Public Economics*, 94(1-2), pp. 114-128.

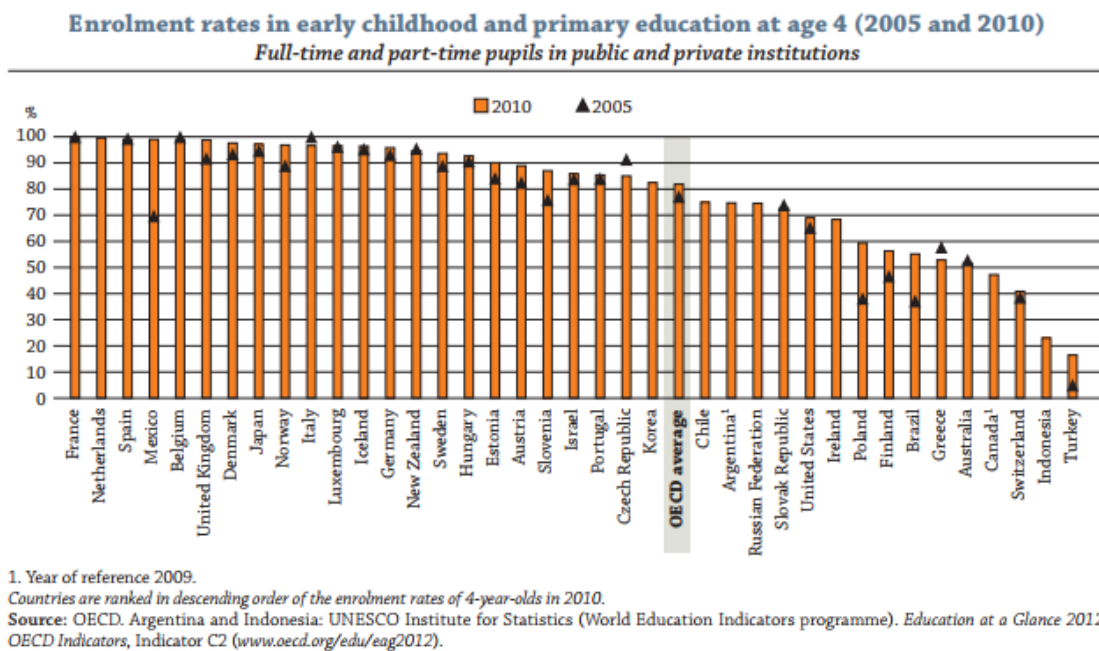
Taulukkokuva Table 1. (Starting Strong III, 2)

Lapsiryhmän laadun indikaattoreina taulukossa ovat lapsen ikä, varhaiskasvatukseen osallistumisen pysyvyys/kesto, enimmäisryhmäkoko, henkilöstön ja lasten välinen suhdeluku sekä opettajien koulutustausta. Näiden tekijöiden merkitys varhaiskasvatukseen laatuun on tutkimusten perusteella osoitettu. (Burchinal ym. 2002, Starting Strong III.) Varhaiskasvatukseen laadun arvioinnissa Portugalissa on tehty kansainvälisesti urauurtavaa työtä tutkimalla pitkäkestoisesti hoitajien ja lasten vuorovaikutussuhteiden pysyvyyttä sekä emotionaalisuutta päiväkodissa. Tutkimuksen mukaan vuorovaikutuksen laatu heikkeni (vrt. OECD:n varhaiskasvatukseen indikaattorit), kun aikuisten ja lasten välistä suhdelukua kasvatettiin. Sama tapahtui, kun lapsiryhmän kokoa kasvatettiin. (Pessanha ym. 2017.)

Suomi kuului vuosina 2009-2011 OECD:n toteuttamaan Starting Strong- laatuhankkeeseen. Hankkeessa ilmeni, että Suomi sijoittui eri maiden vertailussa kärkipäähän useilla laadun arvioinnin osa-alueilla, esimerkiksi kasvatushenkilöstön määrä suhteessa lasten määrään olivat korkeampia kuin OECD- maissa keskimäärin (Taguma ym. 2012, 107, Alila ym. 2014, 52, 136-

137, HE 80/2015 vp, 20). Vaikka Suomessa kasvatushenkilöstön osalta suhdeluku oli vertailumaiden parhaimpia, liian isot lapsiryhmät ovat edelleen ongelmana. “Kun päivähoitopaikoista on pulaa, kiusaus sijoittaa ryhmiin liikaa lapsia näyttää käyvän ylivoimaiseksi.” (Kalliala 2012, 157, ks. Paananen 2017).

OECD julkaisee vuosittain Education at a Glance -koulutusvertailun (OECD 2017). 2015 vuoden vertailu perustuu vuoden 2013 tilastoihin. Tästä vuoden 2015 koulutusvertailusta nostan esiin kolme Suomea koskevaa asiaa, jotka liittyvät tutkielmaani. Ensimmäisenä esiin otettavana asiana on varhaiskasvatukseen osallistuminen.

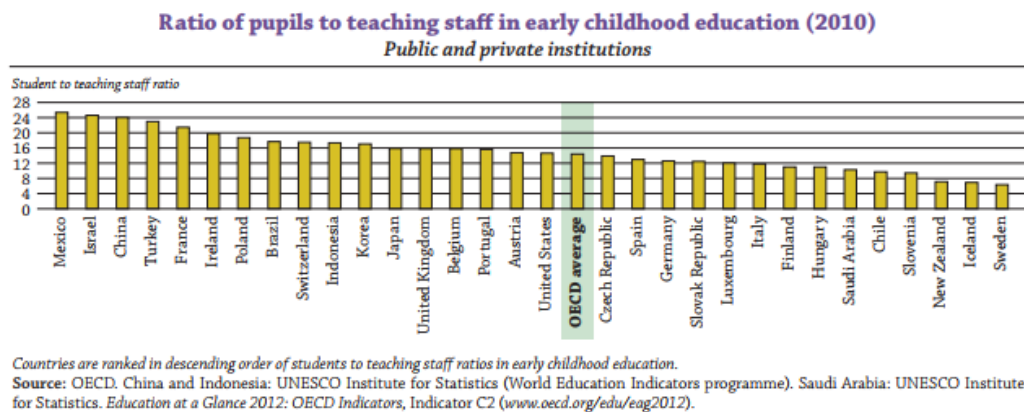

Kuvio 2. (OECD 2013, 2).

Kuvion 2. mukaan OECD maiden keskiarvon mukaan 75 % kolme vuotta täyttäneistä lapsista osallistui varhaiskasvatukseen. Euroopan Unionin maissa vastaava luku oli jopa 88 %, ja neljä vuotiailla luku nousee 91:en % asti. Kuitenkin Suomessa 3-5- vuotiaiden varhaiskasvatukseen osallistuminen oli vähäistä verrattuna Euroopan maihin, luku jäi alle 70 % OECD maiden välisissä vertailuissa. Suomi on yhä jäljessä Euroopan Unionin tavoitteesta saada 95 % neljä vuotta täyttäneistä lapsista varhaiskasvatuksen piiriin. (OECD 2013, Taguma, Litjens & Makowiecki

2012, 82-83, Alila ym. 2014.) Mitä tämä muutos tarkoittaisi päiväkotien suhdelukuihin ja ryhmäkokoihin? Jos lapsiryhmiä nyt jo meillä kasvatetaan ylisuuriksi siksi, että hoitopaikoista on pulaa. Mihin sijoitetaan ne 30%, jotka ovat vielä varhaiskasvatuksen ulkopuolella? Millä tavalla tutkimassani kunnassa suhdeluvun muutosprosessissa ilmeni kyseinen, Euroopan Unionin asettama tavoite?

Toisena asiana OECD:n (2013) koulutusvertailun pohjalta tuon esiin henkilöstön ja lasten välisen suhdeluvun. Kuviossa 3. kuvataan varhaiskasvatushenkilöstön ja lasten välistä suhdelukua maittain.

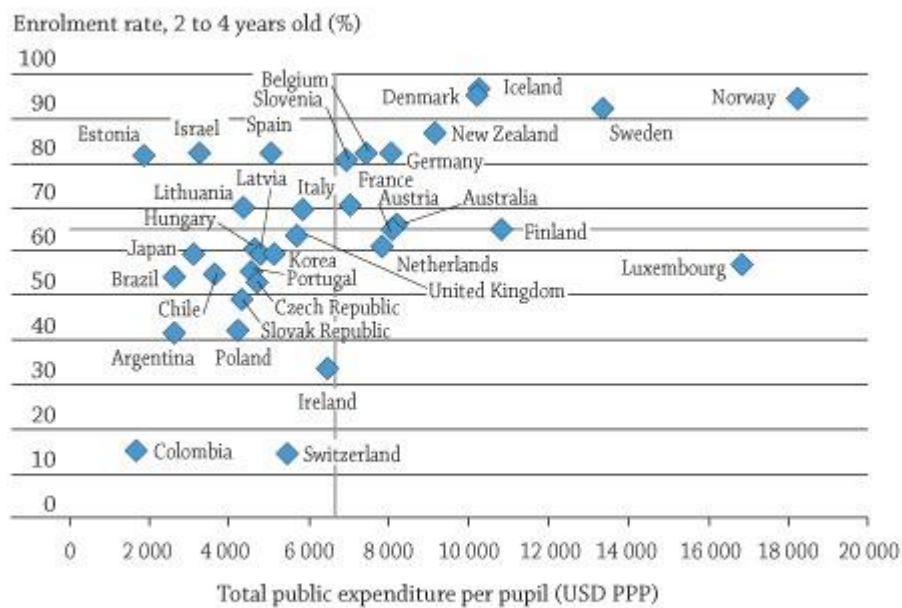
Kuvio 3. (OECD 2013, 3).

Selvityksen mukaan Suomessa henkilöstön ja lasten välinen suhdeluku oli 1:10. Islannissa ja Uudessa-Seelannissa vastaava luku oli noin 1:6 ja Ruotsissa 1:5,2. Suhdeluvun kasvattamisen jälkeen on huomioitava, että Suomessa aikuisten ja lasten välinen suhdeluku on huonontunut vuoden 2013 kansainvälisestä selvityksestä. Lisäksi kuviossa ei näy suhdeluvun vaihtelut tai se, millä tavalla maiden keskiarvot suhdeluvuista on laskettu.

Kolmas tutkimukseeni liittyvä asia OECD:n koulutusvertailussa oli varhaiskasvatukseen käytetty taloudellinen panostus. Suomi käytti Pohjoismaista vähiten rahaa varhaiskasvatukseen,

bruttokansantuotteeseen suhteutettuna 1,2 prosenttia. (Taguma ym. 2012, 103, ks. Ruotsin kouluvirasto 2017.) Seuraavassa kuviossa on varhaiskasvatuksen menot suhteessa bruttokansantuotteeseen.

Public expenditure per pupil and enrolment rates in early childhood education (2013)

Note: Pre-primary education only for Argentina, Colombia, Hungary, Italy and Korea. The grey lines represent averages across the plotted countries. For details please see Annex 3 of *Education at a Glance 2016* (<http://www.oecd.org/edu/education-at-a-glance-19991487.htm>).

Kuvio 4. (OECD 2017)

Kuvio 4. mukaan Suomi käytti rahaa noin 11 000 Yhdysvaltain dollaria (vähän yli 9000 euroa) lasta kohden suomalaisten 2-4-vuotiaiden lasten varhaiskasvatukseen osallistumisprosentin ollessa reilu 60%. Kuvio 4. luettaessa on huomioitava, että maiden talous, hallinto ja politiikka eroavat lähtökohtaisesti toisistaan. (OECD 2017/Damme 2017.)

Euroopan Unioni tekee arviointeja, tutkimuksia, selvityksiä ja raportteja jäsenmaidensa koulutuspolitiikasta, jolloin voidaan seurata toistensa toimia ja saada hyviä lähtökohtia oman maansa tilanteen parantamiseksi. Euroopan unioni otti kantaa 2000-luvulla antamalla jäsenmailleen erilaisia suosituksia varhaiskasvatuksen kehittämiseksi. Suosituksissa Euroopan Unioni kehotti

jäsenmaitaan vahvasti investoimaan lapsiin, koska se vähentää huono-osaisuutta, parantaa koulutustasoa ja lisää työllisyyttä ja tätä kautta edistää taloutta ja kansalaisten hyvinvointia. (Euroopan Unioni 2015.) Euroopan Unionin komission tiedonannossa vuodelta 2011 todettiin, että laadukkaalla varhaiskasvatuksella annetaan lapselle parhaat mahdolliset lähtökohdat hänen tulevaisuuteen.

Kansainvälisissä vertailussa on relevanttia tehdä vertailua Pohjoismaiden välillä, koska niissä kaikissa varhaiskasvatusjärjestelmä on pääperiaatteiltaan samankaltainen. Kaikissa pohjoismaissa varhaiskasvatus kuuluu opetusministeriön hallinnonalaan. Muissa Pohjoismaissa lasten suhteellinen osallistuminen varhaiskasvatuspalveluihin on korkeimpia Euroopassa, paitsi Suomessa se on Euroopan alhaisimpia (Lammi-Taskula & Karvonen 2014, 262, Alila ym. 2014, 44-48). Ainoastaan Suomessa päiväkodin lapsiryhmän enimmäiskoko säädetään lailla. Muissa Pohjoismaissa käytetään paikallisia ohjeistuksia ryhmäkoon sääntelemisessä. Aikuisen ja lasten välistä suhdelukua säännetään lailla vain Suomessa ja Norjassa. (Mikkonen ym. 2017, 26-27)

Ruotsi on nostettu esimerkkimaaksi kansainvälisissä tutkimuksissa juuri korkealuokkaisen pedagogiikan ansiosta. Henkilöstön ja lasten välinen suhdeluku oli Ruotsissa keskimäärin 1:5,2, joka on Pohjoismaiden (pienin) parhain suhdeluku. Suomessa lasten määrä oli puolet suurempi aikuista kohden kuin Ruotsissa. Ruotsissa päiväkotien ryhmäkoot olivat vertailumaiden pienimpiä, vuonna 2015 oli vain 16:sta lapsen ryhmiä (Ruotsin opetusvirasto 2017). Ruotsi oli kärkipaikalla tilastoissa siitäkin huolimatta, vaikkei siellä ole päiväkotien lapsiryhmille lakisääteisiä ryhmäkoko- ja suhdelukunormeja. Eikä naapurimaamme varhaiskasvatusikäisten lasten määrä ole vähäinen, lukumäärä on jopa kasvanut viimeisen kymmenen vuoden aikana yli 100 000:lla. (Ruotsin kunta- ja maakuntaneuvosto 2017.) Vaikka Ruotsissa varhaiskasvatukseen osallistuvien määrä oli korkeampi kuin Suomessa, Ruotsi käytti enemmän rahaa lasta kohden vuodessa (ks. Kuvio 4., Alila ym. 2014, Ruotsin kunta- ja maakuntaneuvosto 2017, OECD 2013, Mikkola ym. 2017).

Keskeisin lapsen oikeuksia koskeva kansainvälinen sopimus on Yhdistyneiden Kansakuntien eli YK:n Lapsen oikeuksia koskeva yleissopimus (SopS 59-60/1991). YK selvittää jäsenmaidensa Lapsen oikeuksien sopimuksen toteutumista ja antaa komitean lausuntoja, sekä selvitysten pohjalta suosituksia. Viimeisimmän Suomen määräaikaisraportin jälkeen Lapsen oikeuksien komitea oli huolestunut varhaiskasvatuksen puutteista, kuten ammattilaisten riittämättömyydestä sekä henkilöstön ja lasten määrän välisestä epäsuhdasta. Huolta herätti päivähoidon ja esiopetuksen laadun heikkouden raportointi, joka johtuu vähimmäisnormien puuttumisesta. YK:n lapsen oikeuksien komitea kehotti viimeisimmässä Suomea koskevissa suosituksissa Suomea valmistelemaan uuden, yleisesti kattavan varhaiskasvatuslain, jossa kootaan varhaislapsuutta koskevat säännökset ja vahvistetaan lapsen oikeuksien näkökulmaa. Lisäksi komitea suositteli, että varhaiskasvatuksen sekä kattavuutta että laatua parannettaisiin lisäämällä henkilöstön määrää, rajoittamalla ryhmäkokoja ja turvaamalla hoitosuhteiden pysyvyyttä. (Lapsen oikeuksien komitea 2011, Lapsiasia 2017, ks. Helsingin Sanomat 2017.) Lapsiryhmien enimmäismäärään säädettiin laki, mutta pian sen jälkeen kunnat saivat päättää aikuisten ja lasten välisen suhdeluvun nostamisesta, mikä tarkoitti ryhmäkoon maksimimäärän suurentamista. (Lapsen oikeuksien komitea 2011.)

2.4 Päiväkotien suhdeluku ja ryhmäkoko varhaiskasvatuksen laadun mittarina

Varhaiskasvatuksen laatua mitataan ja arvioidaan sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla (Mikkola ym. 2017, 69-81, ks. Starting Strong III, Taguma ym. 2012, OECD 2013). Parrilan (2006) mukaan laadun käsitteeseen liittyy arvosidonnaisuus. Laatu liittyy aina jollain tavalla kyseisen asian arvon määrittämiseen eli siihen mitä pidetään tärkeänä ja mitä vähemmän tärkeänä (Parrila 2006, 166). Suomessa ei ole mainittavasti tutkittu päiväkotien suhdelukujen ja ryhmäkokojen vaikutusta varhaiskasvatuksen laatuun (Alila ym. 2014, 154). Päiväkotien suhdeluvun muutoksen yhteydessä on tiedostettava mahdolliset laatuvaikutukset.

Päiväkotien lapsiryhmien rakenteet ja niitä koskevat säädökset nähdään merkittävänä laadun mittareina (Kalliala 2012, 15-16, 29, Taguma ym. 2012, Starting Strong III). Yleisellä tasolla laadukkaan varhaiskasvatusympäristön rakenteelliseksi piirteiksi on nimetty pienet ryhmäkoot, riittävä määrä henkilöstöä lapsiryhmää kohden, hygieeninen ympäristö sekä kokenut ja koulutettu henkilökunta. Laadun rakenteelliset tekijät vaikuttavat välillisesti laadun prosessitekijöihin. Varhaiskasvatuksen prosesseihin liitetään laadullisina tekijöinä lapsiryhmän ilmapiiri, henkilöstön ja huoltajien välinen yhteistyö, lasten ja huoltajien osallisuus sekä päivittäiset käytännöt. (Mikkola ym. 2017, 10, OECD 2013.) Suhdeluvun muutoksen vaikutukset myös ulottuvat edellä kuvattuihin prosessitekijöihin.

Aiempien, muualla toteutettujen tutkimusten perusteella varhaiskasvatuksen laatu heikkeni sekä ryhmäkoon että aikuisten ja lasten välisten suhdeluvun kasvaessa. Suuret ryhmät vaikeuttivat lasten yksilöllistä kohtaamista sekä lasten kielellisten ja sosiaalisten taitojen kehittymistä. Suuret ryhmät olivat stressitekijä niin lapsille kuin aikuisille. Lisäksi erityistarpeiden huomioiminen vaikeutui, kun lapsiryhmän koko kasvoi. (Burchinal ym. 2002, Lisonbee ym. 2008, OECD 2013, Pessanha ym. 2017, ks. Alila ym. 2014, 154-155.) Kohtaava, yksilöllinen vuorovaikutus vie enemmän aikaa ja siksi se toteutuu suurella lapsiryhmässä hankalammin (Holkeri-Rinkinen 2009, 216).

EU:n rahoittamassa CARE- hankkeessa (*Curriculum and quality Analysis and Impact Review of European Early Childhood Education and Care*) kehitettiin vuosina 2014-2016 varhaiskasvatuksen laadun yleiseurooppalaiset indikaattorit. (Mikkola ym. 2017, 69-71.) Yksi yleiseurooppalaisen laadun keskeisistä indikaattoreista on aikuisten ja lasten välinen vuorovaikutussuhde (Mikkola ym. 2017, 71). Tutkimukset osoittivat, että lapsen mielekäs oppiminen ja kehitys tapahtui ympäristössä, jolle oli ominaista positiivinen, sensitiivinen vuorovaikutus. (Nislin ym. 2015, 46; ks. NICHD Early Childcare Research Network 2000.) Kasvattajan koulutuksen on todettu vaikuttavan sensitiivisyyteen vuorovaikutustilanteissa. Korkeampaa koulutusta saaneet hoitajat vaikuttavat ja kannustavat enemmän työssään. Myös hoitajien kokemuksen on todettu lisäävän kasvatuksen laatua käytännön oppimisen kautta. (Burchinal, M. & Howes, C. & Kontos, S. 2002, ks. Alila 2013, 55, Alila ym. 2014, 152, Williams ym. 2015, 94, 97-98.)

Varhaiskasvatustalain yhtenä tavoitteena on turvata mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatustalainhenkilöstön välillä. Lapsen oikeuksien komitea suositteli Suomea varmistamaan varhaiskasvatustalainssa olevien lasten vuorovaikutussuhteiden pysyvyyttä (Lapsen oikeuksien komitea 2011). Varhaiskasvatustalain esitöissä tuotiin esille, että päiväkodeissa ei pidä käyttää vaihtuvia pienryhmiä, jos lapsen persoonalle, iälle tai kehitykselle sopisi paremmin kiinteä ryhmä. Päiväkotien lapsiryhmää koskevan muutoksen kohdalla, myös suhdelukua muutettaessa, olisi aina muistettava kysyä, miten lapsen etu otetaan huomioon. (Opetushallitus 2016.)

Varhaiskasvatustalainssäädäntö velvoittaa kuntia arvioimaan antamaansa varhaiskasvatustalain, sekä osallistumaan kunnan ulkopuolelta tehtyyn toiminnan arviointiin (L 36/1973 9 b §, ks. Lahtinen & Selkee 2016). Suhdelukujen osalta kunnissa seurataan julkisten varhaiskasvatustalainpalvelujen tuloksellisuutta ja taloutta tilastoimalla päiväkotien hoitopaikkojen täyttö- ja käyttöasteita. Täyttö- ja käyttöasteen taustalla on ajatus siitä, että päiväkodin lapsiryhmien tulisi olla täytettynä tila- ja henkilöstömitoitusten osalta. (Siitonen 2011.) Tehyn (2006) selvityksessä ilmeni, että työntekijät ilmoittivat suhdelukujen ylittyvän päivittäin ja kunnat puolestaan ilmoittivat sen toteutuneen pääosin hyvin (Färkkilä ym. 2006, 24, 54). Tilastotietojen mukaan asiat näyttävät hyvältä, koska suhdelukujen toteutumista lasketaan kunnissa eri tavoin. Esimerkiksi joissakin paikoissa riittää, että suhdeluku on päivän aikana toteutunut tai koko talossa on läsnä riittävästi aikuisia suhteessa lapsimäärään. Lisäksi lasten poissaolot laskevat mitattua käyttöastetta, eivätkä tilastointiohjelmat vastaa täysin todellista tilannetta. (Siitonen 2011.) Puroilan (2003, 108-110) mukaan varhaiskasvatustalainajat pitivät lasten poissaoloa jopa toivottavana, jotta työ ei olisi niin kuormittavaa. Henkilökunnan vähäisyys pakotti työntekijät tekemään kaikkein oleellisimmat ja välttämättömimmät työtehtävät. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen kunnille (Karvi) tekemässä varhaiskasvatustalain laadunhallinnan ja itsearvioinnin selvityksessä ilmeni, että varhaiskasvatustalain järjestäjät seuraavat kunnissa rakenteiden vähimmäisvaatimusten määrällistä toteutumista. Tulokset osoittivat, ettei henkilöstömitoitusta ja lapsiryhmän rakennetta arvioida useinkaan toiminnan pedagogisesta eikä ihmissuhteiden pysyvyyden näkökulmasta. (Mikkola ym. 2017, 21, 39.)

Vuosille 2015 - 2020 ajoittuva Childcare- hanke tarkastelee varhaiskasvatuspalveluja tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Hankkeen parissa väitöskirjan tehnyt tutkija Paananen (2017) osoitti tekemässään tutkimuksessa, että tiukat tulostavoitteet rajoittivat päätöksentekoa päiväkotien arjessa. Paanasen mukaan päiväkodeissa laadusta yritettiin pitää kiinni pienillä kustannuksilla. Tästä johtuen tietyn lapsen tai lapsiryhmän tarpeet systemaattisesti väistyvät. Varhaiskasvatuksen määrällinen tehostaminen näkyi päiväkodeissa esimerkiksi siten, että samoissa tiloissa oli enemmän sekä lapsia että aikuisia. Päiväkodin kiire tai ahtaus siirtyikin helposti eniten tukea tarvitsevan lapsen ongelmaksi. Koska sijaisia ei aina palkattu, täyttöasteen tuijottaminen johti siihen, että henkilökuntaa siirreltiin ryhmien välillä pitkän päivää. Paanasen mukaan ei riitä, että suhdeluvut ovat kohdallaan, vaan lakiin kirjatun lapsen varhaiskasvatussuunnitelman on toteuduttava jokaisen lapsen varhaiskasvatuksessa. (Paananen 2017.)

Varhaiskasvatuksen laadun, laatutekijöiden ja laadunmittareiden, määrittelemisessä kuuluu pääosin tutkijoiden ja asiantuntijoiden ääni (Puroila & Kinnunen 2017, 29). Yhdenmukainen ja yleismaailmallinen laadun tarkastelu näyttääkin haasteelliselta, jopa mahdottomalta, koska laatuun vaikuttavat vahvasti kulttuuriset, poliittiset ja ammatilliset arvot, jotka muuttuvat ajallisesti ja paikallisesti eri maiden kesken ja yksittäisten maiden sisällä (Alila 2013, 42-43). Varhaiskasvatuksen laatua pyritään kehittämään, mittaamaan ja arvioimaan, kun samanaikaisesti laadun määritteleminen on ongelmallista (Pessanha ym. 2017, ks. Moss 2016). Suomesta puuttuu yhteinen näkemys siitä, mitä varhaiskasvatuksen laatu on. Laadun mittaamisessa käytetäänkin erilaisia, paikallisia laatumittareita. Erilaisten laadunarviointimallien lisäksi laadun taso vaihtelee kuntien ja yksiköiden välillä suuresti. (Mikkola, Repo, Vlasov, Paananen & Mattila 2017, Starting Srtong IV 2016, ks. Karila 2017). Varhaiskasvatuksesta ja sen laadusta puhuttaessa julkinen keskustelu kulminoituu kysymykseen, miten/millä perusteilla kasvattajien ja lasten määrän sääntelyä tulisi mitata tai määritellä. (ks. Euroopan parlamentti 2013, Karvi 2016.)

Varhaiskasvatuslakia koskevassa hallituksen esityksessä (HE 341/2014) todetaan: "Jotta varhaiskasvatuslain tavoitteet olisi mahdollista saavuttaa, ryhmä ei saa olla liian iso." Hyvinvoinnin edellytyksinä voidaan pitää lapsiryhmän kokoa, ryhmän ja kasvattajien pysyvyyttä sekä kasvattajien ja lasten välistä suhdelukua (OECD 2013). Suhdeluvun muutos näkyy edellä mainituissa asioissa, joista yhden kunnan eri osapuolet tutkielmassani kertovat.

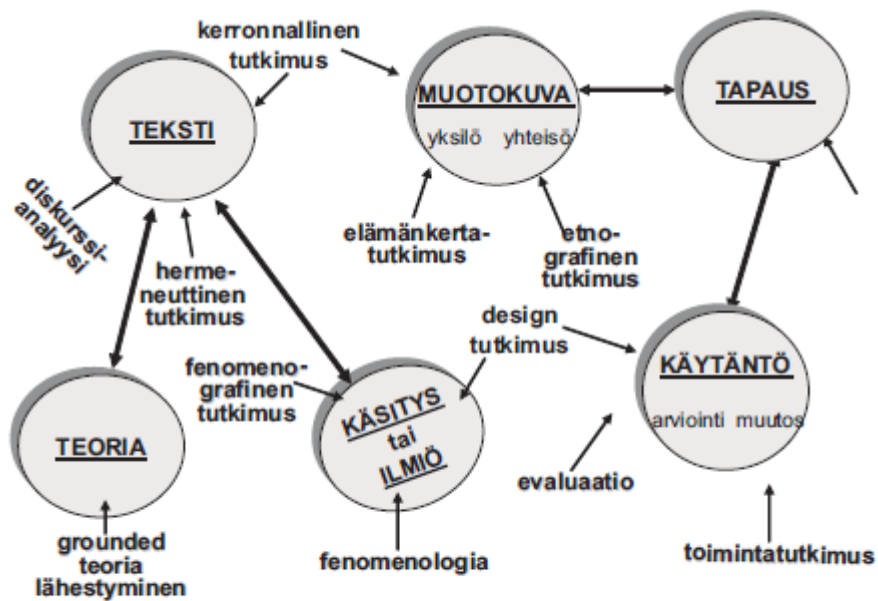
3. TUTKIELMAN METODOLOGINEN TAUSTOITTAMINEN

Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus lähtee ihmiselämän erityislaadusta, jossa tutkija ja tutkittava ovat kietoutuneet samaan tai samankaltaiseen merkitysten kokonaisuuteen. Varto (2005) väittää, ettei tätä kietoutuneisuutta voi millään tavalla erottaa ihmisenä olemisesta, ihmisen toimista ja tavasta ymmärtää. Sen tulisi olla hänen mukaansa esillä tutkimuksen kaikilla tasoilla ja kaikissa vaiheissa. Tutkielmassani on useita kvalitatiiviselle tutkimukselle tyypillisiä piirteitä, kuten edellä kuvaamani ihmistieteen erityislaatuisuus (Lichtman 2013, 14-15, ks. Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2009, 162-164).

Varto (2005) kirjoittaa, että ihmisiä tutkivissa tieteissä käytetään laadullisia menetelmiä, koska tutkittavat merkitykset ja merkityksiin kietoutuneisuus ilmenevät laatuina. Näitä laatuja Varron mukaan on ihmisillä, ihmisten toimilla ja kulttuurin ilmiöillä. Hänestä näitä laatuja ei voi muuttaa määrällisiksi, koska niiden sisältö kadotetaan sovellettaessa niihin idealisointia ja rationalisointia. Kvalitatiivisen tutkimuksen ominaisuuksia on tutkimusmetodologiassa pitkään määriteltä sen kautta mitä se ei ole suhteessa määrälliseen eli kvantitatiiviseen tutkimukseen (Eskola & Suoranta 1998, 13 ja Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2009, 136 vrt. Lichtman 2013, 14-15). Vastakkainasettelua tieteessä ei nähdä enää tarkoituksenmukaisena, eikä tarpeellisenä (Räsänen & Anttila & Melin 2005, 9).

Aiemmin selkeärajainen laadullisen tutkimuksen metodinen kenttä sirpaloituu yhä ja erilaisia tutkimusotteita yhdistellään keskenään. Metodologisen kategorisoinnin vapautumisen seurauksena tutkijan oma tieteenfilosofinen metodituntemus saa enenevässä määrin painoarvoa (Heikkinen ym. 2005). Kvalitatiivinen tutkimusote haastaa tutkijan tekemään ”oman näköistä” tutkimusta omalla ainutlaatuisella tavalla kvalitatiivisen tutkimuskirjon väripalettia hyödyntäen (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2009, 165, ks. Lichtman 2013, 5-6, 12-13).

Tutkielmani metodologinen rajaaminen alkoi tutkimusstrategian määrittelemisellä. Määrittelin tutkielmalle lähestymistapaa Leena Syrjälän (2005, 368) laatiman kuvion 1. avulla.

KUVIO 1. Laadullisen tutkimuksen erilaisia lähestymistapoja

Tutkielmani käynnistyi tutkimusaiheen valinnasta. Kiinnostukseni tutkimusaiheen valinnassa kohdistui tiettyyn tilanteeseen eli 2016 tapahtuneeseen varhaiskasvatustieteiden (5§) asetustenmuutokseen ja tiettyyn yhteisöön eli yhteen suomalaiseen varhaiskasvatukseen (paikalliseen) järjestäjään. Tutkimusaiheen ja -kohteen rajaaminen määrittivät tutkielmani selkeästi tapaus-tutkimukseksi. (ks. Lichtman 2013, 91-93.)

Heikkinen, Huttunen, Niglas ja Tynjälä (2005) ovat luoneet viiden teesin pohjalta kasvatustieteeseen kartan, jossa pyritään kuvaamaan tutkimusmenetelmien ja lähtökohtien sekä metodista että tieteenfilosofista tasoa (Heikkinen, ym. 2005, 345). Syrjälän mielestä kartan käytössä tarvitaan kompassia. Hänestä olisi luonnollista käyttää tutkimuskohdetta kompassina. (Syrjälä 2005, 367.) Näkyvimpinä taustafilosofioina kasvatustieteen kartan perusteella tapaustutkimuksessa vaikuttavat fenomenologia ja konstruktivismi. Nämä tieteenfilosofiat ovat mukana tutkielmassani taustalla. Avaan näiden osuutta luvussa 3.2 *Narratiivisen lähestymistavan* kohdalla.

Tutkimusaineiston luotettavuus perustuu pitkälti tutkimusmenetelmien hallintaan. Tein oman empiirisen oppimisprosessin tutkielmani metodologisten ja teoreettisten valintojen, sekä niiden määrittelyn myötä. Tutkimusstrategian, ensimmäisen metodologisen rajaukseni pohjalta ja Syrjälän (2005, 368) kuvion 1 opastamana tarkastelin tutkimusaihetta sekä -kohteen lähestymistavan valintaa.

3.1 Tapaustutkimus tutkimusstrategiana

Tapaustutkimus edustaa yhteiskuntatieteissä Teschin mukaan kvalitatiivista tutkimuslajia. Samalla tapaustutkimus (case study) on yksi kolmesta perinteisestä tutkimusstrategiasta Robinsinin (1995) mukaan. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 134, 162.) Tapaustutkimuksen osalta käydään keskustelua, onko tapaustutkimus sellaisenaan edes metodi vai onko kyseessä enemmän strategia, lähestymistapa tai tutkimuslaji (Räsänen ym. 2005, 292, Hamilton ja Corbett-Whittier, 2013).

Päädyin tapaustutkimuksen valintaan pian tutkielmani alkuvaiheilla tutkimusaiheeni kontekstisidonnaisuuden vuoksi. Flyvbjergin (2016) mukaan ymmärrys ihmisen oppimisesta ja tietämisestä kertoo, että kontekstisidonnainen tieto on asiantuntijuuden osaamisen keskiössä. Tapaustutkimusta syytetään siitä, että sen avulla ei voida vetää mitään yleistettäviä johtopäätöksiä. Flyvbergin mielestä yleistyksen merkitys on yliarvostettua tieteellisen kehityksen pääedellytyksenä. Hänestä yleistys tulisi nähdä yhä enemmän yhtenä taitona tiedon hankkimisessa ja tuottamisessa. Puolustuksena tapaustutkimukselle Flyvbjerg mainitsee, että sosiaalitieteissä ei ole pystytty luomaan kaikenkattavia ja kontekstivapaita teorioita. (Flyvberg 2016.)

Tapaustutkimus valitaan silloin kun halutaan avata jotain tiettyä tilannetta, mennä ilmiön lähelle ja ymmärtää sitä. Tapaustutkimuksen avulla saadaan kerättyä yksityiskohtaista, intensiivistä tietoa yksittäisestä tapauksesta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009.) Tapaustutkimuksessa pyritään yleensä miten- ja miksi- kysymysten avulla tutkimaan sekä kuvailemaan ja selittämään tapauksia (Yin 1994, 5-13). Tapaustutkimuksen valintaa omassa tutkielmassani puoltavat sekä kuvaileminen, miten kunnassa toteutettiin suhdeluvun muutosprosessi että selittäminen, miksi näin tehtiin. Tapaustutkimuksen etuna pidetään sitä, että voidaan lähestyä tosielämän tilannetta ja näin testata näkemyksiä suoraan suhteessa ilmiöön, kun se tapahtuu käytännössä (Hirsjärvi ym. 2009).

Tutkielmassani tapaustutkimus on laajemmassa merkityksessä tutkimusstrategiana. Tapaustutkimuksissa käytetään erilaisia tiedonkeruuta ja analyysitapoja. (Hänninen 2015.) Tapaustutkimuksen pohjalta lähestyn tutkielmani muita metodologisia valintoja, kuten tutkimusotetta ja aineistonhankintamenetelmää.

3.2 Kerronnallinen lähestymistapa

Tutkimusaiheen luonne vaikutti kerronnallisen lähestymistavan valintaan tapaustutkimuksen tekemisessä. Tapaustutkimuksen lähelle metodologian kartassa on piirretty narratiivinen eli kerronnallisen tutkimus (Heikkinen ym. 2005, 345). Metodologialtaan kerronnallinen tutkimus kuuluu kvalitatiiviselle kentälle, ollen yksi tutkimustavoista. Haastavinta kerronnallisessa tutkimuksessa on kuitenkin se, että eri tieteenaloilla on monenlaisia käsityksiä siitä, millaista on kerronnallinen tutkimus. Esimerkiksi kertomuksen ja kerronnan määrittelemisen vaihtelee näissä suuresti. Kerronnallisuudella voidaan tutkimuksessa viitata moneen eri asiaan, kuten tapaan tietää, tutkimusaineiston laatuun, aineiston analyysitapaan tai kertomuksiin niiden käytännöllisessä merkityksessä. (Heikkinen, 2001, 116 - 118. ks. Syrjälä 2005, 370.) Kerronnallisuus

onkin yhteisnimitys ryhmälle lähestymistapoja, jotka perustuvat kirjoitettuihin, puhuttuihin tai erilaisilla visuaalisilla tavoilla esitettyihin kertomuksiin (Cresswell, 2013; Lichtman, 2013).

Bruner (1986) esittää, että kun ihmisiltä kysytään, mitä he tekivät, miten he kokivat sen, ja miksi he tekivät jotakin niin kuin tekivät, he usein antavat vastauksen kertomuksen muodossa (ks. Holloway & Freshwater 2009, 8 ja Hänninen 1999, 17). Tämän tutkielman aineisto koostuu kerrotuista kokemuksista, jotka liittyvät päiväkotien suhdeluvun muutosprosessiin. Yksi kerronnallisen tutkimuksen erityispiirre on henkilökohtainen kerronta. Tämä asettaa tutkielmani pohjavireen ja määrittää aineiston keruutapaa. Brunerin (1986) mukaan kerronta auttaa ihmisiä ajattelemaan ja ymmärtämään omaa tai toisen ajattelua, toimintaa ja reaktioita. Tutkielmani etsii ja rakentaa todellisuutta samasta tapahtumasta eri kertojien kertomusten avulla. Tässä tutkielmassa “tapahtuma” on se, joka sitoo eri kertomukset toisiinsa.

Kerronnallisen tapaustutkimuksen taustalla tiedon ja totuuden luonteeseen vaikuttavat voimakkaimmin konstruktionismi ja fenomenologia. Tiedonkäsitykseni ei perustu ontologiseen realismiin, että olisi olemassa kaikille sama, yksi todellisuus, joka olisi ihmismielestä ja kielestä riippumaton. Vaikka tutkimassani kunnassa tehty aikuisten ja lasten välisen suhdeluvun nostaminen on tapahtumana sama tutkimuksessa mukana oleville kertojille, kokemus tapahtumasta on jokaiselle yksilöllinen. Nojaudun konstruktivismiin siinä, että ihmismielissä ja sosiaalisessa vuorovaikutuksessa rakennetaan todellisuuksia, jotka kehittyvät jatkuvasti. Konstruktivistisessä käsityksessä ei objektiivista todellisuutta ole, vaikka joitakin täysin samanlaisia näkökulmia voidaankin tutkimuksen avulla muodostaa. (Heikkinen 2001, 119.)

Todellisuuden ilmenemistä ihmisen kokemusmaailmassa tutkitaan myös ilmiöopissa eli fenomenologiassa. Fenomenologiassa nähdään subjektiivisuus ja henkilökohtainen kokemus merkityksellisenä, koska tieto maailmasta välittyy vain sen aistimisen ja kokemisen kautta. Kerronnallinen lähestymistapa ja fenomenologinen ajattelu sisältävät samankaltaisia piirteitä tiedon ja todellisuuden luonteesta (Laine 2001, 26-27.) Tutkielmassani fenomenologinen ajattelu ilmenee lähinnä kokemuksen tutkimisena. Fenomenologisessa suuntauksessa tutkimuskohdetta

pyritään lähestymään ilman ennalta määrättyjä oletuksia, määritelmiä tai teoreettista viitekehystä. Tutkielmastani löytyy molempia, omia esioletuksia että aiempaa teoriaa.

Tutkimustiedon luonne Pro Gradussani vastaa kysymykseen, millaista yhteiskunnallista todellisuutta rakennamme kertomalla? Sosiaalitieteissä todellisuutemme rakentuu ihmisten välisissä sosiaalisissa prosesseissa. Sosiaalisen konstruktivismin mukaan tieto on aina jostakin näkökulmasta, jotakin tarkoitusta varten ja jossakin sosiaalisessa suhteessa merkityksellistettyä tietoa. Todellisuudesta voidaan konstruoida eri versioita. Elämästä ei ole olemassa absoluuttisia totuuksia, vaan pikemminkin erilaisia selitystapoja ja kertomuksia. (Puolimatka 2002, Löytönen 2015.) Sosiaalisen konstruktivismin mukaisessa ajattelussa tiedon ja sosiaalisen toiminnan yhteenkuuluminen korostuvat. Tähän ajatteluun kulminoituu kaikki oleellinen tekemässäni tapaustutkimuksessa. Kertomukset esittävät tapahtumia, jotka ovat toteutuneet kertojien elämässä. Tiedon totuus on vahvasti sidoksissa yksilöiden tuottamaan kerrontaan yhteiskunnallisesta käytännöstä.

Tutkielmassani lähestyn yhteiskunnassamme vallitsevaa moraalijärjestystä sosiaalisesta tarinavarannosta käsin (Hänninen 1999, 19-23). Käytän tässä tarina-sanaa kertomuksen synonyymina (vrt. Uitto 2011, 36-40). Sosiaalinen tarinavaranto sisältää kaikki (myös tekstit) vuorovaikutuksessa kohdatut tarinat (ks. Connelly & Clandinin 1990). Hänninen määrittelee tarinallisuuden ulottuvuudet tarinallisen kiertokulun avulla, jotta ymmärrettäisiin tarinallisuuden erilaisuus yksilön elämässä, kokemuksessa ja kertomuksessa. Sosiaalista tarinavarantoa muotoilevat tarinoiden tuottamis- ja jakamisprosessit sekä yhteiskunnalliset valtarakenteet. Yksilön kertoma tarina on yksityisen ja julkisen kohtaamisen prosessi, jossa muodostuu uusia merkityksiä. Kertoessaan kokemuksistaan henkilö samalla ilmentää ympäröivää kulttuuria, mikä asettuu tutkielmassani merkittävimmäksi painoarvoksi. Tutkielmani tarkoituksena ei ole tuottaa laskennallista, arvovapaata tai yleistettävää tietoa. Tavoitteena on saada eri osapuolten tarinat kuuluiin ja muodostaa sitä kautta moniäänistä ja kerroksellista tietoa. (Heikkinen 2001, 129-130.)

Konstruktivistisessa tiedonkäsitelyssä ihmiset rakentavat tietämystään aikaisemman tiedon ja kokemusten perusteella. Tämä vaatii tutkijalta aiemman teoretiedon sekä varhaiskasvatuksen

ja sen lainsäädännön termistön hyvää hallintaa. Tutkijan on oltava hyvin perillä siitä todellisuudesta, jossa itse elää ja jossa kertojat elävät, koska todellisuus rakentuu ihmisille sosiaalisesti ja psykologisesti eri tavoin. Tässä tutkielmassa kertojien aikaisempien käsitysten ja elämänkokemusten lisäksi tutkimustodellisuuteen vahvasti vaikuttaa kertojien erilainen asema suhteessa tutkittavaan tapahtumaan. Epistemologiset tutkimusvalinnat sitoutuvat yhteen tekemieni metodivalintojen kanssa: Millä metodisella otteella parhaiten lähestyn tutkimuskohdetta? Miten kerronnallinen tutkimus sopii varhaiskasvatustilanteissa tehdyn muutosprosessin avaamiseen?

Kerronnallista tutkimusta pyritään kehittämään jatkuvasti. Kerronnallisen tutkimuksen variaatiot ovatkin viime vuosina lisääntyneet. Esimerkiksi kertomisen prosessiin on alettu kiinnittää suurempaa huomiota. (Freeman 2015.) Moniäänisyys ja monimuotoisuus ovat tuoneet myös lisäulottuvuutta kerronnalliseen tutkimukseen. Esimerkiksi nykyisin kerronnallisessa tutkimuksessa voidaan tutkia sosiaalisia ja materiaalisia suhteita. Suhdeluvun muutosprosessin sosiaaliset ja materiaaliset suhteet nousevatkin tutkimusaineistosta vahvasti esiin.

3.3 Haastattelu aineistonkeruumenetelmänä

Haastattelu on ollut pitkään Suomessa yleisin tapa kerätä laadullista aineistoa (Eskola & Suoranta 1998, 86). Myös kerronnallisen aineiston hankkimisessa haastattelu on paljon käytetty aineistonkeruumenetelmä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009). Valitsin kerronnallisen tutkimusotteen ja konstruktivistisen tiedonkäsityksen luonteen perusteella aineiston keräämisen tavaksi haastattelun. Taustalla on ajatus siitä, että todellisuus rakentuu vuorovaikutuksessa. Haastattelu on siksi ainutlaatuinen tiedonkeruumenetelmä, koska siinä ollaan suorassa vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa. Haastattelun avulla kerronnalle saadaan luontevasti ker-

ronnallinen tila, läsnä ovat kertoja ja kuulija. Tutkimusaihetta voi haastattelun suorassa vuorovaikutussuhteessa käsitellä joustavasti sekä kertojaa myötäilemällä. Kohtaamalla kertojan vähennän väärinymmärrystä, sekä pystyn arvioimaan kuinka “tosissaan” toinen on.

Koska tutkija ja tutkittavat luovat yhdessä tietoa keskustelemalla, korostuu tutkijan ja tutkittavan välisen suhteen merkitys. Eli tutkimuksen kerronnallinen tiedonmuodostusprosessi osallistujineen on syytä aukoa hyvin. Kertoessaan tarinaansa ihminen muokkaa tarinaansa kuulijan mukaan. Syrjälän (2005, 368) artikkelissa todetaan, että laadullisessa tutkimuksessa tutkija panee aina itsensä alttiiksi, hänen persoonansa on kenties tärkein tutkimusväline. Haastateltavaa lähellä oleva selkeärajainen aihe yhdistettynä avoimeen kanssakäymiseen loivat haastatteluille luontevaa ja turvallista ilmapiiriä.

Aluksi pelkäsin, että taustani lastentarhanopettajana ohjaa liikaa omia kysymyksiä ja sitä kautta myös kertojien vastauksia. Kerronnassa kuului vahvasti haastateltavien oma maailma, myös toisillemme erilaiset näkemykset. Haastattelijana keskityin kuuntelemaan haastateltavaa, lisäkysymykset nousivat haastateltavien kerronnan pohjalta. Tutkijana tärkeintä olikin tiedostaa omat ammatin ja vanhemmuuden muovaamat kokemukset, ennakko-oletukset ja suhtautuminen tutkimaani asiaan. Lastentarhanopettajana ja vanhempana löydän työntekijä- ja vanhempikertojien kanssa samankaltaisuuden/tuttuuden suhteessa tapahtumaan.

4. TUTKIELMAN TOTEUTTAMINEN

4.1 Haastateltavien valinta

Tutkimuskohteeksi valikoitui kunta, jossa nostettiin aikuisten ja lasten välistä suhdelukua 1:7:stä 1:8:saan. Pikkarainen (2017) esittää, että tapaustutkimuksessa tavoitteena on tutustua johonkin olioon eli tapaukseen monipuolisesti. Tutkimani tapaus ohjasi haastateltavien valintaa. Kertojiksi valitsin yhdestä kunnasta sellaisia henkilöitä, jotka olivat eri tavalla osallisina kunnan suhdeluvun muutosprosessissa. Mukaan valitut henkilöt olivat joko merkittävästi vaikuttamassa kunnan päätöksentekoon tai kunnan päätös kohdistui heihin joko työnsä tai lastensa kautta. Jotta tapauksen monipuolisuus tulisi esiin, kertojien oli oltava eri asemissa suhteessa tutkittavaan tapaukseen. Pikkaraisen (2017) mukaan myös tapaustutkimuksessa kohteen ja tutkittavien ominaisuuksien määrittelemine on teoreettinen tehtävä, joka on tehokkainta ja helppointa tehdä etukäteen.

Aineistonkeruuta aloittaessani otin yhteyttä VakaVai- hankkeessa mukana olevan kunnan varhaiskasvatusjohtajaan, jonka kanssa sovin tapaamisen. Tavatessani varhaiskasvatusjohtajan, kerroin hänelle tutkielmastani; sen toteuttamisesta ja tavoitteista. Varhaiskasvatusjohtajan myönteinen suhtautuminen Pro Graduni tekemiseen ja hänen antamansa taustatuki edesauttoivat haastateltavien saamisessa suuresti. Varhaiskasvatusjohtaja esitti haastateltavia sekä tutkimani tapauksen vastustajia että puolustajia, jotta tutkielmaani ei tulisi yksipuolista näkökulmaa. Valitsin haastateltaviksi päätöksen tekoon osallistuneista kunnanjohtajan, kunnanvaltuuston jäsenen, opetuslautakunnan puheenjohtajan ja varhaiskasvatusjohtajan. Päätöksen käytännön toteuttajista haastateltaviksi valikoitui päiväkodinjohtaja, lastentarhanopettajia sekä lastenhoitaja. Asiaosallisuuden vuoksi mukaan pyydettiin päiväkotilasten vanhempia. Lisäksi päättäjistä kahdella oli omia lapsia päiväkodissa, joten päätöksenteossa oli siltä osin myös mukana vanhempien näkökulma.

Keräsin laajan tutkimusaineistoni tehden sekä yksilö- että ryhmähaastatteluja. Ryhmähaastatteluihin osallistujat valittiin samanlaisen aseman perusteella; kuten päiväkodin työntekijät tai vanhemmat. Päiväkodin johtajan tehtäväksi tuli pyytää haastateltavat ryhmähaastatteluihin, työntekijöitä toiseen ja vanhempia toiseen ryhmähaastatteluun. Työntekijöille tein kaksi ryhmähaastattelua. Toisen suoritin itse ja toisen VakaVai- hankkeen puitteissa. Myös vanhemmille tekemässäni haastattelussa aineistoa kerättiin VakaVai -hankkeelle. Haastateltavana oli yhteensä 15 henkilöä: viisi yksilöhaastattelussa ja neljä vanhempaa ja neljä lastentarhanopettajaa ryhmähaastatteluissa, sekä lastenhoitaja ja lastentarhanopettaja yhteishaastattelussa.

Ryhmähaastattelun etuna on saada tietoa useilta henkilöiltä kerralla. Toisaalta liian ison ryhmän haasteena on avoimen ilmapiirin saavuttaminen; kaikki eivät rohkene puhua avoimesti isossa ryhmässä. Kaikki haastattelut tallennettiin nauhoittamalla. Nauhoittamiseen iso ryhmä tuo myös omat haasteensa. Nauhalta on haasteellista saada selvää, jos haastateltavat puhuvat päällekkäin tai äänentasojen erot ovat suuria (Eskola & Suoranta 2000, 96-98.) Nämä ongelmat jäivät varsin vähäisiksi.

Pyytämäni henkilöt suostuivat haastatteluun ja myös kokivat osallisuutensa tärkeäksi. Varhaiskasvatusjohtajalle annan kiitosta sekä yhtenä haastateltavana että haastateltavien valitsijana toimimisesta. Hänen avoimuutensa tuo lisää läpinäkyvyyttä ja sitä kautta uskottavuutta tutkielmaani ja myös kunnassa tehtävälle varhaiskasvatukselle. En osaa sanoa, olisiko haastateltavien kieltäytymisellä ollut merkitystä tutkimustuloksiin, ainakaan kaikkien osapuolten näkemys ei olisi tullut näin laajasti esiin. Sovimme haastateltavien kanssa puhelimitse haastatteluajat ja lähetin heille luomani tutkimuskysymykset sähköpostitse etukäteen tutustuttavaksi.

Haastateltavien osalta törmäsin anonymiteettiongelmaan. Jouduin kysymään itseltäni kysymyksiä, miten osoitan kunnioitusta henkilökohtaisesti annetulle tiedolle. Kuinka suojelen informantteja, että kuntaa ja henkilöitä ei pystytä tunnistamaan kunnassa tehdyn lainsäädäntäprosessin myötä? Millaista tietoa kannattaa tuottaa julkisuuteen, ettei se aiheuttaisi haittaa kenellekään? Toisaalta yleinen lainsäädäntö ei kuulu vaitiolovelvollisuuden piiriin, toisaalta jotkut keskustelut halutaan pitää salaisina. (Lichtman 2013, 52-53, 204-205, 210, 216-217, 255.) Jotta

kuntaa ja haastattelemani henkilöitä ei voida tunnistaa, minulla on vastuu siitä, miten suojele heitä. Tutkimuseettisiä ratkaisuja tein tältä osin useita. Tutkielmassani merkityksellistä oli haastateltavien asemat, jotka toivat eri näkökulmaa esiin tutkimusaiheesta. Asemien häivyttäminen veisi keskeisen ulottuvuuden aineiston analyysistä ja tutkimustuloksista. Toisaalta pelkkä nimien häivyttäminen ei riitä ratkaisemaan tunnistettavuusongelmaa. Tämän ongelman ratkaisin analysointivaiheessa.

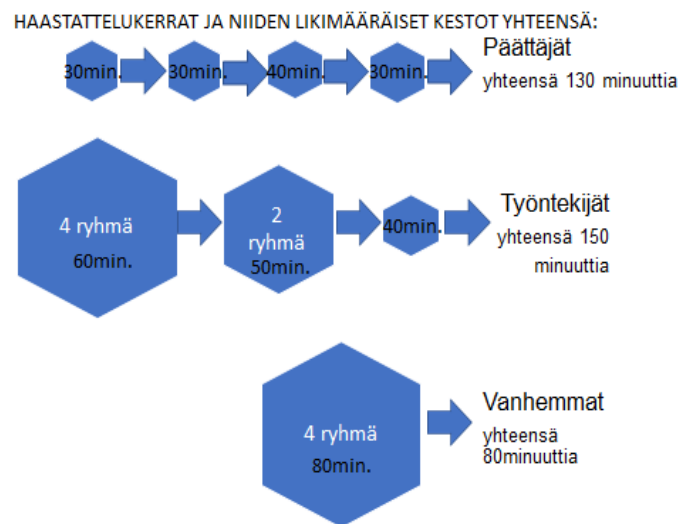
4.2 Aineiston keruu

Aineistonkeruun aloitin joulukuussa 2016 pilottihaastattelulla ja jatkoin teemahaastattelujen tekemistä helmikuun puoliväliin 2017 saakka. Pilottihaastattelua tehdessä sovimme, että haastattelun voi tarpeen vaatiessa toistaa. Käytin ensimmäistä pilottihaastattelua tutkimuksessani, en kokenut haastattelun toistoa tarpeelliseksi. Tosin toisto tehtiin jo ensimmäisellä kerralla, kun nauhuri ei ollut haastattelun alussa lähtenyt käyntiin. Pilottihaastattelu oli kaiken kaikkiaan opetuksellisena kokeiluna onnistunut. Seuraavissa haastatteluissa häiritseviä laiteongelmia ei ilmennyt. Lisäksi pilottihaastattelua tehdessäni havaitsin, että oikeastaan jokainen haastattelu tulisi olemaan omalla tavallaan pilotti, johtuen jokaisen haastateltavan tulokulman erilaisista ominaispiirteistä. Tämän vuoksi haastattelijan taustatiedoilla ja tilannetajulla oli ratkaiseva vaikutus haastattelujen onnistumiselle, jokaisesta niistä tulikin haastateltavan näköinen. Haastatteluajat sovittiin reilun viikon välein, näin pystyin keskittymään yhteen haastatteluun kerrallaan. Poikkeuksellisesti aikataulussa samalla viikolla olivat Vakavai-hankkeen kanssa yhteiset ryhmähaastattelut vanhemmille ja työntekijöille, mitkä tehtiin tammikuun toisella viikolla 2017.

En näe suurta eroa tiedon rakentumisessa tekemieni yksilö- ja ryhmähaastattelujen välillä. Ryhmähaastatteluissa haastateltavat kertoivat asioita myös toisilleen ja rakensivat kerronnallista tilaa kysymysten sekä toisiaan tukevien kertomusten myötä. Toisaalta ryhmähaastatteluissa henkilöiden asema oli minulle tutumpi, lastentarhanopettajana ja vanhempana. Siksi oma roolini

haastattelijana ei ollut ulkopuolinen. Ulkopuolelle jääminen olisi voinut tapahtua kuntapäätäjien ryhmähaastattelussa.

Yksilöhaastattelut kestivät noin puoli tuntia. Yksi yksilöhaastatteluista kesti 40 minuuttia, eli 10 minuuttia suunniteltua pidempään. Ryhmähaastattelujen kestoajaksi arvioitiin tunti. Vanhempien ryhmähaastattelu ylitti 20 minuuttia arvioidun ajan. Tällä määrällä aineistoa kertyy reilusti yli kuusi tuntia, litteroitua tekstiä oli yhteensä 98 sivua. Toisaalta en voinut jättää yhtäkään näkökulmaa pois, jotta kokonaiskuva tapauksesta ei jäisi joltain osalta suppeaksi.

Kuvio 5. Haastattelukerrat ja kestot yhteensä

Kuviossa 5. on kuvattu sinisillä kuusikulmioilla haastattelukerrat. Kuusikulmiosta näkyy montako haastateltavaa haastattelukerralla oli mukana, sekä haastattelukerran kesto. Haastatteluaineiston keräämisen isoimpia haasteita on tilannesidonnaisuus (kontekstuaalisuus), siksi kaikkea tilanteeseen liittyvää on raportoitava tarkasti. Haastattelua ei voi toistaa identtisesti, joten sen luotettavuutta on vaikea todentaa toisella otannalla. (Lichtmann 2013.) Tutkielmani luotettavuutta voi lisätä ääninauhojen avoimella ja läpinäkyvällä käsittelyllä. Luotettavuuden painoar-

voa lisäsin lähettämällä litteroidut haastattelut haastateltaville, jotta nämä tarkistaisivat tekemäni litteroinnin ja korjaisivat mahdolliset virheet. Haastateltavilla ei ollut huomautettavaa litteroinnista.

4.3 Haastattelukysymykset

Tutkielmani haastattelukysymykset asettelin koskemaan kunnassa tehtyä päiväkotien suhdelvun muutosprosessia. Haastattelun alussa haastateltavat kertoivat omasta taustastaan. Tämän jälkeen virittäydyttiin muutaman aloituskysymysten avulla tutkimusaiheeseen: Kerro, millä tavalla olet osallisena kaupungin päätösprosessissa? Ja miten suhtaudut kyseiseen lakimuutokseen? Varsinaisen haastattelurungon pääteemana oli aikuisten ja lasten välisen suhdelvun nostaminen 1:7:stä 1:8:an. Kysymysrunгон haastattelukysymykset olivat avoimia, koska halusin saada haastateltavat kertomaan oman näkemyksensä ja kokemuksensa tapahtuneesta.

1. Miksi suhdelukua kunnassa nostettiin?
(perusteluja puolesta ja vastaan, miksi päädyttiin uusintakäsittelyyn)
2. Miten päätöksestä informoitiin eteenpäin?
(käytännön ohjeistus, muutosvastarinta, koulutus ja tuki)
3. Millaisia vaikutuksia ajattelet suhdelvun nostolla ja ryhmäkoon muutoksella olevan?
(mitä muutoksia päätöksestä on seurannut)
4. Millaista palautetta olet päätöksestä kuullut tai saanut itse?

Suluissa olevat asiat kysymysten jäljessä olivat itselleni vihjeinä, ne eivät tulleet haastateltavien nähtäväksi. Tässä voisi kysyä, miksi kysymyksistä on jätetty lapsen etu pois. Tämä oli tietoinen valinta. Halusin haastateltavien itse tuovan esiin lapsen edun näkökulman päätösprosessissa, koska aikuisten ja lasten välisen suhdeluvun asetusmuutoksessakin se jäi taustalle. Tuon aineiston analyysissä esiin, miten tämä vaikutti tutkimustulokseen.

Haastatteluja tehdessäni en kysynyt keneltäkään sanasta sanaan edellä suunnittelemani kysymyksiä. Annoin keskustelun aika vapaasti viedä, pidin vain huolen, että pysyimme tutkimusaiheessa ja käsitelimme kaikkia neljää tutkimuskysymystä. Tarkentavia kysymyksiä esitin, mikäli halusin haastateltavalta tarkempaa tai lisää tietoa hänen mainitsemastaan asiasta. Haastattelun loppupuolelle jätin vielä tilaa haastateltavalle kysymällä, mitä hän haluaisi vielä sanoa tai lisätä keskusteluun. Haastatteluista jäi sellainen tuntuma, että aiempi tutkimus- ja asiatieto tutkimusaiheesta ohjasi minua teemakysymyksiä syventäviin kysymyksiin. Oman toiminnan perustelemisen ja halu saada kuulija ymmärtämään myös vapauttivat haastateltavat henkilökohtaiseen, avoimeen kerrontaan.

Kahden ryhmähaastattelun, vanhempien ja lastentarhanopettajien, haastattelukysymykset eroavat edellisistä. Nämä kaksi ryhmähaastattelua tehtiin/tein VakaVai -hankkeelle. Oma aiheeni oli kuitenkin VakaVai -hankkeessa tekemieni ryhmähaastatteluiden yksi pääteemoista. VakaVai -hanke selvitti varhaiskasvatuksen lainsäädännössä vuosina 2015-2016 tapahtuneiden muutosten kokonaisvaikutuksia. Kuten sitä, millaisia taloudellisia ja laadullisia vaikutuksia lakiuudistuksilla oli, sekä miten eri tahojen ja osapuolten näkemykset varhaiskasvatuslain vaikutuksista suhteutuvat toisiinsa (Keränen, Kinnunen & Puroila 2017). Tapaustutkimukseen tekemäni teemahaastattelun runko sisältyi ensimmäistä kysymystä lukuun ottamatta VakaVai -hankkeen kysymysrunгон luonnokseen. Kysymysrunгон luonnoksessa myös ohjeistettiin, että kysymykset ovat apukysymyksiä, joita muokataan haastattelutilanteen mukaan. Haastattelijana pystyin vaikuttamaan suhdelukua ja ryhmäkokoja koskevan pääteeman käsittelyyn. Lisäksi toimiessani molemmissa haastattelijana hyödynsin suhdelukua ja ryhmäkokoja koskevat haastatteluosiot omassa tutkimuksessani.

4.4 Aineiston analyysi

Pyrin litteroimaan jokaisen haastattelun tehtyäni sen. Litteroin helmi-maaliskuussa 2017 yhteensä 4 tuntia 10 minuuttia nauhoitettua puhetta. Litterointi tapahtui aika mekaanisesti, kirjoittamalla kuullun puheen tekstiksi. Sen, miten (nauru, äänensävy, tauot, jne.) haastateltavat kertoivat tarinaansa, jätin tarkoituksella kirjoittamatta, analyysini ulkopuolelle. Pidin mielessäni, että refleksiivinen tutkimus antaa käsityksen siitä, miten tieto on tuotettu. Epäaito refleksiivisyys puolestaan syö tutkimusta; tieto voikin olla huteraa, siitä huolimatta, että tietää. (Pillow 2003, 178, 188.) Kerronnallisen tutkimusaineistoni sisällönanalyysiprosessi eteni vaiheittain aineistoon tutustumisesta luokitteluun, luokittelusta analysointiin ja tulosten kirjoittamiseen.

Aineistoon tutustumisvaiheessa alleviivasin ja luin aineistoa kerta toisensa jälkeen. Sitten hahmottelin paperille kaavion, johon sijoitin “tapauksen” keskelle ja ympärille alkoi hahmottua eri asioita tapauksen syistä ja seurauksista. Ensimmäisen kategorisoinnin osalta pidin tärkeänä, että se on suoraa aineiston kerrontaa, ei omia tulkintoja tekstistä. Yritin saada kertomuksista esiin asiayhtäläisyyksiä ja -eroja ja sitä kautta rakentaa kunnan yhteistä todellisuutta. Sijoittaessani aineistosta poimittua asiakokonaisuutta valitsemani kategorian alaisuuteen, asian tuli kuulua kyseiseen luokkaan. Mikäli olin epävarma luokasta, jätin poimimani asiakokonaisuuden luokittelun ulkopuolelle. Näin tapahtui muutamassa kohtaa.

Hahmottelemani kaavion pohjalta luokittelin NVivo- ohjelman avulla aineistoa alustavasti kolmeen eri pääkategoriaan: 1. *Perustelut ja syyt kunnan päätökseen*, 2. *Kunnan päätöksen vaikutukset* ja 3. *Lapsen etu* kunnan päätöksenteossa. Laatimani teemahaastattelurungon ensimmäiseen kysymykseen vastatessa kerrottiin ensimmäiseen pääkategoriaan luokittelemiani asioita. Toiseen pääkategoriaan vastattiin haastattelurungon kolmannessa kysymyksessä. Teemahaastattelurungossa olleet kysymykset 2 ja 4 tuottivat vastauksia enimmäkseen ryhmäkokemuutosprosessia koskevien ihmisten keskinäisiin suhteisiin. Ihan noin selkeästi jaoteltua kysymyksiin vastaamista haastateltavien kerronta ei ollut, vaan useimmat kategorisoimani asiat limittyivät sekä sekoittuivat kussakin kertomuksessa.

Näiden pääkategorioiden alle alkoi luokittelun edetessä muodostua alakategorioita. Ensimmäinen pääkategoria *Perustelut ja syyt kunnan päätökseen* jakautui vielä seuraaviin alakategorioihin: vertailu toisiin, tilan huomiointi, laatu, ideologinen/poliittinen, säästöt, valta/asema, ennakkokeskustelut, lapsiryhmä ja ammattitaito. Toinen pääkategoria *Kunnan päätöksen vaikutukset* jakautui alakategorioihin: laatu, lapsiryhmä, ei näe muutosta, vanhemmat, työntekijät ja noista erillisenä jälkikeskustelut. Kolmas pääkategoria *Lapsen etu* jäi määrällisesti pieneksi, aineistossa se esiintyi vain seitsemän kertaa. Pääkategorioita määritellessä oletin, että lasta koskevassa päätöksenteossa lapsen edusta puhuttaisiin. Olinkin yllättynyt lapsen edun vähäisestä esiintymisestä laajassa aineistossa. Osa kertomusten asioista on sijoitettu kahteen alakategoriaan, joku voi olla jopa kolmessa. Pääosin tekemässäni luokittelussa kertomuksista poimitut asiakokonaisuudet sijoittuvat yhden kategorian alle. Alla on kuva NVivossa tekemästäni kategorisoinnista.

Nodes			
Name	Sources	References	
LAPSEN ETU		5	7
PERUSTELUT JA SYYT KUNNAN PÄÄTÖKSEEN		0	0
SÄÄSTÖT		7	26
LAATU		4	8
VERTAILU MUIHIN KUNTIIN		3	6
PÄÄTÖSVALTA		8	73
IDEOLOGINEN. POLIITTINEN PÄÄTÖS		4	11
AMMATTITAITO		6	12
ENNAKKOKESKUSTELUT		6	10
LAPSIRYHMÄ		7	37
TILAN HUOMIOINTI		4	8
KUNNAN PÄÄTÖKSEN VAIKUTUKSET		0	0
LAATU		6	46
TYÖNTEKIJÄT		7	34
PÄÄTÖKSEN JÄLKIKESKUSTELUT		6	24
EI NÄE MUUTOSTA		4	4
VANHEMMAT		2	2
LAPSIRYHMÄ		2	9

Kuva 1. Kuva NVivossa tekemästäni kategorisoinnista.

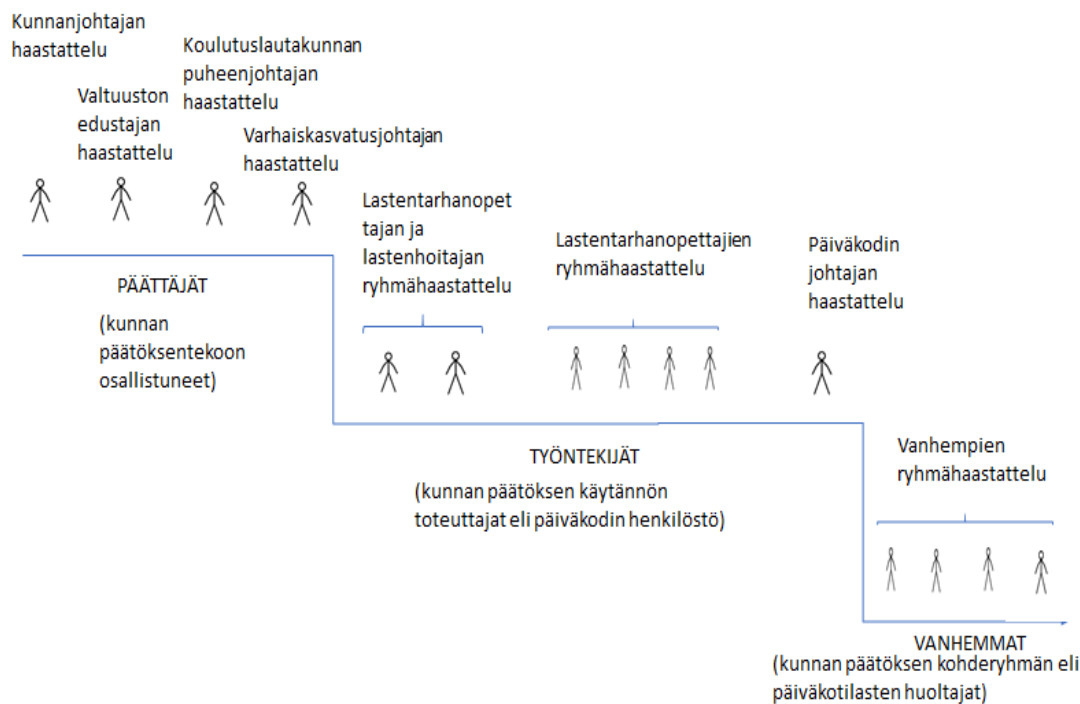
Kuvan 1. pohjalta näkyvät seuraavat asiat. Kahdeksassa eli kaikissa haastatteluissa kommentoitiin päätösvaltaa. Päätösvaltaa kommentoitiin myös määrällisesti eniten, 73 kertaa. Päätösvaltaan sisältyvät puheet siitä, mikä tai kuka päättää tai määrää kunnan päätöksentekoprosessissa. Päätösvallan kategoriassa on mukana puheet vaikuttamisesta vallankäytön keinona, eli vaikutusvallasta.

Seuraavaksi eniten eli seitsemässä haastattelussa puhuttiin säästöistä, kunnan päätöksen vaikutuksista työntekijöihin sekä kunnan päätöksen syissä ja perusteluissa lapsiryhmästä. Kuudessa haastattelussa kommentoitiin ammattitaitoa, kunnan päätöksen vaikutuksia laatuun. Kuudessa haastattelussa puhuttiin suhdeluvun nostosta käydyistä ennako- ja jälkikeskusteluista. Työntekijöihin liittyy erottamattomasti ammattitaito. Käsittelin noita kahta alakategoriaa, työntekijöitä ja ammattitaitoa, yhdessä.

Laadun näkökulmaa pohdittiin sekä kunnan päätöksen syissä että vaikutuksissa. Tutkimuskirjallisuudessa laadun keskeisinä tekijöinä mainittiin henkilöstön koulutustaso, henkilöstön ja lapsiryhmän pysyvyys sekä riittävän pieni ryhmäkokoo. Laadun keskeisimmät tekijät on yhdistetty laatupuheen analyysissa. Lapsen etu mainittiin vain kerran viidessä haastattelussa. Parissa, kolmessa haastattelussa mainittiin vertailu muihin kuntiin, sekä kunnan päätöksen vaikutuksissa mainittiin lapsiryhmä ja vanhemmat.

NVivon kategorisoinnin jälkeen haasteena oli määritellä analyysin tekemistä, etsiä kunnan suhdeluvun muutosprosessista merkityksellistettyä tietoa. Sosiaalisen konstruktivismin mukaan tieto on aina jostakin näkökulmasta, jotakin tarkoitusta varten ja jossakin sosiaalisessa suhteessa merkityksellistettyä tietoa (Löytönen 2015). Eri osapuolten kertomuksista nousi vahvasti esiin kolme eri tasoa: kunnan päätöksen tekoon osallistuneet eli päättäjät, kunnan käytännön toteuttajat/toimijat eli päiväkodin työntekijät ja päiväkotilasten vanhemmat eli asiakkaat. Nämä tasot määrittivät samalla tutkimuskysymystä, muodostaen sille eri osapuolet: **Mitä päättäjät, työntekijät ja vanhemmat kertovat päiväkotien suhdeluvun muutoksesta yhdessä kunnassa?**

Edellä luomieni tasojen avulla suojaan myös haastateltavia; esimerkkejä analysoidessa ja tulkitessa osittain häivyttän alussa tekemääni pelkän aseman perusteella tehtyä luokittelua. Kuvaan (Kuvio 6) selkeästi tasoluokittelun pohjana olevan asemaluokittelun, koska tasoluokittelun pohjalta tehdyssä analyysissä ei voi arvailla kenen tasolla olevan kerronnasta on kysymys:

Kuvio 6. Haastateltavien aseman perusteella tehty tasoluokittelu.

Laadullisessa tutkimuksessa Salo (2015) mainitsee ongelmallisena sen, jos yksi kertoja esitetään tietyn kategorian edustajana. Tästä seuraa hänen mukaansa hyvin yksiulotteinen ja tietyin ominaisuuksin määritely edustaja. Asemaluokittelun pohjalta tehty tasoluokittelu poistaa edellä kuvattua yksiulotteisuutta. En ole myöskään jaotellut iän tai sukupuolen mukaan haastateltavia, koska en etsi tietyn ominaisuuden omaavan näkemystä. Lisäksi poistin murteen sekä täytesanat puheista muuntamalla poimimani kommentin yleiskielelle. Näillä suojasin lisää haastateltavien tunnistettavuutta. En pyri tutkittavien asemien perusteella yleistämään tai esittämään yhtä, objektiivista todellisuudenkuvaa. Pyrin saamaan tutkimaani tapausta monipuolisesti esiin yhdestä kunnasta kuvaten ja vertaillen eri osapuolten kertomuksissa esiintyviä asioita. Eri osapuolista työntekijöiden määrä on suurin (7 henkilöä), päättäjiä ja vanhempia on (4

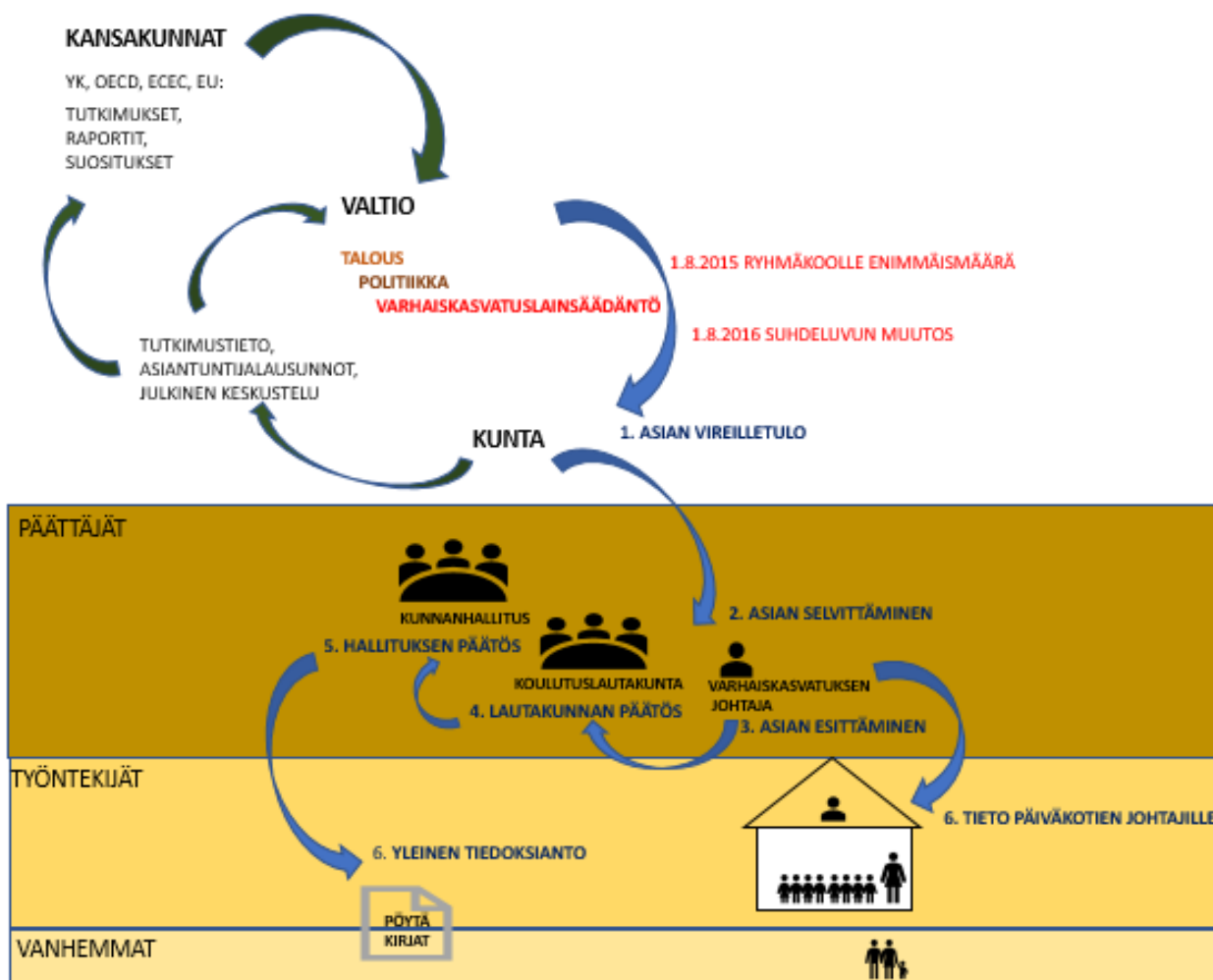
henkilöä). Päätäjistä kaksi toimi kunnassa virkamiehenä ja kaksi kunnallispoliitikkona. Työntekijöiden aineisto ei haastateltavien enimmäismäärästä huolimatta noussut määrällisesti tulosluvussa toisten yläpuolelle.

Tekemäni tasoluokittelun (Kuvio 6.) avulla lähdin analysoimaan NVivosta puhutuimpia alakategorioita: säästöjä, työntekijöitä, lapsiryhmää, laatua ja päätösvaltaa. Valitsemieni alakategorioiden osalta tulkitsin tuloksia etsimällä vastausta kysymykseen “Miten eri osapuolten ajatukset ja arvostukset kohtaavat toisensa puhuttaessa suhdeluvun ja ryhmäkoon muutoksesta?” Kun työstin aineistoa päätösvallan eli vaikuttamisen näkökulmasta, nousi mielenkiintoinen havainto tiedon välittymisestä kategorisoinnin ulkopuolelta esiin. Päätösprosessista puhuttaessa, päätösvallan kategoriassa ja päätöksen jälkikeskusteluissa puhuttiin tiedon välittymisestä, joka myös ilmentää valtarakenteita. Sisällytin tiedonvälityksen mukaan päätösvallan analyysiin. Sisälönanalyysia tehdessä peilasın tutkimuskirjallisuutta ja tutkimusaineistoa toisiinsa, niiden pohjalta rakentui kuva kunnassa tapahtuneesta päätöksenteosta.

5. MONIÄÄNISTÄ KERRONTAA PÄIVÄKOTIEN SUHDELUVUN MUUTOKSESTA

Tutkimassani kunnassa suhdeluvun muutosprosessi eteni pääpiirteittäin seuraavasti. Asian viireilletulo tapahtui varhaiskasvatustalainsäädännön muutoksen seurauksena. Lainsäädännössä 1.8.2016 tehdyn 5§ asetusmuutoksen seurauksena aloitettiin myös tutkimassani kunnassa asian selvittäminen. Varhaiskasvatusjohtaja toimi asian selvittäjänä ja esittelijänä. Varhaiskasvatusjohtajan esitys aikuisten ja lasten välisen suhdeluvun nostamisesta tuotiin koulutuslautakuntaan, jossa asiasta äänestettiin. Koulutuslautakunnan äänestyksen tulos poikkesi tehdystä esityksestä, suhdeluku päätettiin säilyttää ennallaan. Kunnanhallitus käsitteli uudelleen koulutuslautakunnan tekemän äänestyspäätöksen, koska äänestetty päätös ei ollut linjassa maan hallituksessa tehtyjen säästötoimien ja koulutuslautakuntaan tehdyn esityksen kanssa.

Tutkimassani kunnassa päätettiin nostaa päiväkotien yli kolmevuotiaiden aikuisten ja lasten välinen suhdeluku 1:8:an ja kasvattaa päiväkotien ryhmäkoon maksimimäärä 24:än. Hallintopäätöksestä toimitettiin yleinen tiedoksianto, lisäksi varhaiskasvatusjohtaja toimitti tiedon päiväkotien johtajille. Seuraavalla sivulla olevassa kuviossa (Kuvio 7) olen pelkistänyt kunnassa toteutettua päätöksentekoprosessia. Suhdeluvun nostoa koskevasta prosessista kertova Kuvio 7 on muodostettu eri osapuolten kertomusten, päätöstä koskevan lainsäädäntöprosessin ja kunnan pöytäkirjojen pohjalta.

Kuvio 7. Kunnan päätöksentekoprosessin vaiheet

Kuviossa 7. on vihreillä nuolilla kuvattu päätöksenteon taustalla vaikuttavia asioita, kuten talous, politiikka ja varhaiskasvatuksen lainsäädäntö. Sinisillä nuolilla kuvaan kunnan päätöksenteon etenemistä. Kunnan prosessi eteni kaaviossa esitetyssä numerojärjestyksessä. Kertomuksissa oli ristiriitaista tietoa kunnan päätöksenteosta, joten kuvioon 5. on koottu hahmotelma prosessin yleisistä linjoista. Päätäjien, työntekijöiden ja vanhempien kertomuksia peilataan kuvioon 7. perustuen.

5.1 Suhdeluvun nostoa perusteltiin säästösyillä

Eniten säästöistä puhuivat päätöksentekoon osallistuneet päättäjät. Päättäjät olivat päätöksenteon selvittämisvaiheessa kartoittaneet valtion ja kunnan taloudellista tilannetta: varhaiskasvatuksen lainsäädäntöön tehdyn suhdeluvun asetusmuutoksen taustalla olevista säästöperusteista oltiin tietoisia. Työntekijät ja vanhemmat mainitsivat vain kuusi kertaa säästöt. Kertomuksissa työntekijät ja vanhemmat alistuivat tehtyihin säästöihin, joita toteutettiin heitä kuulematta. Seuraavissa otteissa kuvaan, kuinka osapuolten säästöpuheissa näkyivät muutosprosessia eri tavoin rakentavat osalliset; toimijat ja kohteet.

- “Tuntuu, että onko nykyään yleinen asenne tai yleinen sellainen kaikkien säästökuurien alla, että ihmiset ei hirveästi jaksaisi, tulee vaan sellainen, jaaha.” - “Tämäkin asia.” - “Hyvä, että saadaan tuoda päivähoitoon.” - “Että on täällä vielä joku vastassa.”

(vanhempien ryhmähaastattelusta ote)

- “Todella huono ajatus ja minä jollain tasolla ymmärrän sen, että mitä tässä haetaan, niitä säästöjä, mitä tarvitaan. Mutta se, että mistä ne säästöt haetaan. Että tämä on täysin väärä paikka hakea niitä säästöjä.”

(työntekijä)

- “Minä ajattelen niin, että meillä kunnassa esimerkiksi on ollut kokonaistilanne kaikissa hallintokunnissa kunnan talouden tilanteen näkökulmasta niin vaikea, että kun valtiovallalta tuli tällainen mahdollisuus, että tässä on pelivaraa, niin minun mielestä se täytyi käyttää hyödyksi.”

(päättjä)

- “Julkisen talouden vaje on tällä hetkellä se kuusi miljardia, niin kyllä se valtiontalous määrittelee sen. Niinkö tuo, että valtion suunnasta tuli kuntien toivomana se, että nostetaan sitä ryhmäkokoja. Joka tapauksessa julkisessa taloudessa pitäisi ne säästöt ottaa käyttöön, mitkä yhdessä sovitaan.”

(päättjä)

Edellä olevista lainauksista voi päätellä, että kertojalla oli merkitystä yhteisen tiedon rakentamiseen. Eri osapuolten kerronnasta kuuli osallistumisen sekä suhtautumisen kunnan säästötoimiin. Päättäjät näkivät säästötoimet sekä mahdollisuutena että pakkona. Päättäjät perustelivat

tekemäänsä suhdeluvun nostoa säästötoimenpiteenä, joka tehtiin koko maan ja kyseisen kunnan taloudellisen tilanteen pakottamana. Päätöksen tekijöille säästöt olivatkin olleet ratkaiseva tekijä. - “Se taloudellinen näkökulma oli ykkösprioriteetti.”, kiteytti yksi päättäjistä. Työntekijä koki säästämisen kohteen vääränä, pystymättä kuitenkaan vaikuttamaan päätökseen. Vanhempien keskustelussa kuitattiin sarkasmilla maamme yleinen säästöpolitiikka. Eri osapuolten puheista hahmottui säästöjen osalta kokonaiskuva kyseisen kunnan varhaiskasvatuksen heikosta taloustilanteesta, missä päätöksiä jouduttiin tekemään puhtaasti säästösyistä.

- “Sosiaali- ja terveystoimi on koluttu ihan täysin. Siellä ei oikeastaan voi säästää ihan mistään, loput menot ovat lakisääteisiä, niistä ei voi säästää. Ainoaksi säästökohteeksi on jäänyt kaikki koulutuslautakunnan alaiset palvelut. Siellä on tietenkin varhaiskasvatuksen lisäksi opetuskin.”
(päättäjä)

Päättäjät totesivat useaan otteeseen, että kunnan taloudellisen tilanteen vuoksi säästetään kaikessa mahdollisessa. Hallituksen esityksessä suhdeluvun muutoksella avattiin kunnille säästömahdollisuus (HE 80/2015 vp, Alila & Kinos 2014, 9-12). Tähän kuntapäättäjät tarttuivatkin.

- “Se on tietenkin poliittinen päätös, että joka tapauksessa julkisessa taloudessa pitäisi ne säästöt ottaa käyttöön, mitkä yhdessä sovitaan.”
(päättäjä)

Päättäjät näkivät tämän muutoksen myötä syntyvän useita säästämisen paikkoja. Ote kunnan pöytäkirjasta: “Asetuksen sallima muutos lisäisi hoitopaikkoja yli kolmivuotiaiden ryhmissä, mahdollistaisi tehokkaamman käyttöasteen ja lisäisi joustavuutta niin hoitopaikkojen järjestämisessä kuin henkilöstön sijaisjärjestelyissä.” Vanhemmat tarkastelivat kunnan säästötoimenpidettä asiakkaan näkökulmasta.

- “Mutta varmaan siellä on taustalla juuri tämä, että on oikeasti liian vähän päivähoitopaikkoja. Yritetään selvästi ajaa palvelua niin huonoksi niille joillekin, että ne päätyisivät ottamaan sen lapsen pois sieltä päivähoidosta.” - ”Niin säästöasiat.”

(ote vanhempien ryhmäkeskustelusta)

Vanhempien puheissa säästäminen sai jonkinasteista ymmärrystä, mutta sen katsottiin johtavan palvelujen heikkenemiseen. Kukaan osapuolista ei tuonut esiin varhaiskasvatukseen sijoittamisen kannattavuutta, tämä pitkän tähtäimen hyötynäkökulma jäikin päätöksen osalta kokonaan pois. Säästöperusteluin tehdystä päätöksestä jäi vaikutelma, että taloudellinen näkökulma ohitti päätöksen teossa kaikki muut perustelut.

Päätäjät keskenään eivät kuitenkaan olleet samaa mieltä säästöperusteluista tekemässään suhdeluvun nostossa. Osa päättäjistä suhtautui säästöperusteluihin erittäin kriittisesti ja kielteisesti. Päättäjien puheissa tuli esiin se, että päätöksen osalta säästöjen toteutumista oli hyvin vaikea todentaa. (ks. Puroila ym. 2017.) Kukaan osapuolista ei kertonut, miten tehdyn päätöksen vaikutuksia kunnassa seurattaisiin tai arvioitaisiin. Yksi päättäjä suhteutti suhdelukupäätöksestä saatavaa säästöä kunnan velkataakkaan ja totesi, ettei tehty säästötoimenpide pelasta kunnan taloutta millään tavalla. Kyseinen päättäjä arvioi osapuoltensa toimintaa asian selvittämisessä ja esittämisessä.

- “Olisin toivonut johtavilta virkamiehiltä parempaa ja perusteellisempaa valmistelua asian suhteen. Olisin toivonut, että asiaa olisi pohdittu monelta kantilta sen sijaan, että perusteluna käytettiin vain suhdeluvun kasvattamisen myötä saatavaa noin 100 000 euron säästöä.”

(päättäjä)

Tutkimani kunnan pöytäkirjassa perusteltiin aikuisten ja lasten välisen suhdeluvun nostopäätöstä myös sillä, että valtaosa kaupungeista ja kunnista oli suhtautunut säädösmuutokseen myönteisesti ja päättänyt nostaa suhdelukua heikosta taloudellisesta tilanteesta johtuen. Vaka-Vai -hankkeen mukaan noin puolet kunnista nosti suhdelukua (Puroila ym. 2017). Kun kunnissa karsitaan taloustilanteen mukaan kuluja, palvelut eriarvoistuvat (ks. Alila & Kinos 2014, 9-12, Paananen 2017). Yksi päättäjistä arvioi, että kuntien välillä voi olla suuriakin eroja siinä, kuinka paljon lapseen kunta sijoittaa.

- “Mutta siinä kustannuseroja on aikamoisia. Että on niinkö kahdeksasta ja puolesta tuhannesta eurosta sinne lähemmäs kahteenkymmeneen tuhanteen, mitä yksittäisen lapsen vuosittainen keskiarvokustannus on.”
(päättjä)

Päättjän mukaan yksittäisen lapsen kustannuserot voivat olla vuodessa yli 10 000 euroa. Miten näin isot kustannuserot konkretisoituvat päiväkotien suhdeluvuissa ja ryhmäkoissa?

5.2 Päätöksentekovaiheessa yhdistettiin suhdeluvun ja ryhmäkoon uudistukset

Tutkimani kunnan päätöksentekovaiheessa yhdistettiin varhaiskasvatuslainsäädännössä aikuisten ja lasten väliseen suhdeluun ja ryhmäkokoon tehdyt uudistukset. Päätöstä koskevassa pöytäkirjassa perusteltiin aikuisten ja lasten välisen suhdeluvun noston jopa pienentävän päiväkotien lapsiryhmiä. Ote kunnan pöytäkirjasta: “X:n päiväkodeissa on tällä hetkellä yhdellä työntekijällä lapsiryhmässään seitsemän lasta. Tämä tarkoittaa sitä, että nykyisellä suhdeluvulla (1/7) neljän työntekijän ryhmässä voi olla lapsia paikalla 28. Tällainen yksittäinen lapsiryhmä on liian suuri nykyisiin hoitotiloihin. Lakimuutoksen myötä (1/8) X:n 3-5 vuotiaiden lasten ryhmiä on mahdollista laskea niin, että ryhmäkoko lasketaan 24 lapseen. Tällöin kolmen työntekijän hoitovastuulla voi olla enintään 24 lasta. Säädosmuutoksen myötä ryhmäkoot pienenevät X:n päiväkodeissa keskimäärin neljällä lapsella.” Lasten määrän vähenemisen vuoksi sekä päättäjien että työntekijöiden osalta suhdeluvun nostoa oli odotettu:

- “Meillä on ollut sellaisia kauhuvuosia, että on ollut 38 lasta, 35 lasta, kun on neljän vastuullisen ryhmät. Eivät ne aikuisetkaan auta siinä vaiheessa, kun neliöt loppuvat. Meillähän odotettiin sitä. Se on aivan sama, jos se yksi vastuulapsi per aikuinen tulee lisää, jos me vaan saadaan kolmen vastuuryhmät.”
(työntekijä)

- “Meillähän on ollut siellä yli kolme vuotiaiden ryhmissä neljä kasvatusvastuullista, eli itse näen näin, että kun tämä suhdeluku X:sa otettiin käyttöön, niin sehän vähän vähensi sieltä yli kolme vuotiaiden ryhmistä niiden lasten lukumäärää.” (päättäjät)

Työntekijöiden ja päättäjien puheista muodostui kokonaiskuva kunnan päiväkodeista, joissa ryhmäkoot olivat lapsimääriltään liian suuria. Sekä päättäjät, että työntekijät olivat valmiita vähentämään aikuisia ryhmästä. Päättäjät vähensivät lapsiryhmästä aikuisia siksi, että henkilöstöjärjestelyjen arveltiin helpottuvan. Päättäjät myös tiesivät päätöstä tehdessään, että päiväkodissa olevat lapsiryhmät olivat liian suuria suhteessa tiloihin. Työntekijätkin kokivat päiväkodin tilat isoille lapsiryhmille liian ahtaina. Työntekijät olivat valmiita vähentämään aikuisia siksi, että lapsimääräkin samalla pienenesi eli neljän aikuisen mukaan laskettu ryhmäkoko tuntui työntekijöistä liian suurelta. Aikuisten vähentämisestä ei kuitenkaan kunnan päätöksenteossa ollut kyse, vaikka pöytäkirjassa ja päätöksentekoa koskevissa puheissa niin annettiin ymmärtää. Kunnassa ei ollut täysin selkeä kuva varhaiskasvatuksen ajankohtaisesta lainsäädännöstä. Varhaiskasvatuslakiin oli tehty ryhmäkoon enimmäismäärään normi jo suhdelukua muuttavaa päätöksentekoa edeltävänä vuonna.

Työntekijät ja päättäjät näkivät kunnan aikuisten ja lasten välisen suhdeluvun noston seurauksena päiväkotien ryhmäkoon enimmäismäärän pienenevän. Yhtenä syynä tähän oli informaatio, jota kunta oli päätöksenteossa antanut. Vanhempia päätöksenteon yhteydessä annettu tieto päiväkotiryhmien pienemisestä ei ollut saavuttanut. Vanhemmat puhuivat kunnassa tehdyn päätöksen kasvattavan päiväkotien ryhmäkokoja ja ilmaisivat tyytymättömyytensä.

- “Mutta tietenkin se ryhmäkokojen kasvattaminen niin siitä olin kyllä hyvin pettynyt, että kunta päätti sitten sen ottaa käyttöön, tuntuu että se on vastaan kaikkia tutkimustuloksia ja ihan selaista arkijärkeäkin.” (vanhempi)

Vanhempien ja myös päättäjien kertomuksissa sekoitettiin osin myös ryhmäkoon ja suhdeluvun käsitteet. Kunnan päätöksenteon ja sitä koskevan kerronnan perusteella voidaan todeta, että varhaiskasvatuksen termistö oli epäselvää kaikille osapuolille. Tässä on julkisen vallankäytön

yksi heikkous, ei puhutakaan ”yksiselitteisesti” määriteltyä kieltä. Tutkimani kunnan päätöksenteossa yhdistettiin harhaanjohtavasti varhaiskasvatuksen lainsäädäntöä.

5.3 Lasten määrällinen mittaaminen vaihtuvissa päiväkotiryhmissä haasteellista

Pienet ryhmäkoot ja riittävä määrä henkilöstöä ovat rakenteellisia laatutekijöitä (Mikkola ym. 2017, 10, OECD 2013, Pessanha ym. 2017) Pienten ryhmäkokojen merkitys korostui työntekijöiden kertomuksissa. Työntekijät kokivatkin isot lapsiryhmät negatiivisemmin kuin päättäjät ja vanhemmat. Eri osapuolet pohtivat aikuisten ja lasten välisen suhdeluvun nostamista:

- “Ensin tuli sellainen toiveikkuus, että se pitäisi sen ryhmäkoon kuin lapsimääränkin pienenä. En ajatellut sitä, kuten meilläkin on kahdeksan yhtä aikuista kohti. Se ei tuntunut sellaiselta, että se olisi paljon tai liikaa. Mutta ajatteli sitä, että se lasten lukumäärä pysyisi paremmin sitten kurissa, että ei nousisi liian isoksi.” (työntekijä)

- “Sitten on ollut mielenkiintoinen tämä lasten suhdeluku aikuiseen, 1:7:stä 1:8:an, tavallaan ryhmäkokojen suurentamisesta. Mutta ei niinkään välttämättä negatiivisessa mielessä, että minulle se ei ole sellainen mörkö.” (vanhempi)

- “Se että osaanko minä sanoa, että mikä on kipuraja, ei minulla nyt tässä siihen riitä kyllä kompetenssi. Jos minä nyt heitän tunnepuolen asiana, niin minusta tuntuisi aivan kamalalta, jos ne alkaisivat nousta kymmeneen.” (päättjä)

Tämän työntekijöiden huolen suurista lapsiryhmistä halusin erityisesti tuoda tutkielmassa esiin. Lapsen oikeuksien komitea suositteli pienentämään päiväkotien lapsiryhmiä sekä lisäämään aikuisten määrää lapsiryhmiin. Näyttää kuitenkin siltä, että edes uudistetun lainsäädännön avulla

ei pystytty ratkaisemaan päiväkodeissa olevien liian isojen lapsiryhmien ongelmaa (Lapsen oikeuksien komitea 2011). Kertomusten perusteella liian isot lapsiryhmät olivat kunnassa edelleen haasteena.

Isojen lapsiryhmien syntyyn vaikutti osin lasten määrän erilainen mittaaminen. Vanhemmat ja työntekijät kertoivat, kuinka kunnassa tulkittiin ryhmäkoon ja suhdeluvun säädöksiä. (ks. Paananen 2017).

- “Mutta kyllä minusta tuntuu, että ei niitä silti vaan kahtatoista, siinä ryhmäkuvassa on enemmän kuin 12, että ketkä oli kirjoilla olevia.” - “Kyllä kai näihin niitä porsaanreikiä varmaan aika hyvin.” - ”Hetkellisesti.” - “Keksiä kyllä että.”

(ote vanhempien ryhmäkeskustelusta)

Vanhempi hahmotti lapsiryhmän todellista kokoa päiväkodin lapsiryhmästä otetun valokuvan perusteella. Vanhempien keskustelussa sivuttiin hetkellisestä ylitystä, sekä tiedostettiin kunnassa toteutettava lainsäädännön soveltava noudattaminen. Tilapäinen poikkeaminen suhdeluvuista voitiin kunnassa toteuttaa esimerkiksi näin:

- “Kun se sanottiin, että se riittää, että päivän aikana on täyttynyt. Että se on, jos päivän aikana täyttyy, ei tarvitse olla koko ajan.”

(työntekijä)

Työntekijän kertoman mukaan suhdeluvusta voitiin poiketa päivittäin, koska henkilöstömitoituksen ei tarvitse toteutua koko ajan. Työntekijöiden kertomusta tukee Tehyn selvitys, jossa työntekijät ilmoittivat suhdelukujen ylittyvän päivittäin ja kunnat puolestaan ilmoittivat sen toteutuneen pääosin hyvin (Färkkilä ym. 2006, 24, 54). Tilastotietojen mukaan asiat näyttävät hyvältä, koska suhdelukujen toteutumista lasketaan kunnissa eri tavoin. Tässä kunnassa työntekijän antaman esimerkin mukaan riitti, kun suhdeluku toteutui jossain vaiheessa päivää. Päiväkotien suhdelukujen laskemisen ongelmallisuutta lisää se, että osa- ja kokopäiväisten lasten

ja aikuisten välinen suhdeluku lasketaan eri tavalla. Työntekijä mietti lapsimäärää suhdeluvun kasvattamisen jälkeen.

- ”Sitten kun niitä on kuitenkin yhdellä aikuisella se kymmenenkin, meilläkin on nyt kirjoilla siinä pienryhmässä.”
(työntekijä)

Kun aikuisten ja lasten välinen suhdeluku sallii erilaisia variaatioita, seuraukset vaikuttavat lapsiryhmien kokoon. Työntekijän ilmoittaman lapsimäärän perusteella kolmen vastuuikäisen ryhmässä lapsia voisi olla läsnä 30, jos kaikki kirjoilla olevat lapset sattuisivat olemaan paikalla samaan aikaan.

Kunnassa työntekijöiden työaika määriteltiin lasten hoitoaikojen perusteella. Käytännössä työntekijä ei voi päivän aikana poistua lapsiryhmästä, koska silloin suhdeluku ylitetään. Tämän vuoksi myös erilaisten palaverien ja suunnitteluajkojen järjestäminen oli haasteellista. Päätäjä toivoi, että kunnassa pystyttäisiin noudattamaan varhaiskasvatuslaissa päiväkotiryhmään säänneltyä enimmäisryhmäkoon normia.

- ”Toki minusta olisi ihana, kun me pystyttäisiin X:sa pitämään sillä tavalla, että meillä olisi se 24 ja ryhmäkokoja ei tarvitsisi siitä kasvattaa.”
(päättävä)

Kunnassa pidettiin päiväkotiryhmän suhdelukuasetusta painoarvoisempana kuin maksimikoko-säännöstä. Varhaiskasvatuslaki oli niin tuore, että kunnassa toimittiin osin vielä aiempien säännösten pohjalta. Päiväkotien suhdeluku pyrittiin täyttämään minimivaatimusten mukaisesti, mutta laki ryhmäkoon enimmäismäärästä jäi taustalle. Suhdelukuasetuksen ensisijainen noudattaminen mahdollistaa käytännössä suuremmat lapsiryhmäkoot. Päiväkotien lapsiryhmien koko kasvoi silloin, kun ryhmäkoon enimmäisnormista luovuttiin ja siirryttiin sääntelemään lapsiryhmiä suhdelukuasetuksella (Lahtinen 2016, 48). Lapsen oikeuksien komitea (2011) ilmaisi huolensa Suomen varhaiskasvatuksen heikosta laadusta, joka johtui vähimmäisnormien

puuttumisesta. Vähimmäisnormeja säänneltiin varhaiskasvatukseen sivuuttamalla osin Lapsen oikeuksien komitean suositukset aikuisten määrän lisäämisestä päiväkotien lapsiryhmiin.

Varhaiskasvatukseen erilaiseen tulkitsemiseen päättäjät eivät ottaneet kantaa. Yksi päättäjistä totesi, että lakia ei rikota. Suhdeluvun säännös näyttää selkeältä paperilla. Työntekijälle suhdeluku ei kerro oikeastaan muuta kuin vastuulasten ja lapsiryhmäkoon sallitun lukumäärän. Kunnan lapsiryhmistä puhuttaessa päiväkotiryhmien todellisuus oli ”hetkellinen”. Siksi päiväkotien ryhmäkokoja ja suhdelukuja oli vaikea mitata tai todentaa millään mittareilla. Vaikka varhaiskasvatustilain ja -säännökset ohjasivat kunnan päiväkotiryhmien rakenteita, niitä tulkittiin ja sovellettiin päättäjätasolta annetun tiedon ja ohjeistuksen mukaisesti. VakaVai- hankkeen tutkimustulosten mukaan nykyiset tavat säännellä päiväkotien lapsiryhmien muodostamista eivät turvaa kaikille lapsille kasvun, kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin edellytyksiä. Tarvitaan toimenpiteitä päiväkotien ryhmäkokosäädösten uudistamiseen. (Puroila & Kinnunen 2017.)

5.4 Erityislapsia ei huomioitu päätöksessä

Työntekijöiden puheissa lasten ominaisuudet näkyivät ja kuuluivat päiväkodin lapsiryhmässä ja sen toiminnassa. Työntekijöiden mielestä pitäisi enemmän kiinnittää huomiota siihen, millaisia lapsia lapsiryhmässä on.

- “Se ei anna oikeata kuvaa, jos vaan tuijotetaan sitä lukumäärää. Vaan pitäisi ihan oikeasti katsoa sitä lapsiryhmää, minkälaisia lapsia siellä on. Ja sen mukaan tehdä lapsiryhmät. Eikä niin, että nyt kahdeksan tuolle ja kahdeksan tuolle ja kahdeksan tuolle aikuiselle. Että tästä jää kokonaan se aspekti pois.”
(työntekijä)

Lasten erilaiset tuen tarpeet vaikuttivat työntekijöiden kertoman mukaan merkittävästi lapsiryhmään. Ainoastaan lapsen erityisen tuen tarve voi pienentää päiväkodissa lapsiryhmän kokoa (L36/1973). Työntekijät eivät puhuneet, miten erityisen tuen tarpeisten lasten ryhmäkokoja kunnassa oli säännelty. Stakesin (1995) tutkimuksessa todettiin, että joka kolmannessa päiväkodissa erityislapsia ei oltu huomioitu ryhmäkoossa (Kauppinen 1995). Paanasen (2017) mukaan juuri erityistä tukea tarvitsevat lapset kärsivät isoista lapsiryhmistä, kun kunnissa tehostetaan käyttöastetta siirtelemällä aikuisia ja lapsia samoihin tiloihin. Kun suhdelukuasetukseen tehtiin muutos, jätettiin erityislapset suhdeluvun ja ryhmäkoon osalta lakisäädösten ulkopuolelle. Tutkimassani kunnassa erityisen tuen tarpeessa olevat lapset tasapäistettiin vähäisen määrän vuoksi. Päättäjät kertoivat tekemänsä asetusmuutoksen koskettavan pääosin terveitä lapsia.

- “Näen että jos ajattelee Suomen maata kokonaisuutena, niin kuitenkin meillä varhaiskasvatuksessa me hoidetaan niin sanottuja terveitä lapsia.” (päättävä)

- “Mutta periaatteessa kyse on terveistä lapsista ja hyvinvoivista lapsista.” (päättävä)

Päättäjien kertomusten mukaan kunnassa oli erityislapsille lisätty avustaja ryhmään, mutta oliko päiväkotien ryhmäkokoja pienennetty, sitä eivät päättäjät maininneet. Vanhemman näkökulmasta asiaan suhtaudutaan henkilökohtaisemmin. Vanhempi mietti asiaa erityislapsen vanhemman näkökulmasta.

- “Minä ajattelin sitä, että itse on sillä tavalla onnellinen, kun lapsella ei ole ollut mitään sellaisia erityisvaikeuksia. Se voisi olla ihan eri tilanne, jos olisi lapsella jotakin vaikeuksia, mihin hän tarvitsisi yksilöllisempää Tuntuu hurjalta tuo yksi kahdeksaan suhdeluku, jos pitäisi lasta jotenkin erityisesti huomioida.” (vanhempi)

Onko meidän varhaiskasvatusjärjestelmä suhdelukuineen ryhmäkoon osalta luotu terveille lapsille? Lain mukaan päiväkotien suhdeluvussa ja ryhmäkoossa pitäisi ottaa huomioon erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitsevat lapset (L 108/2016, 5 §). Edellä vanhempi myös unohti sen näkökulman, että hänen terveen lapsensa ryhmässä voi olla lapsi/lapsia erityistarpeineen, mikä

vaikuttaa koko ryhmään, myös hänen lapseensa. Kansallisella ja paikallisella tasolla toteutettava varhaiskasvatusta tulee arvioida erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien lasten kannalta (YK 2016). Lasten erilaiset kehitystasot nousivat myös Portugalissa tehdyssä laadunarviointitutkimuksessa esiin. Mitä enemmän päiväkotiryhmässä oli lapsia, sitä enemmän lasten erilaiset kehitystasot aiheuttivat haastetta ja heikensivät vuorovaikutussuhteita. (Pessanha ym. 2017.)

5.6 Työntekijän ammatillisuutta mitattiin selviämällä

Eri osapuolet tutkimassani kunnassa kertoivat aikuisten ja lasten välisen suhdeluvun muutoksen vaikutuksista henkilöstöön. Kertomukset osoittivat, että suhdeluvun nostolla ja ryhmäkoon kasvulla oli negatiivisia vaikutuksia työntekijöihin, kuten myös ministeriön esityksessä arvioitiin (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014). Kertomuksissa todettiin työntekijöiden kiireen, toiminnan suunnittelun, lasten varhaiskasvatussuunnitelmien määrän ja työn kuormittavuuden lisääntyminen sekä henkilöstön väsyminen (vrt. Valtioneuvosto 2015).

- “Henkilökunnalta minä olen saanut sen palautteen, mitä olen saanut. Tietenkin työn kuormittavuus henkilökunnalla vähän nousee, mutta minusta se on olosuhteista johtuva tilanne, että näin vain käy.”
(päättäjät)

Työntekijöiden puheissa korostui arjen repaleisuus ja lisääntynyt työmäärä. Vanhemmat eivät puhuneet työntekijöiden kuormittavuuden lisääntymisestä, mutta olivat havainneet hoitajilla enemmän tietämättömyyttä lastensa hoitopäivästä. Esimerkiksi hoitajat eivät tieneet, miten lapsen päivä oli mennyt tai oliko lapsi nukkunut. Tietämättömyyden syyksi arveltiin lasten ryhmäkoon kasvua. Kiireen lisääntymistä oli myös havaittu, kun lapsi siirtyi yli kolme vuotiaiden lapsiryhmään. Vanhemmat ja työntekijät ihmettelivätkin sitä, kuinka valtava muutos lasten määrässä on siirryttäessä pieniltä yli kolmevuotiaiden lapsiryhmään. VakaVai -hankkeessa to-

dettiin lainsäädännön muutosten vaikuttaneen lastentarhanopettajien arkeen. Kiire, riittämättömyys ja stressi olivat lisääntyneet ja henkilöstön jaksaminen oli koetuksella. (Puroila ym. 2017.)

Kunnan päiväkotien työntekijät olivat antaneet palautetta suhdelukumuutoksesta, he olivat ilmaisseet väsymyksensä päiväkotiensä johtajille. Yksi päättäjistä otti kantaa henkilökunnan väsymispuheisiin kyseenalaistaen työntekijöiden ammattitaitoa.

- “Niin itse vain jäin pohtimaan sitä, että aika vaarallista alkaa puhumaan sillä tavalla, että henkilöstö on väsynyt. Että jos yksi lapsi tulee lisää, niin henkilöstö väsyä. Niin kyllä silloin miettii myös sitä ammatillisuutta, että mikä on se minun ammatillisuus. Koska väitän vielä, että jos perustehtävä on kunnossa; tietää mitä, miksi, miten teen, niin yhden suhde kahdeksaan ei ole katastrofi.”
(päättävä)

Työntekijät pohtivat myös tahollaan isomman lapsiryhmän tuomaa haastetta. Työntekijän mielestä ison lapsiryhmän kanssa selviämiseen vaikuttivat aikuisten ja lasten yksilölliset ominaisuudet.

- “Minusta ehkä enemmänkin on sillä merkitystä, niillä ihmisillä, aikuisilla. Että kyllä isomman ryhmästä selviää, jos ei siellä ole hirveästi tuen tarvitsevia lapsia, sillä tavalla, että aikuiset tietävät, mitä ne tekevät.”
(työntekijä)

Arviointia tehtiin työntekijän tehtävänkuvan tiedostamisen ja suuren ryhmäkoon välillä. Sekä työntekijän että päättäjien vastauksissa tuli hyvin esiin se, kuinka kertomus nousi heidän omasta kokemuksestaan ja heitä ympäröivästä todellisuudesta. Työntekijöiden kertominen kesti pidempään kuin niillä päättäjillä, jotka esittivät kuultujen puheiden perusteella arvioita päätöksen vaikutuksista henkilökuntaan. Kaikkien kertomuksista löytyi tunteita. Päättäjät ja työntekijät rakensivat todellisuuteen myös kuvaa, jossa työntekijän ammatillisuutta mitattiin selviämällä ja työnkuvan oikealla tiedostamisella.

- “Jos on terveitä lapsia, niin kyllä sitä pärjää, jos sinä siihen panet itsesi likoon.”
(päättäjät)

Työntekijän selviämistä mitattiin työolosuhteista ja niiden muutoksista huolimatta. Työntekijä puolestaan pohti tilannetta, jossa työntekijä ei saa ryhmää toimimaan eli ei selviä. Hänestä olisi tärkeää, että työntekijä ei silloin ajattelisi olevansa huono hoitaja, vaan rohkenisi pyytää työ-kavereita yhdessä ratkomaan hänelle haasteellista tilannetta. Jos varhaiskasvatuksessa huomio kiinnittyy pelkästään lapsiryhmän kanssa selviämiseen, ollaan kaukana varhaiskasvatuksen ytimestä. Puheisiin työntekijän selviämisestä ja jaksamisesta päiväkodin lapsiryhmässä on vaikea liittää ajatusta tavoitteellisesta toiminnasta tai lapsilähtöisyydestä. Mistä työntekijän selviämisen ja jaksamisen mittaaminen kertoo? Näen mittaamisen taustalla yhteiskunnassa vallalla olevaa tehokkuusajattelua, jolloin päiväkodeista tulee pakostakin säilytyspaikkoja. Missä oli todellinen huoli lapsen pärjäämisestä ja jaksamisesta lapsiryhmän kasvaessa? Kukaan osapuolista, edes vanhemmat, eivät kyseenalaistaneet lapsen pärjäämistä ja jaksamista suhdeluvun muuttuessa.

Kalliala (2012) totesi, että liian suurta ryhmäkokoja pidetään usein selitysaivauttina; mitä pienempi ryhmä, sitä laadukkaampaa varhaiskasvatusta.

- “Sellainen aikuinen joka ei ole kauhean hyvin sisäistänyt sitä pienryhmäpedagogiikan ideaa tai miten sen sanoisi kauniisti, ei jaksa panostaa työhönsä tai ei halua tai syitä voi olla moniakkin. Niin sitten monesti se viisikin lasta voi tuntua, että se on aivan mahdoton ryhmä vedettäväksi.”
(työntekijä)

Työntekijät tiedostivat asenteen merkityksen. Kallialasta (2012) suurten ryhmäkokojen tuomaa ongelmaa kuitenkin ei voida ratkaista pienentämällä lapsiryhmiä. Kallialan mukaan ei voida ohittaa yksittäisen työntekijän mahdollisuuksia kohdata lapset yksilöllisesti isosta ryhmästä huolimatta. Kalliala peräänkuulutti myös pedagogisia taitoja ja asennetta, kuten yksi päättäjistä

edellä. Työntekijöiden asenne vaikuttaa ratkaisevan paljon työmotivaatioon. Päättäjät arvioi ryhmäkoon muutoksen vaikutuksia henkilöstön asenteisiin.

- “Minusta tuntuisi tosi pahalta se, jos on työpaikkana totuttu hoitamaan tietyssä mallissa asiat, jos siihen tehdään rajuja muutoksia, niin ei se voi olla haittaamatta jo työntekijöitten moraalissa ja asenteissa ja se varmasti näkyisi siellä muutenkin, heijastusvaikutuksia tulisi. Pieniä säätöjä voi joskus tehdä, mutta ei mitään isoa.”
(päättäjät)

Suhdeluvun pienen säätämisen ei nähty haittaavan työntekijän motivaatiota. Työntekijät selviäisivät suhdeluvun nostosta oikealla asenteella. Työntekijät saivat kehuja päättäjiltä ja vanhemmilta, vaikka kunnassa vähennettiin työntekijöiden resursseja. Työntekijöitä arvostettiin ja heihin luotettiin. Yksi päättäjistä totesi, että kunnassa on hyvä ja pätevä henkilöstö. Vanhempi vastaavasti arvioi lapsensa päiväkodin henkilöstöä.

-”Tässä päiväkodissa minä olen kokenut, että täällä on niin mahtava tämä henkilökunta ja tosi sillä lailla yrittää todella kaikkensa sen puitteissa, mitä ne vähänkin pystyy lain suojissa tekemään.”
(vanhempi)

5.6 Näkemyseroja suhdeluvun nostamisen vaikutuksista laatuun

Suhdeluvun muutos vaikutti suoraan varhaiskasvatusympäristön laadun rakenteellisiin piirteisiin, kuten ryhmäkokoihin (ks. OECD 2013). Eri osapuolten puheissa rakenteellisten muutosten seurauksena vaikutukset ulottuivat varhaiskasvatuksen prosesseihin, kuten työmotivaatioon ja ilmapiiriin, vuorovaikutussuhteisiin, lasten ja huoltajien osallisuuteen sekä päivittäisiin käytäntöihin (vrt. Mikkola ym. 2017, 10). Laatupuheet koostuvat kolmen eri osapuolen subjektiivisista, arvoperusteisista näkemyksistä. Peilasin osapuolten laatupuheita myös tutkijoiden ja asiantuntijoiden esittämiin näkemyksiin varhaiskasvatuksen laadusta.

Enimmäkseen laadusta puhuivat päättäjät, jotka pohtivat kunnassa tehdyn päätöksen vaikutuksia laatuun. Suhdeluvun noston laatuvaikutuksista puhuttaessa päättäjien mielipiteet kuitenkin jakautuivat.

- “Sitä ei voida tietenkään laskea plusmerkkiselle toiminnalle, että ryhmäkoko kasvatetaan, mutta sitä haittaa ei laskettu niin suureksi, että sitä ei olisi uskallettu tehdä.” (päättjä)

Kyseinen päättjä ei nähnyt suhdeluvun nostosta syntyvän isoa haittaa, mutta hän ymmärsi sen heikentävän kunnassa toteutettavaa varhaiskasvatusta. Suurin osa päättäjistä arvelikin laadun laskevan päiväkodeissa, mutta vain yksi heistä vastusti suhdeluvun nostoa. Yksi päättäjistä arveli, ettei varhaiskasvatuksen laatu ole kunnassa heikentynyt.

- “En minä sitä näkisi, että se on laadun heikkenemismuoto ollut kuitenkaan tämä yhden suhde kahdeksaan.” (päättjä)

Hän perusteli väitettään myöhemmin, että laatu ei heikkene, jos lastentarhanopettaja ottaa pedagogisen vastuun lapsimäärän kasvaessa. Laadun heikkenemisestä työntekijät olivat ilmaisseet oman kantansa päiväkodin johtajille. Päätöksenteon jälkeen päiväkodin johtajat olivat vie-neet työntekijöiden antaman palautteen päättäjille.

- “Päätös kun tuli, niin johtoryhmässä keskusteltiin tästä ja siinähan tuli sitä muutosvastarintaa jo siinä vaiheessa, että tämä heikentää laatua ja tämä on huijausta ja mitä siinä kaikkia tuli. Sitä tuli tältä johtotasolta.” (päättjä)

Työntekijöiltä saatu palaute ja muutosvastarintaisuus otettiin päättäjien taholla eri tavoin vastaan. Osa päättäjistä hyväksyi työntekijöiden antaman palautteen. - “Mitkään asiat eivät ole

mukavia, kun palvelun tasoa heikennetään.” Osa päättäjistä puolestaan kyseenalaisti työntekijöiden antaman palautteen. Yksi päättäjistä puolustautui, että eihän me lapsilta olla ottamassa mitään pois. Päättäjät olivat sitä mieltä, että kunta oli tehdystä päätöksestä huolimatta lapsiystävällinen.

Kunnan päätöksen myötä työntekijöiltä vähennettiin resursseja, kun samanaikaisesti varhaiskasvatuksen kansallisessa kehittämisessä lisättiin työn vaatimustasoa. Päättäjät totesivat, että suhdeluun tehty muutos kuormitti lisää työntekijöitä. Yksi päättäjistä oli huolissaan, että muutoksen seurauksena työntekijöiden sairaspöissaolat tulevat lisääntymään. Henkilöstön poissaolojen kasvun syyksi hän arveli väsymystä ja työssä jaksamista. Toinen päättäjistä oli huolestunut siitä, kuinka päätös vaikuttaisi työntekijöiden motivaatioon. Päättäjät olivatkin yleisesti ottaen tyytyväisiä kunnan varhaiskasvatuksen laatuun. Päättäjät kertoivat olevansa tyytyväisiä päiväkotien lasten ja henkilöstön määrään, henkilöstön koulutukseen ja tiloihin. Heistä kunnan varhaiskasvatuksen rakenteelliset puitteet olivat toimivia.

- “Mutta sitten meillä on kyllä ihan hyvin järjestetty nuo palvelut ja hyvät tilat on ja hyvä henkilöstö ja tuota pätevä henkilöstö. Uskon, että meillä on hyvät päivähoitopalvelut täällä, vaikka meillä olisikin kahdeksan ryhmässä.” (päättäjistä)

Työntekijät mainitsivat laadun vain pari kertaa, mutta kertoivat konkreettisin esimerkein ryhmäkoon kasvattamisen vaikutuksista varhaiskasvatuksen laatutekijöihin (ks. Starting Strong III). Työntekijöistä tehty päätös ei ollut hyvä asia, koska he tiesivät, millainen arkitilanne päiväkodin ryhmässä vallitsi: Päiväkodin ryhmät olivat täysiä ja niissä oli erilaisia lapsia, joilla oli erilaisia tarpeita, myös tuen tarpeita. Lisäksi työntekijöiden puheissa päiväkotien tilat koettiin sekä toiminnan että koon osalta haasteellisina. Työntekijät olivat puhuneet muutoksen yhteydessä väsymisestään. Työntekijät kertoivat suhdeluvun noston myötä työmäärän kasvaneen sekä lapsiryhmän vaihtuvuuden ja määrän lisääntyneen. Nämä tekijät nähdään laatua heikentävinä asioina. (vrt. Puroila ym. 2017, Puroila & Kinnunen 2017, OECD 2013.)

- “Kaikista ihanaa olisi, että kaikki olisivat aina paikalla. Vaikka lapsia olisi aina se kahdeksan joka päivä. Sekin on kivempaa, kuin että se on sellaista repaleisempaa.” (työntekijä)

Työntekijöiden kertomuksissa päiväkodin ryhmäkoot vaihtelivat suuresti jokaisen päivän aikana. Sekä aikuisten että lasten vaihtuvuus vaikutti siihen, että päiväkodin lapsiryhmissä olivat kaikki harvoin yhtäaikaisesti paikalla. Lapsiryhmän vaihtuvuuden lisääntyminen toi työntekijöille lisähaasteita toiminnan suunnitteluun ja järjestämiseen. Myös työvuorolistojen tekeminen koettiin raskaammaksi kuin aiemmin. Päiväkodin lapsiryhmän rakenteen pysyvyyteen vaikuttivat paljon lasten hoitoajat, joita vanhemmat varasivat lapsensa päivittäisten hoitotarpeiden mukaan.

- “Nyt kun meillä on tämä hoitoaikaperusteinen asiakasmaksu tai vanhemmat voivat varata meiltä näitä hoitotunteja eli me ei tulla ikinä enää Suomen maassa pääsemään siihen tilanteeseen, että nämä ryhmäkoot olisivat stabiilit.” (päättjä)

Lasten hoitoajat määräytyivät vanhempien tarpeiden (työ) pohjalta, jolloin lapsen tarve vuorovaikutussuhteiden ja lapsiryhmien pysyvyyteen sivuutettiin. Päättjä näki, että lasten hoitoaikojen vaihdellessa on turha yrittää luoda päiväkoteihin pysyviä ryhmäkokoja. Koska lapsiryhmät ovat kunnan päiväkotiyksiköissä moninaistuneet, aiheuttaa tämä väistämättä haasteita päiväkotien lapsiryhmien sääntelyyn, sekä lakisääteiselle varhaiskasvatuksen kansallisen laadun arviointiin ja kehittämiseen (Puroila ym. 2017, ks. Yle 2017). Päättäjien näkökulmasta ryhmäkoon vaihtelu tasoittui eri lapsimääräisten päivien välillä.

- “Tämä suhdeluku, joka otettiin Xsa käyttöön. Itse näkisin näin, että ei se välttämättä nyt huono asiakaan ole, koska siellä yhdellä kasvatusvastuuhenkilöllä voi olla päiviä, että on yhdeksän lasta, voi olla päiviä, että on neljä lasta, voi olla päiviä, että on kuusi lasta.” (päättjä)

Tässä työntekijöiden ja päättäjien ajatukset eivät kohdanneet. Työntekijät toivoivat pysyvyyttä, ja päättjä näki vaihtuvuuden osin etuna työntekijälle. Karvin (2017) tutkimuksen tulokset osoittivat, ettei henkilöstömitoitusta ja lapsiryhmän rakennetta arvioida useinkaan toiminnan

pedagogisesta eikä ihmissuhteiden pysyvyyden näkökulmasta (Mikkola ym. 2017). Pysyvät ihmissuhteet ovat vuorovaikutuksen kehittymiselle arvokkaita. Turvallisuuden ja läheisyyden tunne päiväkodin lapsiryhmän suhteissa ei synny hetkessä (Holkeri-Rinkinen 2009, 28). Työntekijöiden kertoman mukaan isoissa lapsiryhmissä lasten suuri vaihtuvuus rikkoi pedagogiikan lisäksi vuorovaikutussuhteita. Kohtaava, yksilöllinen vuorovaikutus vie enemmän aikaa ja siksi se toteutuu suuressa lapsiryhmässä hankalammin (Holkeri-Rinkinen 2009, 216). Tutkimukset tukevat työntekijöiden kertomusta. He kokivat suuremmassa ryhmässä kiireen ja melun vähentävän lapsen kuulemistä ja heikentävän vuorovaikutusta.

Suuret ryhmät lisäävät myös lasten kokemaa stressiä (Pessanha ym.2017, Mikkola ym. 2017). Ryhmäkokoon tehdyn säädöksen tavoitteena oli rajoittaa vuorovaikutussuhteiden määrää, melua ja lasten kokemaa stressiä (Valtioneuvoston muistio 2015). Vanhempien kertomuksissa päiväkodin melusta oltiin tietoisia.

- “Ja sen kun tietää, että se metelin taso päiväkodissa on muutenkin ihan hirveä ja sitten kun siinä on vielä lapsia lisää, että se on varmaan lapsille tosi stressaavaa, voisin kuvitella.”
(vanhempi)

Vanhempien ja työntekijöiden puheissa oltiin huolestuneita metelin lisääntymisestä. Melu on stressitekijä, jonka on todettu vaikuttavan kuulovaurioiden lisäksi vireyteen, puheeseen, oppimiseen, keskittymiseen ja muistiin (Lyytinen 2017). Päätäjien taholta melua tai lasten stressaantumista ei mainittu. Työntekijät etsivät käytännön ratkaisuja levottomuuden ja metelin vähentämiseen ja isojen ryhmien pienentämiseen toimimalla pienryhmissä.

- “Ei riitä paikkoja, ei tiloja. Kyllä me varmaan joka päivä mietitään, että mistä saisi lisää tilaa ja yritetään miettiä vähäsen, että saadaan rauhoitettua. Tai mikä leikki sopii minnekin nurkkaan, ettei tule niin kauhean suurta ääntä. Ja suljetaan ovia. Meillä on tietenkin aikuinen aina siellä läsnä, minne mennään ja mistä ovi suljetaan, että saisi ääntä pienemmäksi. Tekee levottomuutta lapsissa aivan hirveän paljon.”
(työntekijä)

Työntekijät kokivat, että suhdeluvun kasvattamisen seurauksena lapsiryhmässä oli vaikeampaa saada hiljaisten lasten ääni kuuluviin. Aikuisen ja lapsen vuorovaikutuksesta tehdystä tutkimuksesta käy ilmi, että mitä suurempi paikalla olevien lasten määrä on silloin, kun joku lapsista näytti toivovan tulevana kuulluksi, sitä heikommiksi osoittautuivat hänen todelliset mahdollisuudet siihen (Holkeri-Rinkinen 2009, 219).

Lapsen yksilöllisen kohtaamisen vähenemiseen olivat työntekijät kiinnittäneet huomiota. Tutkimusten mukaan huoltajien mielestä tärkeimpiä laatutekijöitä, kuten vuorovaikutussuhteiden merkitystä tai lapsen hyvää oloa on vaikea mitata laadun mittareilla. (Holkeri-Rinkinen 2009, 14-16. Mikkola ym.2017, ks. Moss 2017.) Oppimisen on todettu tapahtuvan paremmin sensitiivisessä lapsiryhmässä. Aikuisen sensitiivisyys lisääntyy pienemmässä lapsiryhmässä, koska aikuisten ja lasten välillä on enemmän vuorovaikutusaikaa (Pessanha ym. 2017). Kukaan osapuolista ei maininnut lasten vuorovaikutussuhteiden lisääntymistä puhuessaan suhdeluvun nostosta.

Vanhempien puheissa laatua ei mainittu kertaakaan, mutta laatuun vaikuttavista tekijöistä puhuttiin jonkin verran. Melun lisäksi vanhemmat olivat kiinnittäneet huomiota kiireen lisääntymiseen ja siihen, että henkilöstö ei aina tiennyt lapsensa päivästä, tämän vuoksi vuorovaikutus vanhempien ja henkilöstön välillä oli heikentynyt. Useassa kohtaa vanhempien tietämättömyys varhaiskasvatuksen asioista tuli esiin. Yksi vanhempi mainitsi, että ei tiedä siitä varhaiskasvatuksesta. Vanhemmat näyttivät olevan kunnan suhdeluvun muutosprosessissa ulkopuolisia, heidän osallisuus lastensa varhaiskasvatukseen oli verrattain vähäistä. (ks. Korhonen, Rönkkö & Aerila 2010, 189-195.) Silti vanhemmat olivat yleisesti ottaen tyytyväisiä kunnassa saamaansa palveluun.

Kertomusten pohjalta kiinnitin huomiota kunnan varhaiskasvatuksen laadussa muutamiin epäkohtiin. Vanhempien tietämys, osallistuminen ja vaikuttaminen lapsensa varhaiskasvatukseen oli vähäistä. Rajoitetut resurssit ja tehokkuusvaatimukset kuluttivat työntekijöiden voimavaroja. Päätöksentekovaiheessa ei kuultu työntekijöitä, vanhempia tai lapsia. Päätäjien mukaan

aikuisten ja lasten välisen suhdeluvun muutos kosketti pääosin terveitä lapsia, erityisesti heikoimmassa asemassa olevat lapset tulisi huomioida laadun kehityksessä. Kunnan pöytäkirjassa todettiin, että vapautuvista henkilöstöresursseista voidaan osa kohdentaa tarvittaessa erityislasten varhaiskasvatuspalvelujen kehittämiseen. Tämä asia ei tullut yhdessäkään kertomuksessa esiin. **Varhaiskasvatuksesta ja sen lainsäädännöstä olisi tärkeä saada ajankohtaista tietoa kunnan päättäjille, työntekijöille ja vanhemmille.** Eri osapuolten arki olisi saatava kohtaamaan, jotta kunnassa tehtyihin ratkaisuihin saataisiin lisää yhtenevyyttä ja selkeyttä. Tällöin varhaiskasvatuksen kenttä kunnassa ei sirpaloituisi hallitsemattomaksi.

5.6 Vaikutusvalta keskittyi muutamalle virkamiehelle ja tiedonkulku oli osittaista

Kunnan päätöksenteossa esiin nousi vahvasti vallankäytön näkökulma. Vallankäytöllä tarkoitetaan kertomuksissa niitä suhteita, kuka määräsi ja ketä. Päättäjien, työntekijöiden ja vanhempien kertoessa päätöksentekoprosessista puheissa ilmeni, kenellä oli valtaa päättää ja vaikuttaa asioihin. Erityisesti vaikuttamisesta puhuttaessa eri osapuolet erottuivat hierarkialtaan. Huomio kiinnittyi vaikutusvallan ja tiedonvälityksen yhtäläisyyksiin eri osapuolten välillä. Sekä vaikuttamisen että tiedonkulun yhdenmukaisuus osoittivat, että työntekijät olivat alempana suhteessa päättäjiin ja vanhemmat olivat sivussa olevia kohteita.

Kertomuksissa yleinen näkemys oli se, että asiasta päättää jokin taho. Vanhemmat olivat pettyneitä, että kunta päätti kasvattaa päiväkotien ryhmäkokoja. Työntekijät kertoivat, että lautakunnan kielteisestä päätöksestä huolimatta suhdelukua kasvatettiin. Päättäjät kertoivat, ettei ole kovin yleistä viedä päätöksentekoa kunnanhallitukseen. Kunnan päätöksenteosta jäi vaikutelma, että koulutuslautakunnassa tehdyille päätökselle ei annettu kovinkaan suurta painoarvoa. Päättäjät kertoivat, että päätös tehtiin kunnanhallituksessa yhden puolueen tahtotilan mukaisena.

Päätäjien mukaan päätös oli syntynyt pienen poliittisen keskustelun tuloksena, suhdelukupäätös oli otettu ylemmältä tasolta annettuna. Onko päätöksenteossa helpompi laittaa vastuu jollekin taholle, kuin yksittäisille henkilöille?

Päätöksentekijöillä oli myös ulkoapäin tulevia paineita. Yksi päättäjistä totesi, että perustettava, jossa hän toimii, ei anna hänelle päätöksenteossa muuta vaihtoehtoa. Hänen toteamistaan voi päätellä, että päättäjää ohjasivat kunnan varhaiskasvatuksessa olevat haasteet (kuten niukka taloustilanne) enemmän kuin työntekijöiden tai vanhempien kuuleminen. Kyseinen päättäjä ei nähnyt edessään, kuin yhden ratkaisun, jota toiset päättäjät häneltä odottivat virkatehtävänsä vuoksi.

Päätöksenteossa peräänkuulutettiin päättäjien vastuuta. Jopa yksi päättäjistä toivoi, että päätöksentekijöillä olisi enemmän kriittisyyttä mukana. Hän myös kritisoi osapuolensa toimintaa suoraan, esitys olisi voinut olla toisenlainen.

- “Että kyllä minä siltikin peräänkuuluttaisin sitä tapaa, miten ne asiat esitellään siellä valtuustossa.”
(päättäjä)

Valtasuhteet ilmenivät puheissa eri tavoin. Persoonamuodoilla ilmaistiin selkeästi omaa roolia. Päättäjät kertoivat minä-muodossa, ilmaisten henkilökohtaisen osallisuutensa asiaan. Työntekijä kertoi me-muodossa.

- “Sitten kun me huomattiin, että tämä on tulossa, tähän ei pysty vaikuttamaan. Sitten kun meille selvisi se, että tämä nyt tulee, tämä suhdelukumuutos. Ja sitä niinkö yritetään ajaa läpi, niin...”
(työntekijä)

Työntekijä puhui työyhteisönsä äänellä. Työntekijän puheissa tuli ilmi, että heillä ei ollut mahdollisuutta vaikuttaa päätösprosessiin, se vain saneltiin heille. Työntekijöillä oli yhteinen kokemus siitä, että heille tulee määräyksiä, joihin he vain mukautuvat. He myös kokivat, että asioihin on turha yrittää vaikuttaa päätöksenteon jälkeen. Vanhemmat eivät tienneet, miten olisivat voineet vaikuttaa päätöksentekoon. Yksi vanhemmista ei tiennyt, että hänellä ylipäätään olisi mahdollisuus vaikuttaa asioihin. Päätäjien näkökulmasta vanhemmat olivat asiakkaita, joille he tarjosivat varhaiskasvatuspalveluja. Kertomusten pohjalta syntyneessä kokonaiskuvassa vanhemmat olivat kunnan päätöksenteossa sivussa olevia kohteita.

Tiedotuskäytännöt kunnassa ohjasivat sitä, miten tieto kulki eri osapuolten välillä. Tiedonvälitys sai moitteita kaikilta osapuolilta. Tiedonvälitys vaikutti merkittävästi eri osapuolten vaikutusmahdollisuuksiin ja toimintaan. Johtuiko tiedonkulun katkonaisuus kunnassa osin myös siitä, että ei oltu kiinnostuttu asiasta, eikä siksi vaivauduttu etsimään tai jakamaan tietoa. Vai käytettiinkö kunnassa tiedon valikoitua jakamista tai jakamattomuutta vallankäytön välineenä? Seuraavat esimerkit osoittivat, että tieto päiväkodeista kulki huonosti päättäjille ja päinvastoin. Ja vanhemmat jäivät tiedonvälityksessä ulkopuolisiksi.

- Toivoisin, että lastentarhanopettajat ottaisivat kuntapäättäjiin yhteyttä ja kertoisivat niistä kokemuksista. Eihän niitä muuten tiedetä, miten se käytännössä toimii. Tavallaan sitä vatvotaan siellä kahvipöydässä ja omissa työyhteisöissä, että kun kaikki on huonosti ja tässä väsy.”
(päättäjä)

Kaikilla päättäjillä ei ollut päätöksentekovaiheessa tietoa päiväkodin käytänteistä. Vasta päätöksenteon jälkeen saatiin johtotasolta työntekijöiden antama palaute. Siksi päättäjä toivoi, että työntekijät ottaisivat yhteyttä päättäjiin. Hän laittoi tiedonvälityksestä vastuun toiselle osapuolelle, työntekijöille. Päättäjä jopa kritisoi sitä, että työntekijät puhuivat tehdystä päätöksestä vain keskenään. Kunnan varhaiskasvatusjohtaja oli tiedonkulun osalta merkittävässä asemassa. Työntekijät eivät voi hoitaa yhteydenpitoa päättäjiin esimiehensä ohi. Näyttäisi siltä, että tässä tapauksessa varhaiskasvatusjohtaja ei tuonut päätöksentekovaiheessa työntekijöiden ajatuksia päättäjille asti. Lisäksi vanhempien näkökulma jäi kokonaan huomiotta, vaikka heillä olisi ollut kertomustensa perusteella halua vaikuttaa lastensa varhaiskasvatukseen.

Tieto suhdeluvun nostosta eteni päätöksenteon jälkeen kunnassa seuraavasti.

- "Päivähoidon johtaja on omille työntekijöilleen asian lautakunnan tehtyä päätöksen, se on välittömästi sen informoinut. Ja jos asiakkaita on informoitu, niin se on ollut päiväkotien tehtävä."
(päättävä)

- "No eipä siitä itseasiassa niin hirveästi niinkö informoitu. Se vaan sanottiin, että näin tehdään ja that's it."
(työntekijä)

- "En minä ole kenenkään vanhempien kanssa keskustellut, että ne olisi kysynyt, että miten tämä, että aika vähän mitään."
(työntekijä)

Työntekijöille tieto suhdeluvun kasvattamisesta tuli kunnan päätöksenteon jälkeen, kun varhaiskasvatusjohtaja vei kunnan tekemän päätöksen päiväkotien johtajille, jotka antoivat päätöksen työntekijöiden tietoon joko kirjallisena johtoryhmän muistiona tai kertomalla itse. Työntekijän mielestä päätöstä ei avattu riittävästi, päätös vain ilmoitettiin. Päättäjän jos- sanalla päätöksestä kertominen jäi päiväkotien vastuulle, missä työntekijöitä ei kuitenkaan oltu pyydetty kertomaan päätöksestä vanhemmille. Vanhemmille ei suhdeluvun muutosta informoitu. Päätöksestä tehtiin yleinen tiedoksianto (pöytäkirja), jonka kaikki kuntalaiset voisivat halutessaan käydä lukemassa kunnan sivuilta. Mielenkiintoinen kommentti tuli päättäjältä kunnan tiedottamisesta.

- "Nyt ne jäävät vähän niinkö sinne pöytäkirjoihin, en tiedä edes, kuinka moni lukee niitä pöytäkirjoja tuolta kunnan sivuilta. Että se vaan tulee sellaisena ilmoitusluontoisena, että me vaan nyt päätettiin kasvattaa hoitajamitoitusta, mutta ei tiedetä, että kuka sen on tehnyt."
(päättävä)

Päättäjä arveli, ettei monikaan lue päätöksen osalta kunnan pöytäkirjoja. Hänestä päätöksenteosta jäi käsitys, että kunnassa vaan päätettiin kasvattaa suhdelukua. Päättäjä toivoi, että kuntalaiset tietäisivät, ketkä tekivät päätöksen. Työntekijöistä yksi mainitsi lukeneensa kunnanhallituksen kokouspöytäkirjan. Vanhemmat eivät olleet lukeneet kyseistä pöytäkirjaa. Vanhempien kertomuksessa tuli ilmi, että vanhempien tietoisuus varhaiskasvatuslaista sekä suhdeluvun (ja ryhmäkoon) muutoksesta oli hyvin vähäistä. Vanhempien ryhmähaastatteluun tehtyyn esitteeseen oli perehdytty ja vasta siinä vaiheessa tiedostettu varhaiskasvatuslainsäädännössä ja -suunnitelmassa olleita asioita sekä muutoksia (VakaVai-hanke 2017).

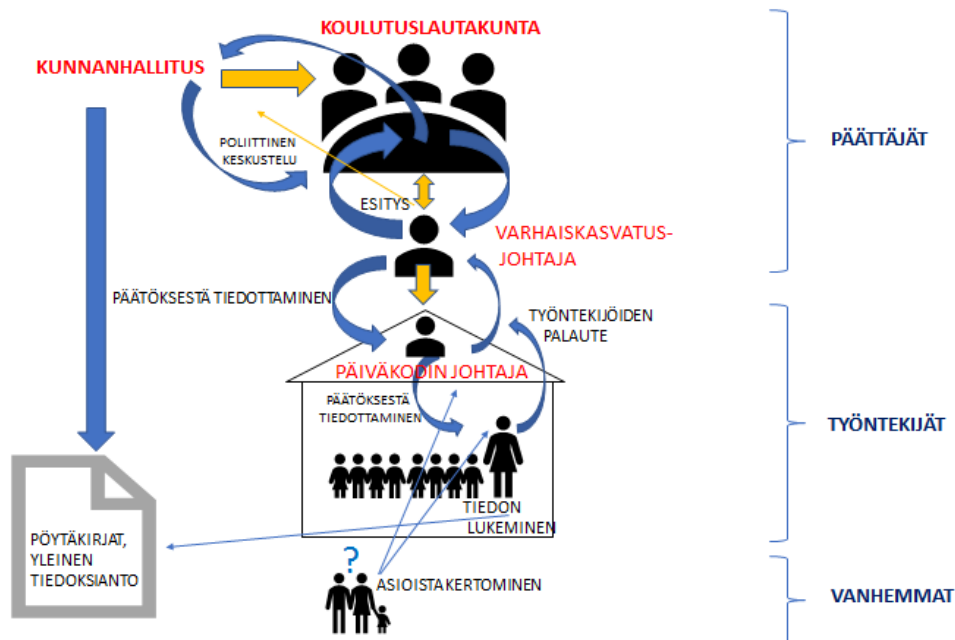
- ”Pannaan tällainen hieno muoto tähän, mutta tässä ei sanota, että paljonko se on määrällisesti, joka ei hirveästi näitä lue, niin se vaan katsoo, että jaaha joku tällainen tullut.” (vanhempi)

VakaVai-hankkeen esitteestä ei kuitenkaan avautunut vanhemmalle ryhmäkoon enimmäismäärän säännös. Vanhemmille alan termistö oli monessa kohtaa outoa, heidän oli vaikea ottaa kantaa kunnan varhaiskasvatuksessa tapahtuneisiin asioihin. Vanhempien tietämättömyys näkyi myös asioihin vaikuttamisessa.

- “Mutta toisaalta kyllähän me voitaisiin vähän hidastaa, vaikuttaa asioihin, että mennään näin, kun kukaan ei tiedä, että voisi sanoakin asiasta.” (vanhempi)

Vanhemmat miettivät, miten voisivat vaikuttaa päiväkodin asioihin. He arvelivat voivansa vaikuttaa lapsen arkipäivään keskustelemalla lapsen omahoitajan kanssa. Kuitenkaan he eivät voisi tietää, veisikö lapsen omahoitaja asioita eteenpäin. Myös päiväkodin johtajalle vanhemmat sanoivat voivansa puhua asioista, mutta silloinkaan he eivät voisi tietää, vietäisiinkö heidän toiveita tai ehdotuksia eteenpäin. - “Et sinä voi yhdelle ihmiselle kertoa ja toivoa, että se vie sitä eteenpäin.”, totesi vanhempi. Vanhemmat halusivat vaikuttaa laajemminkin päiväkotien ympäristöön ja toimintaan, mutta eivät tienneet vaikuttamisväyliä. Yksi vanhemmista esitti, että vanhemmille luotaisiin keskusteluforumeita, missä voitaisiin saada tietoa ja jakaa kokemuksia.

Tein osapuolten kertomusten pohjalta kuvion (Kuvio 8.) kunnan tiedonvälityksestä ja vaikuttamisesta.

Kuvio 8. Tiedonvälitys ja vaikuttaminen kunnassa.

Kuviossa 8. näkyy sinisillä nuolilla päätöksentekoprosessissa ollut tiedon välittyminen ja oransseilla nuolilla vaikuttaminen. Kuvion pohjalta kunnan päätöksentekoprosessissa olleet valtarakenteet saadaan hyvin esiin. Kuvioista käy ilmi, että varhaiskasvatusjohtaja oli keskeisessä roolissa kunnan päätöksenteossa. Tiedonkulku ja vaikuttaminen tapahtuivat hänen kauttaan. Päätäjä totesi kunnan päätöksenteossa olevan edellä kuvattua ongelmallisuutta.

- “Varsinkaan lapsiltahan ei kysytä näissä asioissa yhtään mitään, että sehän se kaikista surullisinta onkin näissä päätöksissä. Eikä edes päiväkodin henkilökuntaa kuulla, ne asiat mitkä esitellään, tulee sieltä virkamiesjohdosta. Se on käytännössä X ja X, jotka molemmat viettävät päivänsä kunnantalolla.” (päättäjä)

Päätöksenteossa julkisuus ja avoimuus mahdollistavat vallankäytön kontrollin, josta perustuslain perusoikeussäännöksessä (21§) todetaan. Julkisuus onkin edellytyksenä sille, että ihmiset voivat osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun ja julkisen vallan käyttöön. Tutkimassani kunnassa vähäisen tiedonvälityksen vuoksi julkisuusperiaate toteutui vain osittain. Ja siksi mielestäni myös osallisuus ja vaikuttaminen jäivät kunnassa vajaaksi. Kuviossa 8. näkyy hyvin, etteivät kaikki päättäjät, työntekijät ja vanhemmat voineet vaikuttaa kunnan päätökseen teko- vaiheessa. Työntekijät totesivat vielä, ettei päätöksenteon jälkeen voi enää vaikuttaa. Palautetta voi antaa, mutta sillä ei nähty olevan suurta merkitystä.

6. POHDINTA

Tarkastelen pohdinnassa tutkielmaani toiminnallisessa ja narratiivisessa tutkimuksessa käytettävien luotettavuuden arviointiperiaatteiden avulla. Tarkastelussa ovat tutkielmani refleksiivisyys, dialektiikka, työstettävyys, evokatiivisuus ja historiallisen jatkuvuuden periaate. (Heikkinen ym. 2012.)

6.1 Tutkielman refleksiivisyys ja luotettavuus

Tässä luvussa pohdin omaa suhdetta tutkimuksen kohteeseen ja avaan tutkimuspositiotani. Reflektiivisyys sisältää tutkielmani osalta sekä ontologiset että epistemologiset käsitykset tiedosta ja todellisuudesta. Tutkimusteorian avulla paikansin päiväkotien suhdelukua ja ryhmäkokoja aiempiin tutkimuksiin ja nykyiseen tilanteeseen. Sen jälkeen perustelen lyhyesti tutkimusmetodologiaa ja kuvaan aineiston analyysia.

Tutkielmani käynnistyi tutkimusaiheen valinnasta. Olin mukana VakaVai-hankkeessa, missä huomioni kiinnittyi varhaiskasvatustilanteiden tehtävien ryhmäkoon ja suhdeluvun sääntelyn muutoksiin. Lastentarhanopettajana minua kiinnosti erityisesti se, mitä aikuisten ja lasten välisestä suhdeluvun muutoksesta puhutaan. Päiväkodissa työskennelleenä minulla oli selkeä mielikuva, kuinka suhdeluku ja ryhmäkoko lapsiryhmissä päivittäin rakentui. Halusin lainsäädännön muututtua ymmärtää kokonaisvaltaisemmin, miten yhdessä kunnassa henkilöstön ja lasten sääntelyä ohjallaan ja mitataan. Toivoin tutkimustiedon avulla voivani vaikuttaa olemassa oleviin käytänteisiin ja lisätä ajankohtaista tietoisuutta päättäjille, työntekijöille sekä vanhemmille.

Tutkimusteoria sisältää varhaiskasvatustutkimusta, politiikan tutkimusta, sekä sosiaalitutkimusta. Tutkielman teoreettisen viitekehyksen muodostamisessa oli haastetta, koska en voinut tietää, millaisista asioista suhdeluvun nostosta tutkimuksessa mukana olevat kertoisivat. Tämän vuoksi teoriaosuus on muotoutunut koko tutkielman teon ajan. Teorian myötä olen päivittänyt omaa ammattitietouttani varhaiskasvatuksen järjestäjän(kunnan), valtion sekä kansainvälisen kentän osalta. Erityisesti varhaiskasvatustieteen laaja kansainvälinen kenttä avautui ryhmäkoon sääntelyn ja laaduntutkimuksen osalta. Suomalaista tutkimusta päiväkotien suhdeluvuista ja ryhmäkoista ei mainittavasti ole tehty. Tutkielman teoriaosan vahvuutena onkin kansainvälinen, OECD- maiden, EU: n ja YK: n tutkimus- ja tilastotieto, mistä ilmenee maakohtaiset vaihtelut varhaiskasvatusta koskevassa politiikassa, järjestelmissä ja laadussa.

Julkiseen lainsäädännön rakenteisiin ja toimintaan perehdyin uutena asiana. Samalla omat yhteiskunnallisen vaikuttamisen mahdollisuudet ja merkitykset avautuvat minulle uudella tavalla. Tästä löysin myös vahvan motiivin itselleni tehdä tätä tutkielmaa, ansiokkaan tutkielmani kautta voisin vaikuttaa. Lisäksi tiedon/informaation jakamisen tärkeys sai uuden merkityksen. Jos et tiedä, et voi myöskään toimia/vaikuttaa ja toisaalta tietämättömiä on helppo hallita. Teoriaan olisi ollut hyvä liittää lisää sosiaalitieteiden tutkimusta, kuten yhteiskunnallisia valtarakenteita ja sosiaalista vaikuttamista käsittelevää tutkimusta.

Tutkimukselle luodaan hyvä pohja, kun tutkijan valinnat ongelmanasettelun, tutkimusstrategian ja tieteenfilosofian sekä teoreettisen ymmärtämisen osalta ovat yhteensopivia (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2009, 124). Tutkimusaiheeni ohjaamana tein selkeitä metodologisia rajauksia alusta alkaen. Tutkimusmetodologian tieteenfilosofisten taustojen pohjalta tutkimuksen sekä ontologinen että epistemologinen puoli on avattu tarkasti. Relativistiseen tieteen totuusteoriaan nojautuen kerronnallinen lähestymistapa sopi tutkielmaani alusta loppuun, yhdessä kerrottujen kokemusten tutkimiseen ja analysointiin. Aineiston keräämisellä oli tutkimuksen kokonaisuudelle ratkaiseva merkitys, koko tutkimukseni asettuu aineiston päälle. Olin tehnyt radiotyötä, joten haastattelu aineistonkeruumenetelmänä oli minulle luonteva valinta. Haastattelutilanteissa pidin huolen siitä, että en itse johdattele haastateltavaa, vaan asioista kertominen lähtee haastateltavista. Kysymysrunko loi oikeastaan vain pohjan haastattelulle, itse haastattelutilan-

teet mukauttivat minut asettelemaan tarkentavat jatkokysymykset “hetkellisinä” tilanteen mukaan. Loppujen lopuksi haastattelukysymykset olivat kaikki erilaisia. Haastattelurunko auttoi pitäytymään teemassa, mutta näen haastattelutilanteessa aktiivisen kuulijan roolilla isoimman merkityksen aineiston vahvaan kerronnallisuuteen.

Tutkimusaineiston perusteella haastateltavien valinta oli onnistunut, heidän erilainen asiaosalisuus toi monipuolisesti tutkimusaihetta esiin. Suuri merkitys oli myös sillä, että lähetin haastattelukysymykset etukäteen haastateltaville: heillä oli etukäteen tieto tutkimukseni tavoitteista, pysyttiin tutkimusaiheessa ja he toivat omat näkökulmansa esiin ennalta mietittyinä. Yhdessä kunnassa tekemäni tapaustutkimus tuotti arvokasta, kerronnallista aineistoa kunnan päätöksenteosta, eri osapuolten ensireaktioista ja vaikutelmista, heti kunnassa tehdyn suhdelukumuutoksen jälkeen. Aineisto olisi saanut olla suppeampi tämän kokoiseen opinnäytetyöhön.

Tein sisällönanalyysiä ensimmäistä kertaa, joten avasin tekemiseni huolella ja tarkasti. Vaikka tutkimusaineisto oli vahva, analyysin aloittaminen oli haastavaa. Tutkielmassani sekä sisällönanalyysi että kerronnallinen analyysi kietoutuivat erottamattomasti toisiinsa. Aineistoni analyysissä oli selkeästi kategorinen ote. Muodon ja sisällön erottelu ei aina ole selväpiirteistä, tässä tutkielmassa keskityin sisältöön. (Lieblich ym. 1998.) Salon (2015) mielestä on varsin helppoa päätyä sisällönanalyysiin aineistoa käsiteltäessä. Sisällönanalyysin valintaan itselläni vaikutti eniten ne mahdollisuudet, joita se avasi kerronnallisen aineiston käsittelemiseen. Salo muistuttaa myös kasvokkain tuotetun aineiston haasteesta, kuinka siinä aletaan ajatella, että läsnäolo tekee aineistosta erityisen laadukasta ja sen jälkeen voidaan noukkia joitakin sanoja, mutta ei toisia. Toiseksi oletetaan, että sanoitettu “raakadatana” oleva empiirinen todellisuus olisi riippumaton tutkijan tulkinnallisista mielihaluista. (St. Pierre & Jackson 2014, 715.) Tähän Salon mainitsemaan analyysivaiheen haasteeseen vastasin keskittymällä aineiston sisältöön kokonaisvaltaisemmin etsien sieltä asiakokonaisuuksia. Analysoidessa avasin ja perustelin tekemiäni valintoja, myös omia esioletuksia. Oman toiminnan läpinäkyvyys vähensi tuntuman mukaista toimintaa.

Toisaalta korostetaan, että laadullisissa menetelmissä huomio tulisi kiinnittää siihen, miten koodaaminen kadottaa liikkeen, erilaisuuden, ainutkertaisuuden, kielen ja materiaalisuuden yhteen kietoutumiset ja tulollaan olemisen (becoming) (Salo 2015). Vaikka kertomusten muoto, tunnemaailma tai kertomisprosessi eivät olleet keskeisin asia asettamani tutkimuskysymyksen ratkomiseen, ne vaikuttivat kerrottujen asioiden taustalla. Nostin analyysissä esiin kertomuksissa olevien asiakokonaisuuksien lisäksi kertomusten välisiä suhteita ja niissä ilmeneviä valtarakenteita. Kun analyysin teko eteni, uusi kertomus kunnan päätösprosessista alkoi syntyä. Flyvbjerg (2016) kehottaa jättämään tapaustutkimuksen avoimeksi, jolloin tutkimuksen monipuolisuus, monimutkaisuus ja ristiriitaisuus tulee esiin. Hänen mukaansa tapaustutkimuksesta ei ehkä kannata tehdä isompaa yhteenvetoa, koska yleispätevään konseptiin sijoittaminen tappaa tapaustutkimuksen tuomat vahvuudet ja sen sisäisen arvon. Tämän vuoksi tutkielmani tuloksissa tulee huomioida vahvasti sosiaalinen todellisuus, moniäänisyys ja kontekstisidonnaisuus.

6.2. Tutkielman evokatiivisuus ja eettisyys

Tekemäni tapaustutkimuksen aineiston analyysin tulos osoitti, että samanlaisia perusteluja ja vaikutuksia löytyi varhaiskasvatuksen ryhmäkokoja ja suhdelukua koskevassa päätöksenteossa sekä valtion- että kuntatasolla. Tutkimustulokset eivät olleet yksinäisiä, ne sisälsivät myös hämmentävää tietoa kunnan päätöksenteosta. Esimerkiksi kunnassa tehdyssä päiväkotien suhdeluvun muutosprosessissa ryhmäkoon enimmäismäärän ja aikuisten ja lasten välisen suhdeluvun uudistukset yhdistettiin keskenään. Tämän vuoksi työntekijät ensin odottivat suhdeluvun nostoa, koska heidän annettiin ymmärtää, että lapsiryhmät pienenisivät. Kunnassa tehdyn päätöksen seurauksena päiväkotien suuret lapsiryhmät kuitenkin palautuivat ennalleen, kasvattajien määrä lapsiryhmissä oli vain pienempi.

Yhteiskunnallisesti ajatellen tutkimukseni on hyvinkin ajankohtainen, kunnassa muutettiin päiväkotien suhdelukua. Ajankohtaisuus toi myös tutkimukseen omat haasteensa. Jo käsitteistön hallinnassa ilmeni ongelmallisuutta. Ryhmäkoko ja suhdeluku käsitteet sekoitettiin useassa kertomuksessa. Lisäksi lainsäädännön muutokset olivat uusia asioita ja osa haastateltavista jopa törmäsi niihin ensimmäistä kertaa. Vanhempien ryhmähaastattelusta kävi ilmi, että yksi vanhempi ei ymmärtänyt, mitä laki ryhmäkoon enimmäismäärästä käytännössä tarkoitti. Hänestä lakiasetus olisi pitänyt ilmaista selkeämmin, mainitsemalla numerona ryhmäkoon enimmäismäärä. Tutkimustuloksissa myös ilmeni, että samaa lakiasetusta voi ymmärtää ja tulkita monella tavalla. Kertomusten perusteella voi todeta, että kunnassa asioista ei puhuttu yhteisillä, oikeilla käsitteillä. Projektitutkija Paananen on todennut kunnanvaltuuston kokouksista kerätyn aineiston perusteella, että puhe päivähoidosta oli yleisluontoista ja kokouspuheista uupui konkreettinen tieto siitä, mitä päätökset tarkoittavat (Hyvärinen 2017.) Sama kävi ilmi myös tekemässäni tutkielmassa.

Kuntapäättäjien varaan on jätetty varhaiskasvatuksen päätöksenteossa se, miten ja millaisia palveluja tarjotaan. Tutkimus osoitti, että päätöksenteossa vaikutti ratkaisevasti muutama virkamies. Vanhemmat ja työntekijät eivät kokeneet voivansa vaikuttaa päätöksentekoon. Tiedon kulkeutuminen ja vaikuttaminen olivat yllättävän samansuuntaisia, tiedonkululla oli vaikutuksia myös päätöksentekoon. Kunnan päätöksenteosta jäi kuva, että tietämättömiä hallitaan. Työntekijät saivat tietoa päätöksenteon jälkeen ja kokivat vaikuttamisen mahdollisuudet olemattomiksi. Vanhemmat eivät voineet vaikuttaa asioihin, koska olivat tietämättömiä. Kertomusten perusteella eri osapuolten arkitodellisuus ei kohdannut. Esimerkiksi päiväkotien suhdelukuasetusta ja ryhmäkoon enimmäismäärän normia mitattiin eri osapuolista eri tavoin. Lapsiryhmän vaihtuvuus nähtiin eri tavoin. Erityislasten kohdalla vanhemmat ja työntekijät ilmaisivat huolensa. Päättäjät puolestaan ajattelivat suhdeluvun kasvattamisen koskettavan pääosin terveitä lapsia. Jos eri osapuolet eivät kohtaa toisiaan, eivätkä sitä kautta rakenna yhteistä tietoa, kuinka varhaiskasvatuksen lainsäädäntöön ja käytännön järjestämiseen voidaan saada kaikkia osapuolia palvelevat elementit? Jo kunnan tiedotuskäytäntöjä muuttamalla saataisiin osapuolet lähemmäksi toisiaan.

Julkisten palveluiden osalta laadukas varhaiskasvatus on yksi poliittinen päämäärä. Kunnan päättäjät arvioivat kunnan varhaiskasvatuksen tason hyväksi. He olivat tyytyväisiä päiväkotien henkilöstön ja lasten määrään, henkilöstön koulutukseen ja tiloihin. Jotkut päättäjistä eivät nähneet suhdeluvun nostolla olevan juurikaan vaikutuksia varhaiskasvatuksen laatuun. Puolet päättäjistä ja työntekijät arvelivat suhdeluvun noston seurauksena varhaiskasvatuksen laadun heikenevän. Kyseiset päättäjät totesivat työntekijöiden kuormittuvan lisää ja olivat huolissaan työntekijöiden työmotivaatiosta sekä jaksamisesta. Työntekijät kertoivat suhdeluvun noston lisänneen työmäärää ja lapsiryhmän vaihtuvuutta. Työntekijät suhtautuivat suurempiin lapsiryhmiin negatiivisemmin kuin päättäjät ja vanhemmat. Työntekijöistä lasten kuuleminen väheni, hiljaisten lasten ääni hukkuu entisestään. Vanhemmat puhuivat melun, stressin ja kiireen lisääntymisestä, mutta olivat tyytyväisiä kunnassa saamaansa palveluun. Varhaiskasvatuksen laadun arviointi on vaikeaa ilman yhteistä laadunarviointimenetelmää. Karvi (2017) kehittää paraikaa varhaiskasvatuksen kansallista laadunarviointijärjestelmää.

Opetusministeri Grahn-Laasonen (2015) perusteli hallituksen eduskunnalle antamassa esityksessä, kuinka varhaiskasvatusta järjestettäessä on aina huomioitava lapsen etu ja varhaiskasvatuksen tavoitteet. Kunnassa tehdyssä päätöksen valmistelu- ja tekovaiheessa ei puhuttu lapsen edusta oikeastaan ollenkaan. Kunnan esityksessä tärkein näkökulma ei ollut mukana eli lapsivaikutusten arviointi uupui kokonaan. Lasten ajatellaan sopeutuvan kaikkeen niin, ettei heitä tarvitse huomioida lapsia koskevassa päätöksenteossa. Julkisuudessa suhdeluvun nostamista on kritisoitu voimakkaasti. Esimerkiksi kansanedustaja Alanko-Kahiluoto nosti hallituksen viime vuonna tekemät lainsäädännön 5 § muutoksen uudelleen keskusteluun. Hänestä päiväkotiryhmistä oli tullut kohtuuttomia kooltaan ja vaihtuvuudeltaan. (Alanko-Kahiluoto 2017.)

Paanasen (2017) mukaan kuntien varhaiskasvatus eriarvoistuu. Varhaiskasvatuksen lainsäädäntöön tehty suhdeluvun muutosmahdollisuus ei yhtenäistä varhaiskasvatuksen järjestämistä. Päättäjien, työntekijöiden ja vanhempien puheissa sekä valtioneuvoston että kunnan heikko taloustilanne vaativat säästöjä. Päättäjät näkivät säästämisen myös valtion taholta tulleen mahdollisuutena. Työntekijät ja vanhemmat alistuivat säästöihin. Säästöperustelua kritisoitiin päättäjienkin taholta. Yksi päättäjistä totesi, että on vaikeaa todentaa arvioitua säästöjä. VakaVai -hankkeen tut-

kimustuloksissa todettiin, että on mahdotonta todentaa, onko haettuja säästöjä saavutettu (Puroila ym. 2017). Tutkimus kohdistui kuntaan, jossa lainsäädännön muutos toteutettiin nostamalla suhdelukua 1:7:stä 1:8:an. Avainasemaan nousee vertaileva tutkimus kuntien, joissa suhdelukua nostettiin ja kuntien, joissa suhdeluku säilyi samana, välillä.

Kansainvälisissä tilastoissa suomalaiset kunnat pärjäävät hyvin. Tutkimassani kunnassa päiväkotien ryhmäkoko pyrittiin pitämään 24:ssä lakisäännöksen pakottamana, silti yhdessä päiväkotiryhmässä oli vähintään kahdeksan lasta enemmän kuin kansainväliseksi esimerkkimaaksi nostetussa Ruotsissa. Suhdeluku oli kuntapäätöksen jälkeen nostettu 1:8:an, mikä tarkoittaa kolmea lasta enemmän kasvattajaa kohti kuin Ruotsissa. (vrt. Ruotsin kunta- ja maakuntaneuvosto 2017.) Kertomuksissa tuli selvästi esiin se, että tutkimassani kunnassa päiväkotien lapsiryhmät olivat vaihtuvia ja suuria. En usko, että suhdelukujen ja ryhmäkokojen osalta tilanne jää tällaiseksi.

Euroopan parlamentti esitti kansallisten rakenteiden ja järjestelmien pohjaksi perusrakenteita laadukkaan varhaiskasvatuksen järjestämiseksi. OECD vaatii jäsenvaltioilta varhaiskasvatusta käsittelevissä tutkimuksissa näyttöön perustuvaa päätöksentekoa, jossa otetaan kaikki asiaan liittyvät sidosryhmät mukaan. (Euroopan parlamentti 2013.) Kansainvälisten tutkimusten pohjalta OECD kokosi korkealaatuiset standardit varhaiskasvatuksen laadun kehittämistyöhön. Näiden standardien avulla pyritään varmistamaan positiivinen vaikutus lasten kehitykseen, vahvistamaan vanhempien ja lasten tasa-arvoa, minimoimaan kehityshäiriöitä erityisesti heikossa asemassa olevilla, vahvistamaan oppimisympäristöjen laatua sekä varmistamaan varhaiskasvatukseen sijoitettua pääomaa. Laadun parantamisen varmistamiseksi tehdyissä standardeissa todetaan, että henkilöstön ja lasten välinen suhdeluku sekä pieni ryhmäkoko erityisesti pienemmillä lapsilla lisää mahdollisuuksia yksilöllisempään huomiointiin ja vuorovaikutukseen. (Starting Strong III, OECD 2017.)

Viljamaan (2012) lapsuudentutkimuksen mukaan kerronnallisessa tutkimuksessa aina ei ole olemassa eettisesti oikeaa valintaa. Viljamaa (2012) toteaa tekemässään lapsuudentutkimuksessa, että kerronnallisen tutkimuksen etiikka on tutkimuskäytännön kuvausta. Tutkielmani on

eettistä pohdintaa alusta loppuun. Oman itseni avoin, huolellinen ja tarkka peilaaminen oli mielestäni suurinta uskottavuutta ja vastuun kantamista tutkijan toiminnanvapaudessa, koska tutkimuksen tekijällä on kaikkine tieteentekemisen lainalaisuuksineen erehtymisiin ja ”väärässä oloon” yhtä suuret mahdollisuudet kuin tieteelliseen totuuteen ja rehellisyyteen. (ks. Viljamaa 2012).

Aihevalinnan osalta jouduin pohtimaan omaa lähtökohtaa ja intressejä, miksi? Etsinkö lastentarhanopettajana työntekijän etua? Entä päiväkotilasten vanhempana? Lastentarhanopettajana tutkimani asia oli minulle tuttu, etukäteisoletukset ja käytäntö avautuvat minulle aiempien kokemusteni kautta. Miten tiedostan, ettei tutkimustani ohjaa liikaa kokemusperäinen tieto? Kuinka onnistun kuulemaan informantteja omien taustaoletusten ja -tietojen läpi? Kuinka olla riittävän kriittinen itselleen ja tuoda myös tutkimuksen ongelmakohdat hyvin esiin?

Tutkimuseettisiä kysymyksiä pohdin eniten aineiston analyysin kohdalla. Aineisto on henkilökohtaista kerrontaa, joten sen kunnioittaminen oli analyysissä etusijalla. Analysointi vaati haastateltavien kertomuksiin luottamista. Kerronnallisuus haastoi minua siinä, että alkuperäisten kertomusten asiayhteydet eivät analysoidessani muutu tai tule väärin käytetyiksi. Kerronnallisen aineiston analyysi tuotti hyvin erillistä ja jopa ristiriitaista tietoa. Suojellakseni haastateltavia, jätin kertojia haavoittavan ja kyseenalaisen aineiston analyysin ulkopuolelle. Tutkijana minulle on tärkeää se, että lukijalle jäisi kunnan päätöksentekoprosessista oikeanlainen kuva niin päättäjien, työntekijöiden kuin vanhempien kertomusten pohjalta. Voin todeta, että tutkimukseni on yhtä luotettava kuin siinä olevat kertomukset.

Kun on itse vakuuttunut jostakin, on helpompi seisoa esittämänsä tiedon/asian takana. Näin oli myös tässä Pro Gradussa. Opinnäytetyön tekemisessä ymmärrän oman työni sisältävän tekemäni tutkimustyön lisäksi ennen kaikkea henkilökohtaisen oppimisprosessin.

Lähteet :

- Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) (2001). Ikkunoita tutkimusmetodeihin II -näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. PS-kustannus. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä 2001.
- Alila, K. (2013). Varhaiskasvatuksen laadun ohjaus ja ohjauksen laatu. Laatupuhe varhaiskasvatuksen valtionhallinnon ohjausasiakirjoissa 1972–2012. Tampereen yliopisto. Acta Universitatis Tamperensis. Tampere: Tampere University Press.
- Alila, K. (2013). Laadun kehittäminen ja ohjaustoiminta varhaiskasvatuksessa. Helsinki. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2003:1.
- Bruner, J. (1986). Actual mind, possible words. Cambridge & London. Harvard University Press.
- Burchinal, M. & Howes, C. & Kontos, S. (2002). Early Childhood Research Quarterly 17 (2002) 87–105.
- Burchinal, M.R., Cryer, D. & Clifford, R.M. (2002). “Caregiver training and classroom quality in child care centres.” *Applied Developmental Science*. 2002; 6 (1), 2-11.
- Clandinin, J. & Connelly, M.F. (1990). Stories of experience and narrative inquiry. *Educational researcher* 19 (5) 2-14.
- Creswell, J.W. & Ollenrenshaw, J.A. (2002). Narrative Research: A Comparison of Two Restorying Data Analysis Approaches Jo Anne Ollerenshaw John W. Creswell University of Nebraska–Lincoln. *Qualitative Inquiry*, Volume 8 Number 3, 2002 329-347. (Ollenrenshaw_Creswell_Narrative_resear.pdf, luettu optimassa 20.2.2017)
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä. ISBN 951-768-035-X.

- Flyvbjerg, B. (2006). Five Misunderstandings About Case-Study Research in Qualitative Inquiry. Pages: 219-245. Vol. 12. Number 2. April 2006. Sage Publications. DOI: 10.1177/1077800405284363
- Freeman, M. (2015). Narrative as a Mode of Understanding: Method, Theory, Praxis. Teoksessa De Fina, A. & Georgakopoulou, A. (toim.) Blackwell Handbooks in Linguistics: Handbook of Narrative Analysis, 21-37. Wiley-Blackwell.
- Hamilton, L. & Corbett-Whittier, C. (2013). Research Methods in Education: Using case study in education research. London. Sage Publications Ltd doi: 10.4135/9781473913851
- Helenius, A. & Korhonen, R. (2008). Pedagogiikan palikat, 213. WSOY Oppimateriaalit OY, Helsinki.
- Hirsjärvi, S., Liikanen, P., Remes, P. & Sajavaara, P. (1991). Tutkimus ja sen raportointi (4.painos). Gummerus kirjapaino Oy. Jyväskylä. ISBN 951-26-3705-7.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2009). Tutki ja kirjoita. 15:sta uudistettu painos. Kariston Kirjapaino Oy. Hämeenlinna. ISBN 978-951-31-4836-2.
- Heikkinen, H., Huttunen, R., Niglas, K. & Tynjälä, P. (2005). *Kartta kasvatustieteen maastosta*. Kasvatus 36 (5), 340–354, 363. (luettu 30.1.2017)
- Heikkinen, H. L.T., Huttunen, R., Syrjälä, L. & Pesonen, J. (2012). Action research and narrative inquiry: five principles for validation revisited. Educational Action Research 20 (1): 5-21.
- Heikkinen, H. L.T. (2001) (2015). Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksena. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-Kustannus.

- Heinonen, H., Iivonen, E., Korhonen, M., Lahtinen, N., Muuronen, K., Semi, R & Siimes, U. (2016). Lasten oikeudet ja aikuisten vastuut varhaiskasvatuksessa. PS-kustannus. Jyväskylä.
- Helenius, A. & Korhonen, R. (toim.) (2008). Pedagogiikan palikat. Johdatus varhaiskasvatukseen ja -kehitykseen.
- Holloway, I. & Freshwater, D. (2007). Narrative Research in Nursing. Blackwell Publishing. ISBN 1444316524
- Holkeri-Rinkinen, L. (2009). Aikuinen ja lapsi vuorovaikutusta rakentamassa. Diskurssi-analyttinen tutkimus päiväkodin arjesta. Tampereen Yliopistopaino. Tampere.
- Hujala, E. & Fonsén, E. (2016). Varhaiskasvatuksen laadunarviointi ja pedagoginen kehittäminen. Teoksessa Hujala, E. ja Turja, L (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 314-329.
- Hänninen, V. (1999). Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Acta Universitatis Tamperensis. 696. Tampereen Yliopistopaino. Tampere.
- Hänninen, V. (2015). Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 168– 184.
- Kaasila, R. (2008). Eri lähestymistapojen integroiminen narratiivisessa analyysissä. Teoksessa Kaasila, R., Rajala, K. Nurmi, E. (toim.) Narratiivikirja: menetelmiä ja esimerkkejä. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 41– 66.
- Kalliala M. (2012). Lapsuus hoidossa. Gaudeamus Helsinki University Press. Helsinki.
- Karila, K. (2012). A Nordic Perspective on Early Childhood Education and Care Policy. In M. Urban (ed.): Early Childhood Education and Care in Europe: re-thinking, re-researching and re-conceptualising policies and practices. European Journal of Education 47/4, 584–595.

- Kauppinen, S. (1995). Päivähoidon ryhmäkokoselvitys. Aiheita 22/1995. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus, Stakes.
- Kekkonen, M. (1998). Syli kymmenellekö - päivähoidon suhdelukuselvitys. Sarja B: Selvityksiä 1/1998. Tehy ry.
- Kinnunen, S. (2015). How are you? The narrative in-between space in young children's daily lives. *Acta universitatis Ouluensis E* 159. Oulu: Oulun yliopisto.
- Korhonen, R., Rönkkö, M.-L. ja Aerila, J. (2010). Pienet oppimassa. Kasvatuksellisia näkökulmia varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen. Uniprint. Turku.
- Lahtinen, N. (2016). Millaista varhaiskasvatusta järjestetään, 32-51. Teoksessa *Lasten oikeudet ja aikuisten vastuut*. PS-kustannus. Bookwell Oy, Juva.
- Laine, T. (2001). Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma, 28-45. Teoksessa: J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Lammi-Taskula, J. & Karvonen, S. (toim.) (2014). *Lapsiperheiden hyvinvointi*. THL.
- Lappalainen, S., Hynninen, P., Kankkunen, T., Lahelma, E. & Tolonen, T. (toim.) (2007). *Etnografia metodologiana*. Vastapaino. Tampere.
- Lichtman, M. (2013). 3.painos. *Qualitative Research in Education: A user's guide*, 95-97, 248-253, 256-257. SAGE Publication, Inc. Washington DC. the United States of America. (London/New Delhi/Singapore/Los Angeles)
- Lieblich, A., Tuval-Mashiach, R. & Zilber, T. (1998). *Narrative Research Reading, Analysis and Interpretation*. London: Sage.

- Lisonbee, J.A., Mize, J., Payne, A.L. & Douglas, A.G. (2008). Children's Cortisol and the Quality of Teacher - Child relationships in Child Care. *Child Development* 79 (6), 1818-1832.
- Mikkola, A., Repo, L., Vlasov, A., Paananen, M. & Mattila, V. (2017). Varhaiskasvatuksen arvioinnin nykytila. Kansallisen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 22:2017. ISBN 978-952-206-414-1 (pdf). Juvenes Print.
- NICHD Early Childcare Research Network (2000). Characteristics and quality for toddlers and preschoolers. *Applied Developmental Psychology* 4 (3), 116 - 135.
- Nislin, M., Sajaniemi, N., Suhonen, E., Sims, M., Hotulainen, R., Sirpa Hyttinen, S. & Hirvonen, A. (2015). Varhaiskasvatuksen Tiedelehti, *Journal of Early Childhood Education - tutkimus*. Vol. 4, nro 1 2015, 42-66.
- Pekuri H.-M. (2014, 23). Raportissa Varhaiskasvatuksen historia, nykytila ja kehittämisen suuntalinjat. Opetus ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:12.
- Pessanha, M., Peixoto, C., Barros, S., Cadima, J., Pinto, A.I., Coelho, V. & Bryant, D.M. (2017). Stability and change in teacher-infant interaction quality over time. *Early Childhood Research Quarterly* 40 (2017) 87–97.
- Puolimatka, T. (2002). Opetuksen teoria. Konstruktivismista realismiin. Tammi. Helsinki.
- Puroila, A-M. (2003). Päiväkotiä rikkaus. Varhaiskasvatus 90 Oy. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.
- Polkinghorne, D. (1995). Narrative configuration in qualitative analysis. Teoksessa J. Hatch & R. Wisniewski (toim.) *Life History and Narrative*, London: Falmer, 5-23
- Riessman, C. (2008). *Narrative methods for the human sciences*. Los Angeles: SAGE Publications.
- Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) (2010). Haastattelun analyysi, 90-211.

- Ruutiainen (2017). Voisiko suhdeluvut laskea toisin? *Opettaja* 13/2017, 38. Luettu 11.8.2017.
- Räsänen, P. & Anttila, A-H. & Melin, H. (toim.) (2005). Tutkimusmenetelmien pyörteissä. PS-kustannus. Juva. ISBN 952-451-107-X.
- Salo, U-M. (2015). Simalabim, sisällönanalyysi ja koodaamisen haasteet, 166-190. Teoksessa Sanna Aaltonen ja Riitta Högbäck (toim.) *Refleksiivisyys empiirisessä tutkimuksessa*. Tampere University Press. ISBN 978-951-44-9786-5 (pdf)
- Semi, R. (2016). Ryhmien muodostaminen ja ryhmäkoko, 107-125. Heinonen, H., Iivonen, E., Korhonen, M., Lahtinen, N., Muuronen, K., Semi, R. (toim.) Teoksessa *Lasten oikeudet ja vanhempien vastuut*. PS-kustannus. Bookwell Oy, Juva.
- Siitonen, E. (2011). Ihmeiden tekijät: Päivähoidon ryhmäkokoselvitys. Tehyn julkaisusarja B: 1/2011. Vantaa. Multiprint Oy. ISBN 978-951-9172-83-5
- SopS 59-60/1991. YK:n Lapsen oikeuksia koskeva yleissopimus.
- STM. (2006). Sosiaali- ja terveysministeriö. 2006. Lasten päivähoidon tilannekatsaus. Syyskuu 2005. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006:16.
- Syrjälä, L. (2001). Tarinat ja elämäkerrat tutkimuksessa. Teoksessa. Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin*. PS-kustannus. Jyväskylä.
- Syrjälä, L. (2005). Kertomuksen tutkija kasvatustieteen maastossa. *Kasvatus* 36 5/2005.
- Uitto, M. (2011). *Storied Relationships. Students recall their teachers*. Oulun yliopisto. Juvenes Print. Tampere.
- Williams, P., Sheridan, S., Harju-Luukkainen, H. & Pramling Samuelsson, I. (2015). Varhaiskasvatuksen Tiedelehti. *Journal of Early Childhood Education -tutkimus* Vol. 4, nro 2 2015, 93 – 108.
- Yin, R. (1994). *Case Study Research: Design and Methods*. Newbury: Sage Publications.

YK:n lapsen oikeuksien komitea (2016). Yleiskommentti nro 19 (2016) julkisesta budjetoinnista lasten oikeuksien toteuttamiseksi (4 artikla). CRC/C/GC/19 20. heinäkuuta 2016.

Internet lähteet:

Aikalainen (2017). Tasa-arvo ei aina toteudu päivähoidossa. 30.8.2017. www.aikalainen.uta.fi/2017/08/30/tasa-arvo-ei-aina-toteudu-paivahoidossa/

Alanko-Kahiluoto, O. (2017). Päivähoidon muutoksia peruttava. Opetus ja kulttuuri. Kuntalehti 20.10.2017. <https://kuntalehti.fi/uutiset/opetus-ja-kulttuuri/alanko-kahiluoto-paivahoidon-muutoksia-peruttava> luettu 25.10.2017

Alasuutari, M., Alila, K., Eskelinen, M. & Karila, K. (2014). Vaikuta varhaiskasvatukseen. Lasten ja vanhempien kuuleminen osana varhaiskasvatuksen lainsäädäntöprosessia. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:13. <https://www.julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/75257>

Alila, K., Eskelinen, M., Estola, E., Kahiluoto, T., Kinos, J., Pekuri H.-M., Polvinen, M, Laaksonen R., & Lamberg, R. (2014). Raportissa Varhaiskasvatuksen historia, nykytila ja kehittämisen suuntalinjat. Opetus ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 21.3.2014: 8, 12, 23, <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-266-1>

Alila, K. (2016). Varhaiskasvatuksen ajankohtaisia kuulumisia opetus- ja kulttuuriministeriöstä. Aluehallintovirastojen varhaiskasvatusseminaari ”Missä mennään varhaiskasvatus” 14.4.2016. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Yleissivistävän koulutuksen ja varhaiskasvatuksen osasto. https://www.oph.fi/download/175987_varhaiskasvatuksen_ajankohtaisia_kuulumisia_OKMsta.pdf, luettu maaliskuussa.2017

Aluehallintovirasto. (2017). Varhaiskasvatuksen ohjaus ja valvonta. <http://www.avi.fi/web/avi/opetus-ja-kulttuuri#.WeTn9Gi0PIU>

CHILDCARE -hanke. (2017). <http://www.jyu.fi/edupsy/fi/tutkimus/tutkimushankkeett/kotisi-yut/childcare>).

Creswell, J.W. (2013). www.researchgate.net/file.PostFileLoader?html?id=55eb95f16307d984de8b4584&asset-Key=AS%3A273846907670528%401442301598571, pdf

Euroopan parlamentti. (2013). Laadukas varhaiskasvatus. Kulttuuri- ja koulutusvaliokunta. Sisäasioiden pääosasto. B: Rakenne- ja koheesiopolitiikka. Tutkimuskeskus Pantela: Lindboom, G.-J. & Buiskool, B.-J. 6 Euroopan Unioni. <http://www.europarl.europa.eu/studies>

Euroopan Unioni. (2015). Suositus. <http://www.data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14441-2015-INIT/en/pdf>, luettu 14.3.2017.

Heikkinen, H., Huttunen, R. Syrjälä, L & Pesonen, J. 2011. Action research and narrative inquiry: five principles for validation revisited. 6.3.2012

HE 80/2015 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi varhaiskasvatuslain sekä lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain muuttamisesta. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KäsittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/HE_80+2015.aspx, http://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/HE_80+2015.pdf, (luettu 1.10.2016)

HE 341/2014. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi lasten päivähoidosta annetun lain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (341/2014) 6 §. <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140341> (luettu 30.12.2016).

Helsingin Sanomat. (2017) Pääkirjoitus. Varhaiskasvatus tarvitsee kehittämissuunnitelman. 26.4.2017. <http://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005184915.html?share=6949a171dcd398717c75c06630f45831>, luettu 26.4.2017

HL 6 §. Hallintolaki 6 §.

Hyvärinen, H. (2017). Tasa-arvo ei aina toteudu päivähoidossa. Aikalainen 30.8.2017.

<http://aikalainen.uta.fi/2017/08/30/tasa-arvo-ei-aina-toteudu-paivahoidossa/>, luettu 30.8.2017.

Karila, K. (2016). Opetushallitus ja tekijät. Raportit ja selvitykset 2016:6. ISBN 978-952-13-6306-1 (pdf). http://www.oph.fi/julkaisut/2016/vaikuttava_varhaiskasvatus (luettu 18.9.2016)

Karila, K. (2017). Mahdollisuuksien tasa-arvo, alueellinen vaihtelu ja varhaiskasvatus. <http://www.blogs.uta.fi/childcare/2017/09/08/mahdollisuuksien-tasa-arvo-alueellinen-vaihtelu-ja-varhaiskasvatus/>

Karila, K., Eerola, P., Alasuutari, M., Kuukka, A. & Siippainen, A. (2017). Varhaiskasvatuksen järjestämisen puhekehukset kunnassa. Yhteiskuntapolitiikka 2017:4. Volyymi 82. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2017102450267>

Karvi. (2017). Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Varhaiskasvatus. <https://karvi.fi/varhaiskasvatus>

Karvi. (2016). Varhaiskasvatuksen järjestäjien tukeminen laadunhallinnassa. <https://karvi.fi/event/varhaiskasvatuksen-jarjestajien-tukeminen-laadunhallinnassa-arviointimallin-kehittaminen/>

L 36/1973. Varhaiskasvatuslaki. Ajantasainen lainsäädäntö. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036> (luettu 1.9.2016).
www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036#L1P5a (luettu 20.9.2016)

L 580/2015. Laki lasten päivähoidosta annetun lain muuttamisesta. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036#a8.5.2015-580> (luettu 20.9.2016)

L 108/2016, 5 §. Asetus päiväkodissa ja perhepäivähoidossa hoito- ja kasvatustehtävissä olevan henkilöstön sekä lasten välisestä henkilöstömitoituksesta. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036#a29.1.2016-108>, luettu 20.9.2016

L 580/2015, 5 a §. Laki päiväkodin ryhmäkoon enimmäismäärästä. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036#a8.5.2015-580>, luettu 20.9.2016

L 909/2012, 10 §. Laki päivähoiton järjestämisestä kunnassa. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036#a.28.12.2012-909>, luettu 29.9.2016

L 580/2015, 11 §. Laki lasten päivähoiton saatavuudesta kunnassa. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036#a8.5.2015-580>, luettu 1.10.2016

L 272/2005. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/kumotut/2005/20050272>, luettu 14.3.2017

Lahtinen, J. & Selkee, J. (2016). Varhaiskasvatuskyselyraportti I: subjektiivinen oikeus ja suhdeluvut. Selvitys subjektiivisesta oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä aikuisten ja lasten välisestä suhdeluvun muutoksesta. Kuntaliitto. Helsinki.

Lapsen oikeuksien komitea. (2011). Suomen neljännen määräaikaisraportin käsittely (CRC/C/FIN/4). 30.5-17.6.2011. 57. istunto. <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=68142> ladattu tiedosto
Downloads/P%C3%A4%C3%A4telm%C3%A4tsuomeksi%20(1).pdf

Lapsiasia. (2017). <http://www.lapsiasia.fi>, vierailtu 17.4.2017

Lapsiasia. (2017). Lapsen oikeudet. http://www.lapsiasia.fi/lapsen_oikeudet, luettu 17.4.2017

Löytönen, T. (2015). Sosiaalisen konstruktionismin lähtökohdat. Narratiivinen tutkimusote. Minäkö tutkija? Johdanto laadulliseen/postpositivistiseen tutkimukseen. 23.4.2015. Teatterikorkeakoulu.
<http://www.xip.fi/tutkija/0402b.htm> (luettu 15.3.2017)

Moss, P. (2016). Why can't we get beyond quality? Volume: 17 issue: 1, page(s): 8-15. Article first published online: February 1, 2016; Issue published: March 1, 2016.
<https://doi.org/10.1177/1463949115627895>

Mikkola, A., Repo, L., Vlasov, J., Paananen, M. & Mattila, V. (2017). Varhaiskasvatuksen arvioinnin nykytila. Arviointiraportti. 13.10.2017. <https://karvi.fi/publication/varhaiskasvatuksen-arvioinnin-nykytila7>

OECD maiden asiakirjat, säännökset, suunnitelmat ja tietojärjestelmät

<http://www.oecd.org/edu/earlychildhood/toolbox> (vierailtu viimeksi 15.5.2017)

OECD. (2017). Damme, D.V. Director of Innovation and Measuring Progress Unit, Education and Skills Division. Are countries ready to invest in early childhood education? 28.6.2017.

<http://oecdeducationtoday.blogspot.fi/2017/06/are-countries-ready-to-invest-in-early.html>

OECD. (2017). Education GPS. The world of education at your fingertips. Finland.

Overview of the education system. (Education at a Glance EAG 2017) <http://gpseducation.oecd.org/CountryProfile?primaryCountry=FIN&treshold=10&topic=EO>

OECD. Encouraging Quality in Early Childhood Education and Care (ECEC) Highlights from research brief: minimum standards matter. <http://www.oecd.org/edu/school/49360354.pdf>

OECD. (2013). How do early childhood education and care (ECEC) policies, systems and quality vary across OECD countries? EDUCATION INDICATORS IN FOCUS. 2013/02 (February) <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/5k49czkz4bq2-en.pdf?expires=1510003191&id=id&accname=guest&checksum=1205B4E2067E8F645698218A4E7F2B82>

Opetushallitus. (2016). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet.

http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016

Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2014). Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä. Kohti varhaiskasvatustaloutta: Varhaiskasvatusta koskevan lainsäädännön uudistamistyöryhmän raportti. 21.3.2014. <http://minedu.fi/julkaisu?pubid=URN:ISBN:978-952-263-265-4>

Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2017). Tuhat uutta lastentarhanopettajaa. Artikkelit. OKM. http://miniedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/tuhat-uutta-lastentarhanopettajaa

Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2017). Varhaiskasvatus. <http://www.miniedu.fi/varhaiskasvatus> (viitattu 20.9.2016, viimeksi vierailtu 29.9.2017)

Opetus- ja kulttuuriministeriö. Koulutuspolitiikka vireillä. Varhaiskasvatus.

http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/koulutuspolitiikka/vireilla_koulutus/varhaiskasvatus/index.html (luettu 20.9.2016)

Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2014). Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä. 21.3.2014. Vaikuta varhaiskasvatukseen. <http://minedu.fi/julkaisu?pubid=URN:ISBN:978-952-263-267-8> (luettu 20.9.2016)

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu. Tutkijan ammattietiikka, http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/1999/liitteet/tutkijan_ammattietiikka_99.pdf?lang=fi (luettu 30.1.2017)

Paananen, M. (2017). Imaginaries of Early Childhood Education: Societal roles of early childhood education in an era of accountability. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/110138/173807/Imaginarie.pdf?sequence=1> (luettu 11.2.2017)

Paananen, M. & Siippainen, A. (2017). Eriytyvä varhaiskasvatus? Pohdintoja varhaiskasvatuksen tulevaisuus -seminaarista. <https://blogs.uta.fi/childcare>, luettu 29.9.2017)

Pikkarainen, E. (2017). [Pikkarainen_120117-1.pdf](#) (luettu 15.2.2017)

Puroila, A.-M. (2010). Lapset ja tutkija päiväkotiarjen näyttämöllä. <http://www.eceaf.org/wp-content/uploads/2014/03/2010-2-Puroila.pdf> (luettu 20.5.2017)

Puroila, A.-M. & Kinnunen, S. (2017). Selvitys varhaiskasvatuksen lainsäädännön vaikutuksista. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 78/2017. 18.12.2017. Valtioneuvoston kanslia. http://vnk.fi/documents/10616/3866814/78_Loppuraportti+VakaVai+051217.docx.pdf/e1b46018-e982-476d-8569-f89bba427cbd?version=1.0, viitattu 29.12.2017

Puroila A.-M., Keränen, V. & Kinnunen, S. (2017). Varhaiskasvatuksen lainsäädännön uudistamiseen tarvitaan johdonmukaisuutta ja yhteistä tahtoa. Policy Brief 4/2017. <http://www.tietokayttoon.fi/julkaisu?pubid=18901>

Ruotsin opetusvirasto. (2017). <http://www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/statistik-i-tabelle/snabbfakta-1-120821>.

Ruotsin kunta ja maakuntaneuvosto. (2017). Päiväkotien lapsiryhmäkoot ja henkilöstömäärät. <http://www.skl.se/skolakulturfrid/skolaforskola/forskolafridshem/forskola/barngrupperstorlekochochpersonaltathet.3244.html>, luettu 3.4.2017.

Smith, D.W. Phenomenology, The Sanford Encyclopedia of Philosophy (Winter 2016 Edition), Edward N. Zalta (ed.). <http://www.plato.stanford.edu/archives/win2016/entries/phenomenology/> (luettu 21.5.2017)

Starting Strong I: Early Childhood Education and Care. 2001. Organization for Economic Co-operation and Development, OECD. Paris: France, OECD Publishing. <http://www.oecd.org/newsroom/earlychildhoodeducationandcare.htm>

Starting Strong II: Early Childhood Education and Care. 2006. Organization for Economic Co-operation and Development, OECD. Paris: France, OECD Publishing. <http://www.oecd.org/education/school/startingstrongiiearlychildhoodeducationandcare.htm>

Starting Strong III: A quality toolbox for early childhood education and care. OECD: Publication 10/01/2012. <http://www.oecd.org/education/school/startingstrongiiiaqualitytoolboxforrecec.htm>

Starting Strong III: A Quality Toolbox for ECEC - Setting out quality goals and regulations. <http://www.oecd.org/edu/school/49360354.pdf>, viitattu 1.10.2017.

Starting Strong IV (2016). Monitoring Quality in Early Childhood Education and Care Country Note: Finland. <http://www.oecd.org/edu/school/ECECMN-Finland.pdf>

Taguma, M., Litjens, I. & Makowiecki, K. (2012). Quality Matters in Early Childhood Education and Care: Finland 2012. 23.11.2012.

- http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/education/quality-matters-in-early-childhood-and-education-finland-2012_9789264173569-en#.WgDbfWi0PIU#page6, luettu 20.3.2017
- THL. (2017). Varhaiskasvatus 2016. Tilastoraportti 29/2017. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. ISSN 1798-0887. <http://www.julkari.fi/handle/10024/135183>, luettu 29.9.2017
- Helsingin Sanomat. (2017). Tutkimus: Päiväkodeille esitetty vaatimus tehokkuudesta syö lasten välistä tasa-arvoa, Helsingin Sanomat 11.2.2017. <http://hs.fi/paivanlehti/11022017/art-2000005083732.html>, luettu 11.2.2017
- Valtioneuvosto (2015). Valtioneuvoston muistio. Ehdotus valtioneuvoston asetukseksi lasten päivähoidosta annetun asetuksen 6 ja 8 §:n muuttamisesta 22.10.2014. <http://valtioneuvosto.fi/delegate/file/6270>, (viimeksi vierailtu 3.4.2017)
- VakaVai -hanke (2017). vakavai.wordpress.com (viimeksi vierailtu 31.12.2018).
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. (2016). Määräykset ja ohjeet 2016:17. Opetushallitus: http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf (luettu 18.9.2016).
- Varto, J. (2005). Laadullisen tutkimuksen metodologia. http://arted.uiah.fi/synnyt/kirjat/varto_laadullisen_tutkimuksen_metodologia.pdf, (luettu 22.3.2017)
- Viljamaa, E. (2012). Lasten tiedon äärellä: äidin ja lasten kerronnallisia kohtaamisia kotona. Oulu. Oulun yliopisto. <http://jultika.oulu.fi/Record/isbn978-951-42-9994-0>, luettu 16.4.2017
- Yle. (2017). Varhaiskasvatustilaa sovelletaan väärin - kunnat kikkailevat lapsiryhmien koolla. 6.4.2017. <http://www.yle.fi/uutiset/3-9548550>, luettu 6.4.2017
- Yle. (2017). Vanhemmat säästivät päivähoitomaksuista kellokorttikikkailulla – seurauksena lapsille isommat ryhmäkoot. 13.9.2017. <https://yle.fi/uutiset/3-9816645>, luettu 13.9.2017

